

7 1964

planinski vestnik

planinski vestnik

Glasilo Planinske zveze Slovenije | Letnik XX | Julij

OBRTNO GOSPODARSKO PODJETJE

»Cvetličarne«

LJUBLJANA, WOLFOVA 10

TEL. 22-513

VSEBINA:

PO BAŠKI GRAPI IN PEČEH Zorko Jelincič	289
GORSKI CVET Leopold Stanek	295
KARNIJSKE ALPE IN KARNIJA Dr. Viktor Vovk	295
PODOBE IZ ZGORNJE DOLINE Milan Natek	302
PRIJATELJ-LISTOŽIV Ludvik Zorzut	308
O POMENU HOJE ZA ZDRAVJE IN TELESNO KULTURO CLOVEKA Drago Ulaga	308
JELENK Janez Jeram	311
KAKO BI SKORAJ PREPLEZAL COPOV STEBER Vanč Potrč	312
DRUŠTVENE NOVICE	315
NOVICE IZ MLADINSKIH ODSEKOV	317
ALPINISTIČNE NOVICE	318
IZ PLANINSKE LITERATURE	319
RAZGLED PO SVETU	321
OBCNI ZBORI	325
LETNA KONFERENCA V CHAMONIXU 1964	333
DROBTINE Vitko Jurko	335
VPRASANJE Leopold Stanek	336
V GORAH NIKDAR NE ZASTARIMO Ludvik Zorzut	336
NASLOVNA STRAN: VRTOGLAVE STRMINE Foto Miro Vavpotič, Maribor	

priporoča svoje poslovalnice:

»CVET«, Wolfova 10, tel. 22-513

»CVETLICA«, Titova 3, tel. 22-337

»ORHIDEJA«, Nebotičnik — prehod
tel. 20-897

»ROŽA«, Nazorjeva 1, tel. 23-194

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je din 900.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 225.— (naročnina za inozemstvo din 1600.—) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-14-608-10 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

Po Baški grapi in Pečeh

(Očetu v spomin)

Zorko Jelinčič

Težko je reči, zakaj je bil ves vdan goram. Ali ker je bil sin gozdarja, rojen v Predmeji, na Otlīci, — z mladostjo tam in na Čavnu, kjer je bil stari oče, častitljiv možak z dolgo belo brado in večno pipo v ustih, pogozdil Trnovsko planoto prav do roba nad Vipavsko dolino, čez greben Modrasovca do Čavna, do kope Kucija in Velikega roba. Ali ker je dijaška leta preživel v Tolminu in kot mlad učitelj pretolkel Tolminsko kot potovalni učitelj iz Čadrga, v Zadlazu, že visoko v tolminskem Triglavu tik pod grebeni Kukov, Škrbine. Vsekakor je nekaj let zatem z domačimi lovci v Logu pri Bovcu, s starim Černuto, starim Mostarjem itd., že lovil gamse po divjih pobočjih Mangrta, Briceljka, doli do Možnice, visoko v stenah Rombona in Jerebice. A vsak lovec je že tudi kos planinca, in oče je to postal najkasneje v Logu pod Mangrtom.

Pa še eno strast je imel, — za ljudsko prosveto, ki mu jo je morda vžgal študij na koprskem učiteljskišču, a jo je nedvomno razpihalo ozračje narodnega prebujenja, ki ga je bil dr. Karel Lavrič na Tolminskem razvnel prav do viška. Koder je hodil kot mlad učitelj, je oživiljal prosvetna društva, večer za večerom vadil nove pevske zборе. Za človeka z darom za glasbo je bila to zabava. Če ni bilo pri roki raztreskanega harmonija, je vežbal z goslimi ali tudi brez njih. V Logu, kjer je dve desetletji pred prvo svetovno vojno med rabeljskimi rudarji podiral delček nemško-avstrijske (imperialističnega mosta) »Brücke an die Adria«, s prosvetnim društvom, — v kraju kjer je »most« že segal od ponemčenega Trbiža in tudi že ponemčenega

Rablja doli proti okuženemu Bovcu. To mu je nakopalo že takrat pri policiji označbo »p. v.« (politisch verdachtig), ki ga je stala med prvo svetovno vojno skoro življenje, ko so ga prignali pred avstrijski preki sod notri v Čadrško grapo tik za fronto, zaradi par vojaških pušk, ki sva jih bila skrila z bratom, oba skoro otročaja, pod leseni pod v šoli. Takoj po obratu stoletja v Baški grapi v Podmelcu, ki že spada pod tolminsko občino, je bil že delaven kot član soške podružnice SPD, povezan z dr. Tumo in kasneje z dr. Josipom Ferfoljo, takrat juristom v Tolminu (to je bil naš tržaški »Očka«), ki mu je v vsem sledil, kot pravnik, javni delavec, pozneje kot socialist in predvsem tudi kot planinec.

Kdor je partizanal po Primorskem, po Soški dolini, gotovo pozna tudi Baško grapo, ki jo je gotovo pretolkel od Mosta ali Tolmina skoznjo, na Cerkljansko ali še bližje, na Šentviškogorsko planoto in dalje proti Trnovskemu gozdu. Seveda so šla pota na vzhodni strani, po planoti, ali pa po alpskih pobočjih neposredno pod grebenom Peči. Tako namreč imenujejo domačini, in po vsem Tolminskem, alpski greben od Črne prsti preko Velikega vrha, v ožjem smislu besede do vrha Gredice, in le v širjem pomenu besede še dlje preko Vogla-Kuka in Škrbine tja v Bogatine in v Krn. Gibali so se navadno s Tolminskega, iz Čadrške grape za Jalovnikom v Kneško grapo oz. nad njo v Ravni (tolminske) in Liseč čez sedlo za Kotlom v Grant-Nemški Rut in dalje v Stržišče, — seveda če ni kdo prej krenil čez Bačo na Cerkljansko.

Greben Peči se vleče nepretrgano v višini blizu 1900 m nad morsko višino, in ima le neposredno pred Podbrdom čez Podbrško sedlo (Rindloch) ter na zapadu do škrbine med Šijo in Voglom, prehode za lovce in tihotapce. Širokega ljudskega gibanja tod čez ni bilo nikdar, razen majhnih in redkih stikov med najvišjimi vami na bohinjski ali baški strani. Odtod je razumljiva npr. okolnost večkrat dvojnih, različnih imen vrhov na eni ali na drugi strani. Imen starih nemških naseljencev na bohinjski strani večji del niso poznali, Vrh Gredice npr. v Baški grapi (v avstrijski specialki je vrh označen kot Hra-

planinski vestnik

dica; res izgovarjajo v Baški grapi ali še dlje samoglasnik -g- še bolj gołtniško oz. skoro nadahnjeno blizu -h-) je na bohinjski strani Rodica, medtem ko je tam poznana npr. le Podrta gora, na Tolminskem pa le Škrbina, čisto po zunanjem videzu te raztreskane gore, četudi ne gre prav točno za isti vrh.

Partizani so se namreč morali izogibati dna tesne doline, koder drži prastara cesta iz škofjeloške doline, iz Železnikov, od koder so tovorili železnino čez Petrovo brdo do Tolmina in skozi Kobarid in Nadiško dolino v Čedad. Ali pa po odcepu iz Tolmina—Mosta na Soči v Gorico. Posebno pa je bila grapa zastražena zaradi podbrško-bohinjske železnice, ki tod teče že skoro 60 let.

Dolina teče vedno sporedno pod Pečmi, globoko zajedena med predgorje Peči, na vzhodu pa pod strmimi pobočji Porezna—Kojce (to je domovina Franceta Bevka, ki jo je lahko prepoznati iz nešteti njegovih povesti, črtic). Podaljšek teh vrhov pa je prelepa Šentvišogorska planota, ki upade ob pritoku rečice Bače v Idrijco pri Mostu ob Soči. Je pa tako stisnjena, posebno od Petrovega brda do Grahovega—Koritnice, da res zasluži ime »Grape«; v sredi jo lepo označuje ime vasiце — Hudajužine. Do Kneže se še enkrat stisne, nato pa razširi v prijetno in sončno podmelško dolino, z vasicami Podmelec (stari Melci—Mevci), Kneža in ob železniški postaji Klavže, na gričku, prav na sredi dolinice pa ĩlovica na razglednem, vetrnem brdu z velikim poslopjem osnovne šole za vso dolino. Prav nad ĩlovico, na še bolj razgledni točki je malo naselje Podrobi, kjer je bil rojen pisatelj dr. Ivo Šorli. V njegove naturalistične, in kakor se čudno sliši, romantično nadahnjene pripovedi le prepogosto sega ta pokrajina, — večkrat z značilnimi romantičnimi osebnostmi. Tak je bil npr. Štefan Zaplotnik, junak ene zadnjih njegovih povesti. V njem ni težko prepoznati zagonetne podobe starega sivobradega »Manjčca« iz Klavž. S slamo krita domačija mu je pogorela med prvo svetovno vojno oz. mu je bila razstreljena zaradi municijskega skladišča na skednju. Z njo je pogorelo tudi staro znamenje z rezljanim kipcem iz lipovega lesa, menda samega boga-očeta, ki je pa tako nerodno sedel ali boljše čepel, kot na nekaki posodi, da je prešel v še sedaj znano rečenico, »se držiš kot Manjčev bog«.

Sončna, zapadna stran se takoj strmo dvigne v vrh Živic, ki se onstran širokega, polož-

nega sedla, kjer je prostora za polja in vasico Sela, takoj vzpne po silno strmih pobočjih naravnost na vrh — Jalovnika (1479 m) — Kobilje glave, kakor ga imenujejo s soške strani.

Kdor še ni bil na vrhu, naj si prečita o njem navdušen opis Julija Kugyja v knjigi »Iz življenja planinca«. Ne toliko zaradi razgleda po Soški dolini do morja pri izlivu Soče in do Kobarida, — tik pred teboj se tu odpre ves sivo bleščeči greben Peči, v loku od Črne prsti mimo Gredice, Šije, Vogla, Škrbine, Bogatinov, tja v Krn in Kaninove bele gmote. Vrh sam je obraščen s travo prav do vrha na južni in jugozapadni strani, na severno vzhodni pa z gozdom oz. že pritlikavim drevjem in grmovjem, greben pa je v maju-juniju pravi Zlatorogov cvetnik, ena sama velika dehteča greda rdečega sleča, rododendrona. Božanstven okvir za bele planine v neposrednem ozadju. Tam nekje za vrhom je med jelševim grmovjem skalnat prag, več metrov visok. Tu se je še takrat, v moji mladosti, in daleč kasneje skrival največji zaklad naših planin — ruša očnic, ki sem jih tu prvič v življenju videl v živi rasti, menda s sedmimi leti, — in me zaklele za vse življenje.

Iz doline ni dobro vidna vsa veličastnost gore, vendar je za vso dolino najbolj zanimiva gora, bolj kot daleč višja Gredica, sicer vidna na Kneži z mosta čez potok Knežo ali pa višje gori v dolini, Porezen. — Za vso Grapo je znanilec vremena. Prve meglice ali zastave, ki se vlove za vrh, ko je najlepše vreme, naznanjajo spremembo vremena. Po prvem jesenskem dežju, po septembru, si že marsikdaj pobeli teme s snegom, ki seveda kmalu skopni, razen na severni strani, vendar že opominja na zgodnjo zimo. Seveda je bil posebno v preteklosti važen za kmečko gospodarstvo spodaj ležečih vasi, Podmelca, Huma, Borovnice, Sel. Vsak pomembnejši gospodar je tu imel svojo senožet v strminah nad prepadnimi stenami nad Humom in Borovnico, ki se je vlekla vzporedno z drugimi v ozki progii do vrha Jalovnika. Senožet je pomenila nekoč seveda dragoceno povečanje števila goved v hlevu.

Najbrž zaradi vsega tega, in morda tudi iz starejših razlogov, ki so vrh obdajali z nekakim nimbom skrivnosti, je vsak mladenič ali dekle daleč naokrog želel, da napravi čimprej svoj prvi obisk vrhu Jalovnika. Morda pa je imelo tudi društveno-prosvetno življenje kak vpliv na razširjenost te navade.

Kakor omenjeno je bila podmelška čitalnica še iz Lavričevih časov in vplivov. Za njim oziroma po njegovih vplivih je nadaljeval delo vnet prosvetni delavec učitelj Krajnik, in takoj za njim moj oče. Saj smo mladi študentje neposredno po I. svetovni vojni, 1. 1921, ko se je mogla Primorska pod Italijo komaj začeti rahlo prebujati v ljudsko prosvetno delo z vsem mladostnim zagonom in pomočmi, uspeli dobiti za vso Gornjo in Srednjo Soško dolino prvo dovoljenje za javno prireditev »Starih in mladih«, v proslavo 50-letnice ustanovitve društva, ustanovljenega 1. 1872.

Spominjam pa se, bil je to eden prvih najjačjih mladostnih spominov, velikih priprav in sej, ki jih je imel moj oče za prireditev — kresa za Ciril-Metodov predvečer na vrhu Jalovnika. Biti je to moralo nekako okrog 1. 1905 ali 1906, kmalu zatem, ko je bila stekla podbrško-bohinjska železnica. Kot znano je bila otvoritev železnice povezana z velikimi slovesnostmi, ki so tekle v znamenju narodnostnih bojev. Saj se je bil sam cesar Franc Jožef pripeljal z njo, da potiplje žilico svojim podložnikom. Po slovenskem ozemlju se je namreč bila ostra borba med dvema strujama, avstrijsko-nemškutarsko in slovensko. V Podmelcu, kjer je vplival po čitalnici v Podmelcu in v na novo osnovani narodni čitalnici na Kneži moj oče, so bile seveda izvešene samo slovenske zastave, in slovensko so zapeli in vzklikali v pozdrav.

Iz tega ozračja — to je bila le ena epizoda — je bila razumljiva očetova pobuda za praznovanje kresa prav na Ciril-Metodov predvečer (Ciril-Metodova družba je bila oster boj proti raznarodovanju), prav na vrhu Jalovnika, da je bil viden dol do morja in gor po Soški dolini od Tolmina (ki je še imel vplivno gnezdece nemškutarjev) do Kobarida in dol preko Beneške Slovenije.

Že nekaj mesece prej je šla skupina mladeničev na Jalovnik, da je posekala široko zaplato visokega jelševega grmovja po vsej severnovzhodni strani vrha proti Kneški grapi. Nekaj dni pred Ciril-Metodovim dnevom pa je šla druga skupina, da je posekano in osušeno vejevje zvelkla na vrh za grmado. Pevski in tamburaški zbor sta se vežbala vsak večer za to priložnost. Na večer sam pa so nesli fantje še nekaj sodčkov piva na vrh, ko se je tja odpravila glavnina udeležencev-kresovalcev, pevcev, tamburašev in radovednežev.

Oče je pogosto vodil šolsko mladino na vrh za majski izlet. Seveda smo v družini napravili vsako leto najmanj en vsakoletni izlet na vrh, pa vmes še kak koristni izlet, ki smo ga izsiljevali otroci: za nabiranje jagod, borovnic, malin in gorjupic (za ta plemeniti kislasto-gorjupi sadež so naši naravoslovci poskrbeli z nesrečno roko z izrazom, prevedenim iz nemščine, za »Preiselbeer« brusnice, kar še danes straši po naravoslovnih priročnikih, medtem ko po Soški dolini, kjer ta sad dobro poznajo, vsaj višje nad Kobaridom, uporabljajo dober domač izraz »gorjupice«, v škofjeloških hribih pa jih imenujejo »popance«, ker se res zde že zrele jagode, svetlo rdeče, kot cvetni popki). Ti izleti niti v prvi svetovni vojni niso izostali, dasi so navadno po parkrat na dan završali preko Jalovnika protiletalski šrapneli proti italijanskim letalom, toliko iz Čadrske grape kot tudi gori iz ljubinskih Senic. Na strani proti Kobilji glavi in Lom planini, na bolj tolminski strani pa je bilo sploh nevarno stopiti zravnano na greben, ker so Italijani takoj poslali šrapnele sem od krnskega grebena oz. Batognic, kjer so le opazili kaj živega. — Nekoč, bilo je menda poleti 1916. l., nas je našla v gozdu tik pod vrhom Jalovnika cela jata ital. »capronijev«, ko je letela preko nas, razbiti in požgati Koroško Belo namesto Jesenic, in seveda spet na povratku. Avstrijske protiletalske baterije so besno sipale od vseh strani šrapnele, in krogle so nagosto klestile listje in lomile veje po gozdu, šrapneli lonci pa so piskali kot sirene, preden so se s pospešenim letom zarili v zemljo.

Vse to ni skalilo blažene vedrine ob posedanju z razgledi na bleščeče vrhove, ki so bili takrat, žal že pogosto omadeževani, razkopani z vozaškimi kolovoznimi potmi, tako npr. na Mali Kuk (pred Voglom tik nad in med planinama Lom in Razor), kakor tudi ves obronek iz Nemškega Ruta-Granta na vrh Gredice. Vse severno pobočje Jalovnika — Kobilje glave pa so ravno takrat prekopavali za novo zasilno vozno pot iz Sel do Lom-planine (to je ista cesta, ki so jo zadnja leta popravili za zasilno vožnjo z avtomobili, danes celo do Razor-Planine).

Vojaščina se je pač pripravljala, da tu pripravi rezervno obrambno linijo za primer, da bi Italijani osvojili postojanke na bojni črti od Rdečega roba preko Slemena, Vodil vrha in Mrzlega vrha. V tem primeru bi seveda prešla fronta na Jalovnik in dlje v Peči

proti Škrbini, na drugi strani pa dol na Kovalu nad Ljubinjem in Senico.

A gori omenjena beseda, da nas šrapneli in celo granate niso prav nič motili pri uživanju planinskega veličastja, ni bilo prazno postavljanje. V skoro treh letih je to postala vsakdanjost, kjer je kvečjemu kakšna večja novost, npr. ofenzive s premikanjem bojnih črt, z novimi begunci in z večjimi dotoki ranjenecv prav na našo, podmelško, zadnjo železniško postajo, do koder je še vozil vlak, seveda že izključno za vojaške potrebe. Od tu so odvažali ranjence iz bolnice v Klavžah, kjer je bila na postaji že takrat zgrajba nekdanje Križničeve lesne tovarne (danes tovarna pohišstva »Krn«), prirejene za prvo prevozališče in operacijski center za vso srednjesoško bojno črto. Ob takih priložnostih smo navadno tekali otroci na bolj izpostavljene griče proti fronti, da smo opazovali izmenjavanje topovskega ognja in premikanje bojnih črt, npr. najbolj priljubljeno opazovališče je bilo na Logarščih tik nad Mostom na Soči, od koder je bila vidna vsa Srednja Soška dolina tik pod nogami.

Spominjam se, kako smo se otroci smejali vojaku na senožeti nad vasjo, ko je ves prestrašen skočil iz senika, ko je blizu pritulila 280 mm granata. Pa četudi smo morali na noč, z malo prtjlage, v begunstvo v Nemški Rut, — ko so nam velike pomorske granate precej oškrbile domove. In sem moral naslednje tedne vsak dan dve uri daleč peš nazaj na dom, ogrožen vedno z granatami, poleg šrapnelov, po majhne zaloge živil in potrebnih delov hišne opreme, tvoriti seveda na hrbtu, ker na kak prevoz ni bilo misliti.

Predstava Soške doline mi je ostala iz te dobe nerazdružljivo povezana z grmenjem topov. Kjerkoli po svetu še dolga desetletja potem, če sem slišal grmenje topov, mi je to vzbujalo misli in spomine na Soško dolino. Že davno je bil oslabel, če že ne povsem prešel oni mračno-grozljivi občutek o uničenju, smrti tam, kamor je granata priletela. Ko sem ob počitnicah prihajal peš iz Idrije domov, me je na Oblakovem vrhu nad Trebušo s prekrasnim razgledom na Soško dolino sprejelo že jasno grmenje s soške fronte, mi je to bil prijazen dih domačnosti z zelenih pobočij, od kjer se je grmenje odbijalo v deseterih odmevih.

A posegli smo predaleč v čas.

Jalovnik pred prvo svetovno vojno je bil še začetek planinstva.

Najkasneje v času omenjenega kresovanja je bil oče že markiral pot na Gredico skozi Kneško grapo, skozi Loje in Kneške Ravni ter pod skoro navpičnimi platmi Šije, po obronkih Vrat do Suhe že na grebenu ter odtod na sam vrh Gredice. To vem s prvega izleta, nekako z desetimi leti, po tej znamenovani poti, kjer sem bil tik pod Suho, nedaleč od tam, kjer so Italijani ubili »Konja z Zagačnika«, sem tu zagledal prvo — očnico. A veselo vznemirjenje se je po nekaj urah že poleglo, ker jih je bil ves greben poln. — Kako daleč je markiral tudi po grebenu proti Črni prsti, ne vem. A verjetno je to bilo področje cerkljanske podružnice SPD. Bolj pa je verjetno, da je bilo njegovo delo markacija po grebenu Šije do Škrbine onstran nje ter odtod na vrh Vogla. Vendar nekoliko le dvomim, ker je bil prehod preko globoke škrbine, vsaj na južni strani precej kočljiv. In stezica po zelo strmem terenu, ki sem ga spoznal le kasneje, od škrbine na vrh Vogla, se mi je zdela bolj delo razmejitvene komisije po Rapallu.

Med obema vojnama je bil greben Peči, v celoti je tekla po njem državna meja, stvarno prepovedan za planinstvo; le z jugoslovanske strani je bilo nekoliko bolje. Tod je bil le prehod za tihotapce in ubežnike. Tod sva hodila s Klementom Jugom k volitvam, npr. l. 1921, 1924, tod preko smo tihotapili knjige za naša prosvetna društva, po isti poti sem vodil skupine obiskovalcev raznih prosvetnih tečajev. Vsa ilegalna protifašistična literatura v poznejši dobi je romala čez te grebene in škrbine, tja pa politični begunci pred fašističnimi preganjanjem, spočetka le naših, a kasneje tudi italijanskih doli do Milana. Zadnjič sem bil prilezel tu preko spomladi l. 1927, na neko manjšinsko zborovanje v Ljubljano. Že davno sem bil pod policijskim nadzorstvom in ovaduhi so to točno javili kvesturi v Gorici, sam kvestor je zasliševal vse ljudi, ki so bili takrat v Ljubljani z rednim potnim listom, kot so me opozorili. Kvestor mi je med drugim trdil:

»Zaman je tu kaj tajiti, imam vašo sliko iz neke ljubljanske kavarne. In videli so vas, kdaj in kje ste prešli mejo.«

Ta je pa bosa, sem se oddahnil sam pri sebi. Če so vse informacije take, potem sem varen. — Še mi je bila v svežem spominu prelepa pot v večernem soncu po Čadrški grapi, čez

tolminski Triglav. Blizu okrog polnoči sem lezel v prozorni zvezdnati noči čez mejo vrh Velikega Kuka (2086 m) na bohinjsko stran. Tako sem bil za las ušel najmanj konfinaciji. — Peči pa so postale dejansko prepovedane planine. Manj kot dve leti kasneje, ko se mi je policijsko nadzorstvo spremenilo v »ammonicijo«, v nekako konfinacijo na domu, ko je bila na cerkljanskem Bukovem občinska meja nekaj sto metrov pod vasjo, mi je bila še Baška grapa prepovedana. Ob sončnih zapadih sem hodil na Polje, odkoder so bile vidne Peči kakor na dlani, rdečkasti kristali, štrleči v modričasto prosojno nebo. Ob povratku na začasni dom je že legal mrak na cerkljanske doline, a v zavesti so še rahlo blestele Peči; v mračnem večernem razpoloženju pa se je zdelo, da vidim po grebenu žične ovire na križnatih kobilicah. Prekletstvo nad temi lepimi vrhovi in dolinami, ustvarjenimi za vedro življenje v svobodi...

V prvih letih po italijanski okupaciji je oče spet oživel staro ljudsko-prosvetno večerno življenje ter prejšnjo lovsko družino. Četudi ni mogel loviti gamsov prav do grebenov Peči, je bila to edina oblika takrat priti čim bliže in višje v prepovedane planine.

Kakor mi je pripovedoval »Očka«, dr. Josip Ferfolja, kakšno leto pred smrtjo, ga je moj oče že spomladi l. 1919, t. j. v dobi, ko so na meji še streljali prebežnike (primer Konja z Zagačnika je bil približno v tem času) čez Kneške Ravnice in Suho pretihotapil čez mejo. Bilo je v oni dobi prvo otipavanje za mirovno pogodbo. Potnih listov še ni bilo, kot v vojnih časih, in za zvezo z inozemstvom je bilo treba ubrati tako ilegalno pot, v času, ko so italijanska okupacijska oblastva tisoče naših zavednih ljudi poslala v ujetniška oz. bolj internacijska taborišča. Najbolj je bil razgledan »narodni svet« oz. svet javnega zdravja, kakor so ga imenovali, iz zastopnikov slovenskih strank pa tudi iz italijanskih, ki so se pa takoj, ko so poslali po italijanske okupacijske čete, odcepile. Oba v Trstu sta tavalala v temi pri svojem delu, saj niti najvišjemu tzv. jugoslovanskemu odboru v Londonu ni bilo nič znanega o londonski pogodbi, ki nas je zmešetarila Italiji za njeno intervencijo v svetovni vojni l. 1915. Dr. Ferfolji, ki je bil kot pravnik slušatelj T. G. Masaryka v Pragi na univerzi, bil je istočasno tudi član tržaškega Narodnega odbora, so zaupali, da poskuša izvedeti od svojega nekdanjega profesorja, tedaj najuglednejšega češkega poli-

tika, kaj točnejšega o londonski pogodbi na tej svoji poti v Prago. In je bil v tej misiji tudi v veliki meri uspel. — To je bilo zadnjič, ko je Očka tihotapski planinaril po Pečeh z mojim očetom.

Medtem pa je postajalo življenje po naših grapah vedno bolj zadušljivo. Fašisti so razgrajali tudi tod, pa četudi največ le ob volitvah, končno pa so prišli na oblast v Rimu. In eden prvih zakonskih ukrepov je bil že l. 1923 tzv. »Gentilejeva šolska reforma«, ki je uničila slovensko šolo. Vsako leto so zatrli en razred in pošiljali vsako leto trume slovenskih učiteljev v dejansko deportacijo, učiti kam v Južno Italijo, Sardinijo ali celo na — Treme, ali pa jih upokojili oz. izgnali preko meje. Namesto njih so prihajali Italijani, ki jih otroci niso razumeli in so se jim upirali ter se iz njih norčevali. Iz šole pa so začeli prihajati, kot že pol stoletja sem v Beneški Sloveniji, napol nepismeni, nevedni kot oni, ako bi doma ne poskrbeli starši ali organizacije za njih pismenost. — Najkasneje v osmih letih bi moral biti poitalijančen zadnji slovenski razred. Toda šovinistična vnema fašističnih hierarhov je to izvršila v šestih ali celo v petih letih.

Po naših nekaj vedrih šolah so se plazile smrtne sence. Po podmelški prav tako kot drugod. Za začetek je prišel »špecialist« za italijanščino v vseh razredih. Majhen, še mlad človek, ki ni kazal, da bi bil že kdaj poučeval. Najbrž so bile le njegove fašistične zasluge, ki so ga, najbrž odsluženega karabinerje ali financarja, privedle na to mesto. Seveda ni otrok nič naučil, tudi če bi hotel. Vendar je bil vedno »contento« (zadovoljen) s svojimi uspehi, zato se ga je kmalu prijelo ime »Contento«. Sicer pa je bila itak glavna njegova naloga — »državljska vzgoja« otrok, t. j. nadzorovati, da se je redno izvešala italijanska zastava, posebno pa, da so otroci ob zaključku šolskega pouka vsak dan s fašistično dvignjeno roko pozdravljali italijansko zastavo, ki jo je moral držati pred njimi eden od otrok. To je bila najhujša muka za naše otroke, ki je ni nikdo več pozabil za vse življenje. Kaj je to pomenilo za naše šolnike, ve le, kdor je kaj sličnega poskušal.

To šovinistično izzivanje, po zgledu švicarskega »Gesslerjevega klobuka«, ki je izzvalo osvobodilno gibanje Švicarjev, je očitno izpodkopavalo očetovo zdravje. Uničilo mu je živce in mu v mračnih slutnjah o bodočnosti jemalo vsako veselje do življenja. Kaj bo

z našim ljudstvom, kaj z otroci, a tudi z njegovo številno družino. Še šolsko in društveno kulturno življenje mu je bilo zagrenjeno, saj je bilo itak vse zapisano smrti. Sicer je vse to nadaljeval čisto mehanično, iz navade, a v razvedrilo mu je bil edinole še lov s hojo po gričih in gorah. Še v šolo je v vseh oblikah uvajal bolj sistematično ljubezen do naše narave, s kratkimi, a pogostimi izleti, posebno pa — s petjem. To je uvedel prav vsak dan za dobro uro, hoteč, da bi se otroci čimbolj oklenili vsega našega, slovenskega. Med tem pa so predvsem kraljevale — naše planine.

»Rad bi tamkaj bil,

kjer visoke so planine...«, so zvenele iz šolske sobe vsak dan melodije šolske planinske pesmice. S čustvenimi zanosom obsojenca, ki je kmalu ne bo več smel prepevati, so jo vedno znova prepevali. Otroci so to čutili in razumeli, — tih obup je legal v romantično melodijo, od očeta na otroke. Čezdalje je obup rasel v bolj zanesen, tih, zadržan jok nad izgubo tega, kar jim je bilo najljubše otroško zadovoljstvo, obup nad tem, kar je neizbežno prihajalo v zoprni obliki fašističnega pozdrava. Beg obupanca iz osovražene sedanjosti, zatekanje pred njo na jasne, blesteče planine, ki v svoji vzvišenosti dajejo zavetje in tolažbo.

Naj se zgodi, kar se hoče, naših pesmi, naših gora nam nikdar ne bodo mogli iztrgati iz najglobljega kotička naše zavesti, — to je bila ona zadnja, skrajna tolažba v zadnji stiski mojega očeta.

»Rad bi tamkaj bil...«, je vedno znova in vedno bolj zaneseno odmevalo iz šole.

Naslednje leto proti jeseni je legel. Zdravnik ni dajal več nobenega upanja. Kneip in izkušena ženica sta svetovala strupeno, a zdravilno jagodo s planin.

Gori vrh poseke v Široki dragi, tik pod robom Šentviškogorske planote jo morda najdem. Zasopel, s stisnjanim srcem, z naporom obupanca sem hitel gori v široko pobočje z obsežnim razgledom v Peči, pa četudi me je glodal dvom, ali jo bom našel, in še bolj, ali bo koristila. V zavesti pa je grizla bridka misel: da, planinsko cvetje ali jagode in kos svobodnih planin nad svobodnimi našimi grapami bi ga mogle čudežno ozdraviti. A še za to je bilo najbrž že prekasno. — In iz podzavesti je spet in vedno znova klila melodija, tolažba obupanca, —

»Rad bi tamkaj bil...«

Teden dni kasneje smo ga pokopali. Na majhnem podmelškem pokopališču, pod okriljem našega Jalovnika, toda v takrat neznosnem ozračju.

Dve desetletji nisem mogel na to gomilo. Še sivobleščeči kamen na njej je seval obup. — Zapori, internacije so mi onemogočile obiskati ta zapušteni ljubi grob.

Dobri dve desetletji kasneje, ko sem bil poskušal menda prav vsa mogoča fašistična zdravilca, razen obljubljenih svinčenk, se je čez naše grape razlila blažena, četudi »mešana« svoboda (deljena na cono A in B), sem bil prišel na prvi kratek, še partizanski dopust v očiščeno Baško Grapo.

Prvi obisk je mogel veljati le našim Pečem. Na naglico, da bi se nekako s stvarnim občutkom pogledov, nog in rok dokončno prepričal, da so naše Peči v resnici svobodne, potem ko sem leta in leta mračno sodil, da me bodo pobrali Abruzzi...

Bleščeče pomladansko sonce nad blaženim veličastjem teh višin. Utopljanje v svežem zelenju Trnovskega gozda in škofjeloških gričev in gora. Toda na vsakem vršičku Peči je ostro štrlel v nebo kamen, mejnik. In spet vstajajo kot pošasti iz mračne zavesti slike tega grebena, v večernem, kot kri rdečem nebu z žičnimi ovirami na križnatih koblicah.

»Prekletstvo«, privre na ustnice. Poskušam z golimi rokami, da bi iztrgal, odlomil to nesrečno znamenje, četrtoletne usode. Ni šlo, prešibke so bile roke. Privlečem debel kamen, zdrobi se mi, ko udarim. Poiščem še debelejšega, bolj trdega in ga zabrusim od strani ob vrh mejnika. Da, v tleh se je cement omajal v peščenem, preperem apnencu, v temelju. Ponovim nekajkrat sunek z improvizirano katapulto, in mejnik je na tleh.

»Hozana!« zavalim ga na rob strmine, da je zdrčal v globino, in zatem krevljasto skakal, zaradi pokončne oblike, s cementno gobo v temelju v globoko konto na bohinjski strani. Groteskni skoki nerodnega kamna in grmenje sproženega kamenja so se mi zdeli kot krohot usode nad stotisočkrat ponavljanim zatrjevanjem o tisočletnem cesarstvu in o cementiranju svetih mejnikov. Zaradi njih so gnili četrtoletja naši ljudje in zatem milijoni.

Da, da, cementni mejniki, toda postavljeni — na pesku sovražne zavesti podjarmljenih narodov, zakasneli imperator, ki te je potlačeno ljudstvo obesilo za pete, tako je grmelo ka-

menje z dna krnice, kjer je končno kamen negibno obležal.

Peči so končno očiščene, deviške kot davno nekdanj. — Ne bodo več strašile iz mračne zavesti krvave žične ovire po grebenih...

A koliko jih je še bilo, mejnikov tja do Gre-dice, do Suhe, samo do križevega pota Konja z Zagačnika. Trda robota je bila, a cela vrsta jih je končno le izvršila svoje zadnje gro-teskno poslanstvo do dna globokih bohinjskih planinskih kont ali v visokem rušju, kjer so obležali.

Zbit, toda z vedro zavestjo nad vedrimi pla-ninami v polnem soncu, da sem pregal mračnega demona, sem pozdravil še smrtno mesto Konja z Zagačnika, bridko, a ne več tako mračno, saj je sonce posijalo tudi v naše, njegove grape.

Toda spomini trdega trpljenja in smrti vsega ljudstva Soške doline in njenih grap, Krasa, Primorja, — se ne dado izkoreniniti kot mej-niki po Pečeh. Vendar sem zdaj olajšan stopil na očetov grob.

Sivobeli kamen je bolj vedro bleščal v onem pomladnem jutru. V melodiji »Rad bi tamkaj bil...« je bolj zvenelo hrepenenje po onih sončnih, očiščenih grebenih...

L. Stanelc

Gorski cvet

Beži beži
žarek lepote
čez gorsko dlan,
oko kamere
se dotakne
skalne stene,
preskoči
na čelo plezalca
in izgine
s ptico v višini.

Lovim lovim
trenutek lepote
v podobi zlatoroga,
kot blisk mi uide
in plane v prepad.
Ko se vržem vanj,
da ga ujamem,
padam padam,
padam vase.

V poslednji zavesti
požene mi cvet,
zdravilna zel,
ki ne zvene.

Karnijske Alpe in Karnija

Dr. Viktor Vovk

IZ STUDENE NA PRIHOD

Šli smo po tovornem potu kraj Tabeljskega potoka do žage. Tam pa vanj priteka s severa po strmi, med stene stisnjeni koritasti strugi sopot Prihod.¹ Ob njem pelje po dolomitskih rebreh kar lepo nadelana steza, onodod smo rinili kvišku, skozi divje romantično deber pa dere voda čez številne slapove in slapiče. Slikovite so tiste temačne tesni. Vročine nismo trpeli in nama je Pieri pripovedoval, da je vsa Studena globanja, vsa ondotna pokrajina, znana po tem, da je hladna, pozimi pa da imajo mraza kar dovolj. Z usti in rokami je mislil posnemati burjo, češ tako hudo

¹ Nem.: Prihatbach, ital.: Rio Pricòt. Prihodov pa je tod kar obilo. Ker smo v potujčenem svetu, navajam zaradi jasnosti imena tako, kakor jih pišejo. Ozemlje je bilo do prve svet. vojne celoma v Avstriji, spadalo je v takratno deželo (vojvodino) Koroško, zdaj je tam Italija. Italijani pišejo: Vallone del Pricòt, Conca di Pricòt, tudi Conca di Pricota, Alpe di Pricòt, Monte di Pricòt 1413 m, Creta di Pricòt 1950 m in 2252 m. Tu pa tam je najti tudi Precot. Ali kaže, da so Italijani onodod utrudili svoja imena šele po prvi svet. vojni, ko so zemljo zavzeli. Kajti še l. 1921 so pisali: »I pascoli del Prihat«, pašniki na Prihodu (poročilo XXXIII. zborovanja furlanskega plan. društva, Società Alpina Friulana, v društveni reviji »In Alto«, 1921, str. 43). Tudi Marinelli je skrajja pisal Prihat-Höhe, 2103 m (»Cronaca della Società Alpina Friulana«, I. letnik, 1881, str. 129), toda kasneje je začel vztrajno učiti, da je prav le Pricòt z naglasom na drugem zlogu. Zares pišejo Italijani zdaj do-sledno Pricot in postavljajo naglasno znamenje na o. Nemci pa pišejo od nekdanj Prihat (tako tudi avstr. spec.), Prihatalm, Hochkar Prihat, Prihat — Höhe 2103 m, včasih Pricat. Jugosl. spec. (list G. Dravograd): Mt. Prikot 1413 m, očitno po zemlje-vidu ital. Istituto Geogr. Mil., ki piše: Monte Pricòt 1413.

Dr. Julij Felaher, Ziljan, pravi, da so doma široko planjo nad Tabljem imenovali Prihod, tudi Pri-vod, oboje z naglasom na prvem zlogu, ime Pri-vod pa tako razlagali, češ da je planja »pri vodi« (narečno pri vodi), ker resnično teče čeznjo od severa na jug potok Prihod, ki izvira višje gori, v skalovju nad planjo. V Pleteršniku dobimo oba izraza: prihod in privod, oba z naglasom na dru-gem zlogu. Le pri kraju je omenjen tudi prihod. Nad Jesenicami so Prihódi, (na Prihodih, govore, z naglasom na drugem zlogu), zaselje, ki ga menda pozna vsak slovenski planinec. V članku »Kaninska in Mangrtska skupina« (PV 1911, str. 203) navaja dr. Tuma v opisovanju ture na Mangrt: »... od Rateške Planine gori čez Pri-hod (Privat)...« PV 1913 objavlja Tumov članek »Mangrtska skupina« in tam je pisano na str. 143:

piha pozimi gornjak, »vint sclaf« je rekel, po naše: slovenski veter. Razložil sem mu, da je prav po hladnoti in osójni dobila Studena, tedaj mrzla voda in dolina, svoje ime.² Pieri pa je že od prej vedel, da se je v starih časih vse tod govorilo slovenski.

Spuščali so les po drči, ki ji pravijo »la risine«, kakor mi »riža«. Oba izraza pobrana iz nemške »die Riese«. Prav moški iz teh krajev so od nekaj sloveli po vseh evropskih deželah kot izvrstni drvarji. Takrat pa so po tisti plavnici spuščali smrekove hlode in »bore«,³ kakor pravijo tamkaj bukovim krljem, nekaj daljšim od metra, ki služijo za napravo drv.

²Pod Malim Nosom ravno nad Tamarjem je Privat (1307 m). To bo bržkone pokvarjeno iz »privod« ali pa »prihod«, t. j. nad Strmaljo, po kateri se ovce ali kože gonijo, med robom, ko se stopi na plano, koder se čreda razkropi.« V »Imenoslovju Julijskih Alp« pa Tuma to ime že določa (v podčrtni opombi 13 na str. 31): »Prihod, kamor priženejo črede, odkoder se same razidejo. Privatkogel je nemška spačenka.« V letniku 1913 PV je tudi Tumov članek o Mojstrovki in omenja avtor tamkaj (na str. 167) med drugimi imeni Veliki in Mali Privat ter pojasnjuje: »oba stolata, t. j. mizi podobna. Ime bo pač izpriženo od prihod (privod?), ker se po obojih pase.« V »Imenoslovju« (str. 36) pa Tuma ti dve imeni takole utrjuje: »Veliki in Mali Privod (spačeno Privat).« Zares pišejo Privat in Privatkogel. Za tistega pod Mangrtom imata avstr. specialka (list »Flitsch«) in »G. Freytag & Berndt's Touristen - Wanderkarte, Blatt 14, Julische Alpen«: Privatkogel. Jugosl. spec. (list Tolmin) in »Julijske Alpe« Plan. zveze Slovenije: Prihod.

Za konec se še spomnimo številnih prehodov po Slovenskem: »Na prehodu«, 951 m, na Idrijskem, Préhod pod Krnom, Préhodi pod Prestreljenikom in še več takih.

³V tej zvezi se mi zdi vredno omeniti, da imajo zemljevidi prav nad Studeno, na zapadni strani, takale furlanska imena: Rio Glazzáat, Monte Glazzáat, Casera alta Glazzáat, Casera bassa Glazzáat, Clapéit di Glazzáat. Glazzáat pomeni, čez znam še kaj furlanski, zmrzjen, mrzel ko led, hladen. Clapéit je deminutiv od clap, torej manjši skalnat hrib, stena.

⁴Furl.: bore, boris. Tudi pri nas pravijo ponekod takim hrodom: bora fem. Gl. Pleterniškov slovar pri geslih bora in oblin.

⁵Rekel je rakli, po njihovo bi se pisalo: racli, kar me je spominjalo na naše rakle, ragle, rahle. ⁶Médernja ali médrije, za ovce ograjen prostor v planinskem svetu. V médernji so zaprte ovce ali kože. Paze so léšica ali lesena vrata pri médernji. (Fr. Erjavec: »Iz potne torbe«, Letopis Maticе Slovenske 1875, str. 227.) Tuma ima (PV 1910, str. 218): Méderje, za ovce ograjen prostor. Paze (tam stoji Pare, pač tiskovna napaka) so vhod v médereje. Vrnila, vrtelja, pritaka, pritek = léša, ki se sama zapira. In še Tuma (»Pomen in razvoj alpinizma«, str. 271): Médrije iz médvereje je ograja poleg planinskega stanu, kjer se vsak večer zbere čreda drobnice radi molže, romanski mandria. V »Imenoslovju Julijskih Alp«, str. 52, omenja Tuma Volovo Méderno v Krnskem pogorju s podčrtno opombo: méderna médrije iz medvereje = ograda za drobnico; iz tega pa z nosnikom: mandria. (Na Tolminskem je planina Médrije, 1150 m. Gorenje in Dolenje Médrije pod Slemenom ter Maslova Méderna pod planino Zaslav, v Krnski skupini. Laške Médrije na planini Razor nad Tolminom. Vrh Médrije nad Cepovanom itd.) Po Erjavcu (»Iz potne torbe«, Letopis Maticе Slovenske 1880, str. 204) je vereja, veriija = nem. Kette, Türriegel, a med Slovenci na Gorenj-

Tako smo ob živahnem kramljanju po debeli uri dobre hoje dospeli na južni kraj Prihoda, prostrane, razhodne planje. Po nji se je čez in čez bohotilo pisano planinsko cvetje. Po neizmernih travnikih in senožetih se je belilo sto in sto pastirskih stanov, senikov in staj. Tu in tam so skrbni gospodarji popravljali in pripravljali za skorajšnji dagon živine. Prileten Furlan je stružil in zbijal rante⁴ na médernji. Tarnal je, da mu jih smučarji polomijo, da kurijo z njimi, poletni planinci pa da puščajo paze odprte, tako da živina uhaja. »Sama škoda je z njimi, je tožil, s temi čudnimi ljudmi, ki nimajo nikoli obstanaka doma.«⁵

skem: veréja = Zaunpflock, količek v ograji, na katerega se pričvrščajo prekle. In ravno tam, str. 209: vrzel = ograja, seč; der lebende Zaun, Bovec. Drugod pomeni vrzel samo Zaunlücke. (Nad Bovecem je zaselek Za Vrzeljnom. Prav tako izgovarjajo domačni krajevno ime. Tuma je pisal Pod Vrzelom, PV 1914 str. 77, in Na Vrzeli, »Imenoslovje«, str. 16. Zemljevid: »Julijske Alpe« PZS ima Na Vrzeli. Jugosl. spec.: Za Vrzelom. Avstr. spec. pravilno: Za Vrzeljnom. Italijani so pisali, ko so še onod gospodarili, Savereslino, tako zlasti Michele Gortani: »Guida del Friuli«, V, »Gorizia con le vallate dell' Isonzo e del Vipacco«, 1930, str. 432. Karta Istituto Geogr. Mil. 1: 25 000, list »Plezzos«, ima: Verzelino. Zdej se pa spoznaj, popotnik, v zmešnjavi takšnih preimenovanj.) Tudi Rutar je rabil besedo vrzel za ograjo. L. 1751 se je mešana avstrijsko - beneška komisija sestala v Kobaridu, da bi določila po Tolminskem mejo med Avstrijo in Beneško republiko. Pogajanja so zaključili šele 6. novembra 1755, ko sta zastopnika obeh strank podpisala dogovor. Bilo je tam določeno med drugim: »...povsod po meji se imajo postaviti vidna znamenja, nastaviti kamni, zasaditi vrzeli...« (S. Rutar: »Zgodovina Tolminskega«, Gorica, 1882, str. 136-137.) Za pojem veréja gl. tudi Pletersnikov slovar; Slovenski pravopis 1962 pa opisuje: »na verejo so natakljena vrata v plotu.« V obeh starih dobimo še besede: vrzel, vrzel, vrzela, vrzelast, vrzelca, vrziniti, vrzuskati. Pletersnik ima še: verenka = die Zäuntür in glagol vrzeti, duri vrzijo = so odprte.

Terstenjak je razlagal besedo mandria, ograja za živino na planini, kot da izvira iz korenike mand = weilen, stillstehen, zögern, warten. Kazal je na slov. muditi ter trdil, da je muditi novejša oblika starejše manditi. Muditi se = sich aufhalten. Da je torej mandria slovska beseda... (Dav. Terstenjak: »Slovenski elementi v Venetščini«, Letopis Maticе Slovenske 1875, str. 99.)

Prav po klasičnih merah sta za médrije in medvereje bila besedni dvojob Ivan Koštial in dr. Tuma v »Geografskem vestniku«, I. I-1925, str. 95-96. I. I-1926, str. 51-52, 54. Padale so v ognjeviti diskusiji tudi ostre besede, kakor »naivnost«, ki sta si jo učenjaka drug drugemu očitala. Tu seveda ni mesta za obnavljanje temeljito in duhovito razpletene, vsekakor jako zanimive stvarne obravnave. Jezikoslovec Koštial in eruditivni odvnetnik Tuma razvijata besedno analizo zadevnih pojmov, s širokim znanjem uporabljata ustrezne izraze z italijansčine, furlansčine, beneščine, ladinščine, vsi jeziki jima pomagajo za podkrepitev njunih tez, tudi srbski, bolgarski, ruski, turški, nemški in ne v zadnji vrsti sanskrt. Premišljeno razglabljata o vprašanih izgovorjave, akcentov za eno in drugo besedo, se sklicujeta na avtorje Tuma posebej še podaje k svojim argumentacijam zelo skrbno narisane skice, pa z vso močjo svojega znanja postavljata vsak svoje zaključke. Koštial: »upravičen je sum o slovenskem ali slovenskem izvoru obravnanih besed«, a Tuma, ki rabi oboje imeni, médrije in medvereje, v fem. plur., pa takole:

S temile prelazi skozi plotove v planinah pa je prav posebna stvar. Z njimi se je že v starih časih ukvarjala oblast in zakonodaja. Tako so na predlog tabeljskega gastalda sklenili na veči Na Beli dne 18. januarja 1609: »Kakor hitro skopni sneg, se morajo popraviti in v red spraviti ograje in meje okoli njiv ali travnikov, vseh vrst zapore in medernje v planinah. Če bi v katerem letu ne bilo snega, je treba ta dela opraviti do sredi posta. Kdor se ne bo ravnal po tej odredbi, zapade globi štirih lir na korist cerkve sv. Marije v Pontebi.«⁶

V Švici v kantonu Uri je določal 108. člen Stare deželne knjige (Altes Landbuch) iz l. 1609: »Tistemu, ki pusti lesa v ogradu od-

»Medrje, medvereje je torej pristna slovenska beseda... poitalijančeni izraz »mandrija« za Viehstall, Viehherde je torej nedvojbeno slovenskega izvora.«

Kelemina omenja tolminsko medrija, medrna = = čreda, v tržaški okolici mândrija, rom, mandra, in dopušča slovenske razvoje našega sedanjega imena (Jakob Kelemina: »Langobardski spomini pri Slovencih«, Slav. revija IV, 182). Prof. Bezljaj piše takole: »Največjo pozornost zaslužijo pred-slovanski relikti, ki kažejo na pastirsko kulturo. Dokaj obsežen areal imajo pri nas besede tamar, tavmar, tamor »ograja za živino«, koroško nemško tunger, tummer, furlansko tãmer, tãmar in celo v rumunskem Banatu tamarjac »ovčji hlev«. Osnova je verjetno predindoevropska. Sinonim za ta pojem je medrje, mandrija, mandra, mandrga, »staja za živino«, furlansko mandria. Slovenske oblike kažejo, da so bile večkrat izposojene. Tudi v Srbiji in Makedoniji se pojavljajo ledinska imena Mandra, Mandrač, medtem ko je v Dalmaciji mandrač »pristan za čolne«. Osnova je verjetno indoevropska, vendar po mnenju nekaterih raziskovalcev že predromanska. (France Bezljaj: »Pred-slovanski ostanki v slovenščini«, »Naša sodobnost«, 1958, str. 691.) »Tudi vzhodne Julijske Alpe so bile še dolgo po prihodu Slovanov domena alpskih pastirjev, za kar pričajo apelativi »Viehhürde, Pferch«, imena Tainar, Tãmore, Tamor... V isto skupino pastirskih izrazov spadajo tudi apel. medrje, medrija, mederja, medernja, poleg mândrija« (isti, v oceni J. Hubschmidovih spisov, »Slavist. revija« VIII, str. 136).

V Pleteršniku kakor tudi v novem Pravopisu nahajamo še v to poglavje spadajoče izraze, kakor grajenik, molznik, pletenica, obor, ograd, osek, plot, oplot, staje. Prelaz skozi medernjo je često preprost počezan drog, ki ga človek dvigne ali odrine, pa prestopi in ga nazaj postavi na pravo mesto. »V zloženjši prestopanje v visečem bregu je postavljen na spodnjem kraju prelaza ploščat kamen, ki mu pravijo podnožnik ali prag, ali pa je čez prvo ranto položena le močna deska. Drugod so pretržja skoz rantasto ograjo opremljena z vrati, ki se na razne načine odpirajo in zapirajo: vrata, durce, lesa, léscia, zaslonec. Če se sama zapirajo, so: pritašca, vrnilica, vrnilo, vrnela. Durce z vretenčasto vrtačo so: vrtača, vreteno, vrtelja, zvezda, oven.« (R. Badjura: »Ljudska geografija«, str. 293—294). Pleteršnik ima za isti pojem še izraza vrtelj (masc.) in motoroga. Poslednji izraz ima tudi Tuma (PV 1910, str. 218).

O tamarjih in fratah, o mederjih in mandrijah se je dr. Tuma obširno in s prepričljivo besedo ter s sklicevanjem na številne avtorje in vire razpisal še v razsežni razpravi »Krajevno imenoslovje«, »Jadranski almanah« za l. 1923, uredil dr. Alojzij Res, Naša založba v Trstu — Narodna tiskarna v Gorici, str. 127—158, posebno na str. 137—141.

⁶ Daniele Giovanni Piemonte: »Luci ed ombre nella vita del Comune«, n. m., str. 26.

prto, se naloži denarna kazen dveh goldinarjev in pol in bo moral še posebej poravnati škodo, ki je zaradi njegove malomarnosti nastala.« Na novo je izrekel zakon l. 1823: »Kdor pusti in stajah durce odprte, mora plačati globo dveh goldinarjev in dvajset šilingov ter poravnati prizadeto škodo.«⁷ Zgleden je bil izletnik, ki je hodil z otroci po planinah. Švicar je navdil otroke, da je eden ali drugi, ko so šli v medriji skozi vrzelo, ponavljal vrstici: »Die letscht Chue — macht de Gatter zue.«⁸ Zadnji, ki je prestopil prelaz, je bil poučen, lesa je za sabo zaprl. Švicarski humor je bil tukaj na mestu. Navajal je mlade ljudi k spodobnosti in redu tudi po planinskih izletih in sproti so se učili, čemu takšne priprave služijo.

Na Prihodu

Zdaj pa smo šli naprej, navzgor po Prihodu, položni, razsežni, vse zeleni in cvetoči planini. Po krajeh je na gosto raslo borovničje in se je Pieri pošalil, češ počakajmo tu, da te črnikule⁹ dozoriijo, prav dobro osvežilo nam bodo. Čim više smo se dvigali, tem širje se nam je odpiral razgled v gore, v Karnijske in Julijske. Čez vse veličastno se je postavljajal Poliški Špik, Montaž, na jugovzhodu. Zares, odkoder koli se človeku pokaže ta prekrasna gora, zmerom moremo le reči, da ji ni kmalu najti primere. A tudi Monte Sernio in Zuc del Bóor na jugu sta se kar praznično svetila, obžarjena tisti lepi dan od jutranjega sonca. Po robovih gora, po policah, so se prepletali srebrenasti pasovi še mnogega uležar-nega snega, kar je spopolnjevalo ubranost in mikavnost celotne podobe.

Dospeli smo v gorenji konec planine. Tu nama je Pieri odprl senik, kjer bova prenočila. Potem se je poslovil. Dolgo sva gledala za njim, kako jo je v skok cvrl po tečnih travnikih navzdol. Potem sva si na hitro pripravila, kar je bilo treba za večer in za noč, se okrepčala za silo in se nemudoma odpravila naprej.

⁷ Revija SAC »Die Alpen«, Monatsbulletin, 1961, str. 72.

⁸ Prav tam, str. 113. V švicarski nemščini. Pri nas bi mladež, če jo očka vzgaja po zgledu švicarskega planinca, korakajoč skozi medrje, takole brbljala: »Ta zadnje kravše — naj paze zapre!«

⁹ Borovnica ali črnica, vaccinium myrtillus. Tod in po Zelezni dolini (Canal del Ferro), pa tudi po Reklanski dolini (Reklana, Reklanica, Canal di Raccolana) se za črne, sočne jagode čuje ime črnikule (pišejo seveda: cernicule).

Najina staja je stala prav kraj Prihoda, tu gori ljubkega gorskega potočka s prečisto vodico. Potok, ki seče planino naravnost s severa na jug, izvira pod belim, hudo razritim in razoranim pečevjem, le-to se pa dviga v vrhunec, ki mu je tudi Prihod ime.¹⁰ Raztegnjeno, divje skalovito gorovje, ki ga na redko preprezajo travnate police, obkroža na sever in severozapad našo veliko planjo, tja zad pa se vleče do Konjskega špika in se z njim drži v skupni gorski gmoti. Na vzhod se to gorovje niža do Prídola, po novem Sella della Prídola, komaj zaznavnega prévala, a se tostran njega spet dviga do samega Malega vrha. Prav na Mali vrh pa sva bila zdaj s Stankom namenjena.

Ni kaj posebno visok, ali je vreden obiska zaradi širokega, zelo poučnega in zanimivega razgleda.¹¹ Tudi on se kaže na vse strani kakor razklano gorovje in ta značaj mu daje v tisti edinstveni odtujenosti in samoti prav poseben čar. S Prihoda, najine planje, sva šla na planino Dolnji Mali vrh, izrazil preval z izvrstnim studencem.¹² Lepa steza je naju pripeljala na planino Gornji Mali vrh, 1601 m, od koder sva imela po grohotju in drtinah še uro hoda na razriti, grizasti, na vse strani odprti vrhunec.

Trd je bil kamen, pa je le bilo prijetno se z nahrbtnikom pod glavo zlekniti po njem.

Kar zamignila sva za kratko, ko je s čistega neba dobrodejno prigrevalo junijsko sonce. Zdajci je po dolinskih vaseh začelo z vsemi zvonovi zvoniti poldan. Na rahlo je nama veter zdaj s te, zdaj z druge strani sèm gôr prinašal ubrano brnenje daljnih zvonov. S Stankom sva na ušesa vlekla mile glasove in ugibala, od kod zdaj zvoni, če iz te ali one vasi, če iz Kanala ali iz Belanske doline ali od Zilje, iz slovenskega ali že ponemčenega kraja ali iz furlanskih vasi in zaselkov. Razgled pa je bil tak, da so se oči radostno pasle vse naokoli, najbolj jih je nase priklepala Koroška.

Da, Koroška, prekrasna dežela. Na sever in severovzhod. Lepo se ondod v mnogih okljukih vije cesta, ki pelje s Tablja ob slikovitem, okamnin bogatem potoku Bombašu (Rio Bombaso, Bombaschgraben) v zeleni vrh Mokrine¹³ in čezenj na Ziljo v Dropolje, Vočiče¹⁴ in Radnjo ves. Zelo prometni cestni preval je med plečatim Javornikom na vzhodni in Modričjim vrhom na zapadni strani, za tem se pa naprej po italijansko-avstrijski meji vleče Modričje, dolgo, enolično sleme, na redko poraščen svet, večidel sama golina.¹⁵ Preval Mokrine veže z juga na sever dolini Koritnico¹⁶ in Bombaš, potoka, ki izvira prav tam gor. V samem vrhu je nekaj poslopij. Na avstrijski strani stoji veliki, vse leto odprti planinski dom beljaške podružnice Avstrijskega planinskega

¹⁰ Potok Prihod, ital. Rio Pricòt. Gorovje je na zemljevidih Creta di Pricòt, po Castiglioniu 2252 m (E. Castiglioni, n. m., str. 345, in skica ob strani 304). Ta višina se mi zdi dvomljiva. Avstr. spec. ima koto 2219, a brez imena. Giov. Marinelli piše v svojih zgodnjih spisih Prihāt — Höhe, 2103 m (»Cronaca della Società Alpina Friulana«, I. letnik, 1881, str. 124). V tem gorstvu je mnogo vrhuncev. Južno od navedenega, med planinama Prihod in Prikotič, je na karti Ist. Geogr. Mil. 1 : 25 000 Monte Pricòt in na jugosl. spec. (list G. Dravograd) Mt. Prikot, oba 1413 m. Castiglioni (n. m.) ima M. Pricòt 1410 m. Ves tu opisani svet je bil do prve svet. vojne v Avstriji, zdaj je v Italiji.

Za pojem »creta« gl. PV 1961, str. 535, op. 3). Tuma meni, da utegne biti »creta« slov. spačenka. Ali je kras = kršno pečevje ali krotje, t. j. zverženo pečevje. (»Imenoslovje« str. 19, op. 5.) Prof. Bezljaj omenja znani Gamsov skret nad Koncem Kamniške Bistrice pod Podi in svetuje previdnost, češ ali je pomen imena res »stranišče« ali pa imamo opravka z isto osnovo, kakor je furl. cret, crete = Fels, kar tudi razlagajo kot predromanski relikt. (Sla-vistična revija VIII, str. 137.)

¹¹ Mali vrh, 1899 m. Naše ime »vrh« pišejo zelo različno: uark uaric, uerch, urch, vueric, vuerich itd. V prejšnjih časih so še plani vrh, tako je rabil Giov. Marinelli za Poludni ime Poludni g V r e h (»Cronaca della Società Alpina Friulana«, I. letnik, 1881, str. 129). Naša gora je na avstr. spec. Malurch, prav tako Malurch na Zemljevidu slov. ozemlja, Matica Slovenska 1921. Karta Ist. Geogr. Mil. ima Malvueric in po njej Malvueric jugosl. ¹² Na zemljevidih Forcella Malvuerich, Casera Malvueric bassa, 1529 m. V pol ure prideš od tod na Jelenje brdo. Razgled.

¹³ Mokrine, 1530 m, najvažnejši in najugodnejši prehod v vzhodnem delu glavnega gorovja Karnijskih Alp, vse od prevala Plöcken pa do Trbiža. Nemci pišejo: Nassfeldpass, Nassfeld bi bilo po naše: moko polje. Pri nas je o prevalu pisal Ivan Plantan, PV 1904, str. 192: »Moko polje«. Giov. Marinelli (»Guida del Canal del Ferro«, 1894, str. 307) je še rabil nemško ime, pisal je Nassfeld, z opombo: »campo bagnato« moko polje. Odkar pa so Italijani po prvi svetovni vojni svojo mejo napram Avstriji pomaknili prav na Mokrine, je ta preval dobil bolj čedno, gladko poóblano ime: Passo Pramollo. Ital. pra, prato = travnik, mollo = moker. Svet je tamkaj vlažen, mokroten. Zdaj že vozi na Mokrine avtobus od Zilje, iz Dropolj.

¹⁴ Vočiče, dolinski kraj nad desnim bregom Zilje. Ze ponemčenemu je Watschig ime. (Po slovensko so pisali tudi Očiče, sem pa tja Bače, Blače, ¹⁵ Javornik, 1825 m. Na zemljevidih: Monte Auernig. Modričje, 1918 m, ital.: Madritzen, nem.: Madritschen. Modričji vrh, 1842 m, ital.: Cima di Madritze, nem.: Madritschengupf, Madritschenschober. Prelepi razgledi v koroška gorstva. Pok. dr. Josip Sašel mi je pripovedoval da je pri Ziljanih Modrič zelo pogostno osebno ime. Ne glede na to mi je tudi dr. Julij Felaher, Ziljan, z Brda doma, ene izmed zadnjih slovenskih vasi na Zilji, potrdil, da sta Modričje in Modričji vrh pravi slovenski imeni za oba navedena kraja.

¹⁶ Koritnica, na nemško so jo prevedli: Trögelbach. Ivan Plantan piše: Troglgraben (»V Garnijskih skalah«, PV 1904, str. 191). Jugosl. spec.: Tregel. Zemljevid 1 : 100 000 Stabilimento Cartografico G. Giardi, Firenze, po opombi posnetek s karte ital. geogr. voj. zavoda, ima: Rio del Trighel.

društva. Zraven njega je mična kapelica, posvečena spominu na moše, ki so tamkaj padli v prvi svetovni vojni. Na italijanski strani je nekoliko ličnih hišic, med njimi gostilna. Kaj vina, a ne posebno dobrega, stočijo v tisti gostilni ob nedeljah dolincem od Zilje, ki v množicah pa za čudo žejni prihajajo tja gor!

Koritnica teče na sever za krajem Repa¹⁷, podrtiga dolomitskega čoka z desetimi kerovi in sloopi, od njih je eden preluknjan. Od tod, z Malega vrha, se Rep vidi kakor debela končina velike gmote Krniških skal. V resnici pa je med obema kar strm, vendar dobro prehoden dol. Vrh dola so tesna Skovška vratca, ki vežejo gorsko stezo z Vočiške planine tostran na Skovško planino¹⁸ onstran Krniških skal. Pod Repom, na sever, so v črnem gozdu romantična, temno sinja Vočiška jezerca ali Jezerca v Podne, Bodenseen, 1107 m. Do dna jim je videti v kristalno čisti vodi, a na mirnih jezerskih gladinah se očarljivo zrcalijo divje oblike hudega Repovega pečevja, visoko rasle smreke in po modrem nebu na tihem potujoči oblaki. Nad dolino Koritnico se na levi, zapadni strani vleče z juga na sever širok, raven hrbet z veliko planino Zelenico¹⁹. Onstran njega teče potok Rudnik. Niže spodaj, v koti 593, se obe vodi spojita v skupno strugo, ki ji od sovodinj navzdol pravijo Zeleniška grapa, Schlanitzengraben. A v spodnjem

koncu, od tam, kjer leži zaselek Oselica, z nekaj žagami in mlini, od tam naprej je tokavi Oselica ime. Voda ima žveplene kopele, potok je poleti slaboten, o deževju pa sila naraste, še teče po ravninici pod Drópoljami ter se pri Vočičah izteka v Ziljo.²⁰ Potok, ki je v besedi, je na Zemljevidu slovenskega ozemlja dobil ime »Gornica«. Prav na tem zemljevidu je blizu tam, bolj vzhodno, zarisan še drug potok, in tudi temu so dali ime Gornica. Vendar ni Gornica ta za nas kar važen potok, ampak je le Krnica njegovo pravilno in pravično ime.²¹ Zakaj prav po tem potoku naj bi tekla, če bi šlo po pravici, naša meja do sosednje Avstrije. Ta znameniti in zanimivi potok izvira pod Vrhom Vočiške planine²², teče na sever za gozdnatim Črnim vrhom²³ in se izliva med Modrinjo vasjo in Potočami v Ziljo. Kar je gora naokoli, če jih gledamo od tod, z Malega vrha, nas najbolj mika belo vrhovje, skalnato rógljevje Krniških skal, ki se nam izrazito kažejo izza Krniške gore. Krniške skale so mogočen, dvovršen gorski sklop²⁴ med vodama Koritnico in Krnico. So lahko tura z Mokrin, vendar tudi plezalci pridejo v strmih, čeprav ne posebno visokih stenah tega gorstva pošteno na svoj račun. Imajo centralno lego, so zelo obiskovane, pa kakšne razglede uživa planinec s čisto posebnih vrhuncev tistega divjega skalovja! Izredno slikovito so od tod videti zapadne Ju-

¹⁷ Avstr. specialka: Reppwand. Jugosl. specialka: Repvand. Ivan Plantan (PV 1904, str. 192) je pisal: Repška stena.

¹⁸ Skovška vratca, nem.: Kühwegertörl. Na jugosl. spec.: Terl, 1912 m. Avstr. spec. ima 1914 m. Skovška planina, nem.: Kühwegeralm, 1482 m. Skovče, nem.: Kühweg, dolinska vas na levem bregu Zilje blizu Smohorja, ki je v nemškem narečju Mechör. Nemci so še dolgo pisali Michor, Mihor, tako tudi Markus Freiherr v. Jabornegg v celovski reviji »Carinthia«, 1884, str. 69. — V pogovoru je pri Ziljanih, Slovincih, ponemčeni Smohor — Hermagor še dan današnji le Trg. »Bil sem v Trze«, pravijo, ko so se vrnili iz Smohorja, kjer imajo svoje okrajne oblasti. Prav tako je za Rožane Trg sicer že davno ponemčeni Feldkirchen nad Osojami. Ali za naše Vipavce mesto Vipava, ki ga tudi le Trg imenujejo.

¹⁹ Planina Zelenica, nem.: Schlanitzenalm, 1395 m. Niže doli, nad Dropoljami, je na odprti ravni zaselek Zelenica, nem. Schlanitzen. L. 1342 se je za planino pisalo: »mons Zelinitz« (France Bezlaj: »Slovenska vodna imena«, II, str. 335). L. 1347 so pisali: »in monte Zelenica« (Milko Kos), kar je pomenilo v planini ali na planini Zelenici. Zemljevid slovenskega ozemlja ima: Slanica (za zaselek) in Slaniška planina. Tudi Slivnica se je pri nas pisalo. Prav ni ne eno ne drugo. Oboje je izumetničeno.

²⁰ Kraj, kjer se Oselica izliva v Ziljo, se po navadi šteje ko da tam prične po reki navzgor gorenja ali »nemška« Ziljska dolina. Pri Ziljanih se včasih čuje ime Oselica, Oseliška grapa za vso dolino od Zilje pa sem gor do Mokrin. Tedaj nimajo Koritnice nič v mislih. In se stvar takole postavlja: Crta Bombašev graben—Mokrine—Oseliška grapa

je skrajna naravna meja med slovensko in ponemčeno Koroško na ozemlju med Tabljem in Ziljo.

²¹ Tudi drugod so naši pisali Gornica, celó Garnica, Garniška soteska, Garniški slap. Tako Ivan Plantan, PV 1904, str. 194. Očitno po nemškem: Garnitzenbach, Garnitzenklamm, Garnitzengraben, Dr. Matko Potočnik je svojevrstni potok imenoval s pravim imenom Krnica in je še zapisal: romantična Krniška Soteska (»Vojvodina Koroška«, I. zv., str. 36, 128). Potok Krnica si je namreč v nižjem svetu izdolbel značilno, globoko in divjo deber, ogleda vredne tesni ki skožnje vede umetno udelana turistična pot. Koroški imenujejo to deber Dol, tudi Krniški dol.

²² Vrh Vočiške planine, nem.: Gartnersattel, 1856 m. Ziljani so tudi takole govorili: pojdem Čez Vočiško planino. Ali pa: prišel sem čez Vočiški vrh. Vočiška planina, nem.: Watschiger Alpe, 1614 m, lepa, zelo široka planina pod Krniškimi skalami. Visoki, travnati gorski prehod veže veliko gmoto Krniških skal na severni s Krniško goro in mejnim grebenom na južni strani. Gre pa čezenj pot z Mokrin na Brško planino in v Smohor. Krniška gora, Monte Carnizza, Carnitzenberg, 1950 m, gora mejnica. S same Vočiške planine imamo v Vočiški vrh strmo, a za planinca zelo zanimivo stezo, hoda onod pa je eno uro.

²³ Črni vrh, Schwarzwipfel, 1497 m. Čezenj bi šla naša meja z Avstrijo.

²⁴ Višji vrh 2195 m, je na severozapadni, nižji, 2154 m, na jugovzhodni strani. Med obema je dobro vidna škribnica, ki čeznojo vede zaznamovana planinska steza. Na zapadni strani glavne gmote so Skovška vratca, o katerih je že bil govor.

ljske Alpe, a sèmlje se pred vsemi drugimi veličastno razkazuje Poliški Špik. So botanično kakor malo kateri kraj znamenite, Krniške skale, ker travnati svet okoli njih je na daleč znan zaradi »modre rože«, prelepe cvetlice vulfenije, *Wulfenia carinthiaca*, ki todle, kakor se je trdilo, endemično rase.

Za Krniške skale so si Nemci izmislili »Gartner-Kofel« in za Krniško goro »Garnitzenberg«. Značilna je zanje kosmata, po svoje hripava izgovarjava goltnikov ali mehkonebnikov, in tak v transkripciji skoro dosledno zamenjujejo naša glasova *h* in *k* s svojim *g*.²⁵ Za opravičbo na novo nastalih imen so prišle razlage. Učeno so pisali, da izvira ime Gartnerkofel od besede *g a r - t e n*. In so po svoje razlagali ime Garnitzen: prvi zlog *g a r*, zadnji zlog *t z e n*, kar bodi spet *g a r t e n*. Sentimentalni Šmohorjani uče, da je Gartnerkofel resničen »vrtinarjev vrh«, češ da je ves svet tam okoli od samega cvetja pravi vrt, vrhunec sam, Gartnerkofel, pa tega vrta vrtinar.²⁶

Takšnih razlag je v nemškem slovstvu veliko in ni moči tukaj navajati vseh zadevnih virov. Posebno ne tistih premnogih iz dobe romantike. Ali še zmerom se onstran meja za tolmachenje imena Gartnerkofel postavlja osnova »Garten«. Celó v ugledni alpinistični reviji »Der Bergsteiger«, in tudi tam ne v kakem starem letniku, marveč kar 1962, tam piše učen popotnik, da izvira ime Gartnerkofel od besede *Garten*.²⁷ Pred 70. leti se je z imenom Gartnerkofel bavil strokovnjak Marinelli. On je pa podvomil o pravilnosti razlage gorskega imena z »vrtnarjem« in »vrtnarjevim vrhom« in zapisal: »Prej kakor na vrtnarja ali na njegov vrh bi jaz pomislil na Karne in Korošce, kajti je verjetno, da je ime Gartnerkofel zgolj spakedranka iz Kartner-Kofel.

Kartner, karnski, karnijski ali koroški, torej gora ali vrh Karnov ali Korošcev.«²⁸

Vrtinarjev vrh? Karnski ali Koroški vrh? Tako daleč so zašli, ko niso imeli odprtih ušes, kadar je govorilo domače ljudstvo. Izvirni greh. Prišli so drugi in so one slepo posnemali. Tako nam poroča Ivan Plantan o svojem izletu na »Garniške skale«, za katere navaja tudi nemško ime: Gartnerkofel. Živo opisuje lepoto pokrajine: »... sva hodila ob bistri vodi Garnici. V daljavi sva čula Garniški slap...«²⁹ Potočnik, poznavalec, izvedenec, piše o potoku, kakor mu pritiče: Krnica, Krniška soteska. A za goro, Krniške skale, mu je spodrnilo. Zanesel se je na one tam, ni utegnil drugače, pa rekel: Gartnerkofel.³⁰ Večkrat navedeni zemljevid slovenskega ozemlja iz l. 1921 ima zapisano »Gorniške skale« in zraven v oklepaju Gartnerkofel. Krniška gora je na tem zemljevidu »Gornica« in za planino Krnico so postavili kaj nenavadno ime: »Cornica«.³¹ Jugoslovanska specialka (list G. Dravograd) imenuje planino Krnico »Garnicen Alpe«, potok pa je na nji (list Trbiž) zaznamovan s pravim imenom: V Krnici. Viktor Pirnat je tožil v Planinskem Vestniku: »Gartnerkofel, slovenskega imena nisem staknil nikjer.« Toda naprej, še na isti strani, piše o cvetlici vulfeniji in pravi, da raste najraje v »Gorniških skalah«. Za potok pa je tudi Pirnat vedel, da je Krnica njegovo izvirno in pravo ime.³² In še drugi so se motili v besedi in pisavi. Bodi jim prizaneseno, če so imenom verjeli kakor so jih našli zapisana. Tudi našemu Stanku Hribarju, ki je videl in rekel na naglo: »Gorniške skale.«³³

Naprej se razgledujeva z Malega vrha naokoli. Tule spodaj, prav pod vrhom, pravijo *S t a n v P o d n e*.³⁴ Nekdaj zatočišče pastirjev in planšarjev, je zdaj zapuščen, na redko po-

²⁵ Da imenujem samo s Koroškega nekaj primerov. Pišejo za naše Kleče — Gletschach, Klanče — Glantschach, Krčice — Görttschitz, Krošiče — Graschitz, Kurliče — Gurlitsch, Kočuha — Gotschuchen, Kozlevica — Gösseling, Kobor — Gabl, Konovece — Gonovetz, Hotna ves — Guttendorf, Humiše — Gumisch ter še sto takih ali podobnih.

²⁶ Nem. der Garten = vrt, der Gärtner = vrtinar, Kofel ali Kogel = vrhunec, vrh.

²⁷ Ernst Höhne: »Die Wulfenia und ihr Berg«, »Der Bergsteiger«, 1962, str. 739.

Der Bergsteiger Wandern—Klettern—Skilaufen, Berge und Heimat, tako se glasi celo ime glasila avstr. plan. društva, Oesterreichischer Alpenverein. Revija je ena od najboljših in najlepše opremljenih v tovrstnem slovstvu.

²⁸ Giov. Marinelli: »Canal del Ferro«, 1894, str. 309, v podčrti opombi »... è corruzione di Kartnerkofel (da Kartner carno o carintiano), quasi vetta dei Carni o dei Carintio.«

Pripominjam, da so Italijani po starem pisali tudi Garnerkofel, To že zato, ker jim je težko izgovarjati dva soglasnika skupaj sredi besede.

²⁹ Ivan Plantan, n. m., str. 190—195. Z imenom »Garnica« je avtor mislil seveda na Krnico, že omenjeni potok, in »Garniški slap« bi naj bil slap v Krnici, v Dolu.

³⁰ Dr. Matko Potočnik: »Vojvodina Koroška«, I. zvezek str. 9, 36, 128. (Matica slovenska, 1909.)

³¹ Planina Krnica, nem.: Garnitzen Alpe, obežna krnica pod Krniško goro, na avstrijski strani. Na sever jo ko silna kulisa zapira dolgo južno ostenje Krniških skal. Ob tej lepi Krnici se spominjamo druge, tudi kaj lepe planine Krnice, tiste pod Préalom, pod Prestreljenikom. Paradiž za smučarje sta obe.

³² Viktor Pirnat: »Na meji slovenske domačije«, PV 1952, str. 315—319, 375—379, 414—418; zlasti na str. 379, 414.

³³ Stanko Hribar: »Churchill na Koroškem«, PV 1958, str. 331—335.

³⁴ Na zemljevidu Istituto Geogr. Mil. 1:25 000, list Pontebba; Stampoden. V Podne, poden, iz nem. Boden = pod, tla, gumno, krnica. Ime je zlasti v sestavljenkah pogosto na Koroškem. Na Bodnje

Podobe iz Zgornje doline

Milan Natek

Podkoren

Foto M. Natek

Mnogokrat v zadnjem poletju, ko sem se bil povzpел na vrh Vitranca ali Cipernika, mi je begal pogled po južnih, iz čistega apnenca izklesanih špikih — od Martuljkove skupine preko Razorja in Prisojnika, Mojstrovke in Jalovca ter bližnjih Ponc. Strma in gola so severna pobočja, marsikdaj v puščobnem mraku barv tudi odbijajoča ostenja, ki ožive s sončnim sijem v svojem omamljivem vsakdanjem čaru, ki privablja človeka v preizkušnje njegovih moralno-psihičnih in telesnih kvalitet. Po napornem vzponu je sleherni resnični ljubitelj gora obogatil svojega duha z novimi doživetji ter s spoznanji nenadomestljivih lepot in bogastev narave v gorah. In ko se obrnemo proti severu, zažive pred nami južna pobočja Zahodnih Karavank (včasih tudi Rateške Karavanke imenovane). Kakšna razlika med južno in severno panoramo! Nikjer na severu — po Karavankah — ne srečamo priostrenih in golih vrhov; vsi so porasli z gozdno odejo; le tu in tam, kjer so ostanki prostranejših uravnjav, je človek v preteklih stoletjih iztrebil gozdove, ko je potreboval več pašnega sveta. Kje so lazarji, ki so po karavanskih uravnjavah trebili stoletne gošče? Ni jih več. Ohranila pa so se njihova dela v sedanost, ki mnogokrat tudi nima pravega spoštovanja do — v preteklosti opravljenega dela. Precejkrat ne spoštujemo dovolj dela in vseh mejnih ali velikih prizadevanj svojih prednikov. Ali smo se že kdaj v tej »betežni« sedanosti vprašali, kaj pa je bilo tisto osnovno gibalno, ki je sililo prednamce, da so se s preprostimi sekirami pod pazduhami ali čez ramena napotili na južna in vedno s sončnimi žarki ogrevana pobočja karavanskih gozdov, in po katerih so baje domovali številni demoni? Ali ni bil človek tistih dob junak svojih dni, saj je moral premagati številne predsodke, preden je s sekuro v svojih rokah zamahnil po drevesnih orjakih, ki so bdeli nad Dolino? Toda sla po življenju, ki je zahtevala novih kultiviranih površin, je bila močnejša kot verovanja v svet demonov.

Ko so po južnih pobočjih Zahodnih Karavank zaplapolali prvi ognji kresov po rutih, je človek naznanjal — kot zavestna prirodna moč — ponovno zmago nad gospostvom »naravnih sil«. Nebogljeni in še ne izkušeni so bili prvi lazarji po Karavankah, toda njihov ogenj večernih kresov je izdajal svetu trdno odločenost ljudi pod Karavankami v Dolini, da hočejo živeti in tudi zagospodariti na sončnih, pred mrzlimi severnimi vetrovi zavarovanih uravnjav na pobočjih južnih Karavank.

Tod so še danes senožeti korenških kmetij, ki nas s svojim živopisanim travnim cvetnim pregrinjalom privablja v zgodnjem poletju. Ali ste že kdaj doživeli bogastva lepote senožeti v jeseni, ko jih poživljajo odmevi planšarskih zvoncev govejih čred, ki brez pastirjevega nadzorstva žde po teh pobočnih ravninah? Pa v zimi, ko je že snega čez kolena,

ponovno ožive senožeti. Odpro se zapahnjena vrata lesenih senikov in »vlačevavci« (učovovci) navežejo seno na sani, ki ga že primanjkuje živini v Dolini. To je »senarjenje«, podedovano iz preteklosti, še danes izrazito kolektivno delo, ki privabi na mizo najboljše jedi in vroče pijače.

Čudovita je podoba življenja karavanških senožeti. Vsak letni čas jim vtisne svojstvena in posebna bogastva. Da, celo dan in z zvezdami ter luno obdarjena noč jim dajeta čarobne mike; leseni in stari in samotni seniki pod zavetjem in varstvom stoletnih dreves so preveč vabljivi, ne da bi se predali opojnim lepotam in sladkostim njihovih starih, a vedno resničnih pesmi, ki jih pojo vetrovi, ko se s svojo besno silovitostjo zaganjajo v lesene stene, ali pa samo nalahno božajo s škodljivimi pokrite strehe. In če smo v toplem poletnem dnevu dobili samo poklon stoterih in tisočerihih živobarvnih cvetic, stkanih v pisano preprogo senožeti, ki so ga spremljale melodije šelestenja košatih dreves, potem je bil ves naš trud pri vzponu na bregove Karavank bogato poplačan.

Odmaknjen od vsakdanjega »mestnega« hrupa našega življenja, osamljen v tem blagodejnem svetu gorskih gozdov in krčevin, sedim blizu starega in trhlega senika in motrim v belo sivino odete špikaste velikane, ki se dvigajo na jugu. So samo »zvezni člen« med sedanostjo in preteklostjo? Kajti brez njih tudi ne bi bilo *naše sedanosti*, ki je samo vez do bodočnosti. Sprašujem jih, koliko časa da že vladajo nad nizkim sosedstvom? Pa nad razrezanimi v grape strmimi pobočji dolin? Ne odgovorijo. Kot da se jim ne zdi vredno odgovarjati človeku, ki je že mnogokrat zagospodoval nad njimi? Samo molče v svoji divji razigranosti. Človekov duh pa počasi, a zanesljivo prodira v skrivnosti njihovega bivanja. In pred nami se odpirajo vedno jasnejši in ostrejši pogledi v njihove, ne s črkami, a človeku vedno bolj doumljivo nenapisano preteklost.

Kot da bi bili nespremenljivi in vsemu kljubujoči Julijski špiki, se nam zazdi ob pogledu na karavanške senožeti, ki žive svoje posebno življenje. In danes? Hirajo in izumirajo ob neozdravljivi »bolezni« deagrizacije zgornjesavskega prebivalstva. Ali jih bo sodobnost, ki naj tudi vrednoti in spoštuje ter neguje duhovne in materialne pridobitve naše preteklosti, obsodila na propad? Ali ne bo potem naš človek, ki se naj osvobodi vseh nehumanih spon preteklosti, oropan bogastva pokrajine, ki so jo s trudom svojega dela obogateli naši prednamci v večstoletnem boju za svobodno življenje pod svobodnim soncem? Ne, ne smejo izumreti! Naša nacionalna zavest mora biti močnejša od trenutnega bogastva materialnega sveta.

Izumirajo senožeti po karavanških rutih, in s tem prepuščamo pozabi in v oskrunjenje najveličastnejši spomenik boja slovenskega kmečkega človeka. Saj so bile ruti po Karavankah svet simbol neuklonljive volje in klene pesti ter razsodnega duha tistega dela

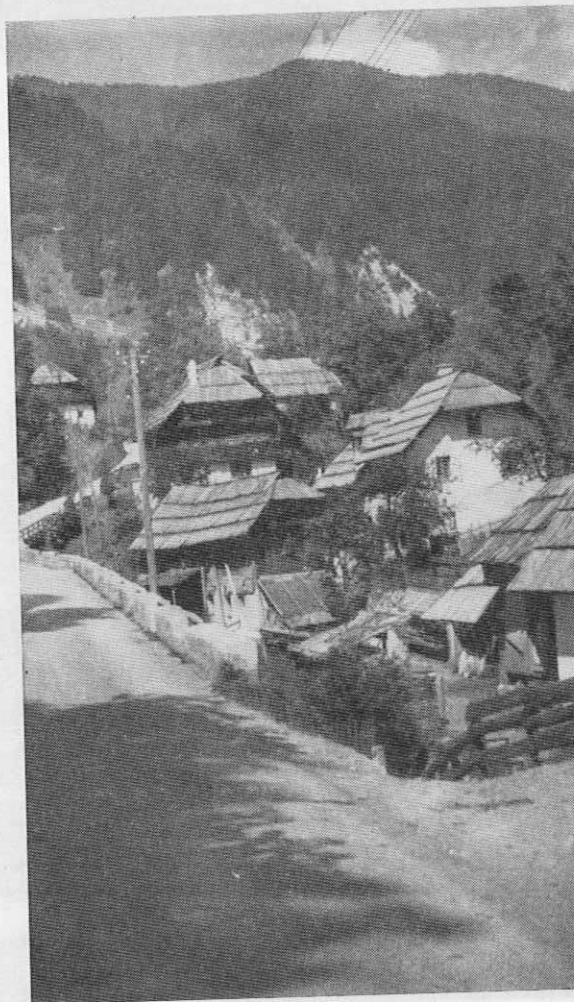
Slovencev, ki je do predzadnje vojne neposredno povezoval tudi onstran Karavank ter v Kanalski dolini živeče slovensko ljudstvo, ki se je formiralo v najmlajši narod Evrope. Zato s ponosom in z vso zavzetostjo tudi vključimo vse senožeti v sodobno gospodarjenje; naj se še dolgo razlegajo v ranem jutru z njih po Dolini veseli klici »senosekov« in sproščena pesem brhkkih grabljic! Pesem, ki naj bo utrip sodobnosti, bogati naslednici preteklosti.

2. LJUDJE POD MUCNO GORO

Ljudje pod Korenom. Korenci. Bogat je zapis njihove preteklosti. Kamorkoli stopiš v Podkorenu, se ti živo vtisnejo v spomin bogate podobe starih domov. V njih je utelešena mogočna in svojstvena življenjskost korenš-

Gornji del Podkorena

Foto M. Natek

Dom »Pod bregom«

Meander Save pod Zelenci

Foto M. Natek

kih domačij v preteklih stoletjih, pa bajtarskih in kočarskih siromakov. Vse stoji pred nami: na majhnem prgišču korenške zemlje pod Korenom in Medvejkom, ki jo je razrezal na dva dela mnogokrat hudourniško razbesneli Krotnjek, se smehlja pa turbobno toži Podkoren, ki je najveličastnejši pomnik našega človeka v slovenskem alpskem svetu. V njegovi podobi so utelešene vse bridkosti številnih korenških rodov, ki so se skozi stoletja tod naokrog ali pa po svetu v tujini pehali za kos vsakdanjega kruha.

Popotnik, ki se ustavljaš v tem prečudovitem alpskem (dolinskem) naselju in ko se zamaknjeno oziraš v bogastvo starih vaških (tudi kmečkih) stavbenih oblik, ali ti ne dajejo tudi prav te slikovitosti odgovora na vprašanje: Zakaj so se tudi Dolinci aktivno vključili v borbo ljudske revolucije? Za kaj so se skozi toliko desetletij, da celo skozi stoletij v potu svojega obraza pehali ljudje na tem koščku naše zemlje? Da bi ohranili na svoji zemlji vso prijetno domačnost svojemu naselju! Kajti iz njega izžareva vsa neizmerljivost narodove duhovne in materialne kulture. Lesene, s skodljami pokrite strehe hiš in gospodarskih poslopij. Lesena nadstropja gruntarskih hiš, ki jih obrobajo tudi leseni, z bogatimi ornamentami okrašeni »ganki«, preko katerih se sklanjajo pisane preproge gorenjskih nageljnov. In tam »Pod bregom«, v selišču nekdanjih korenških revežev, so domovi zgneteni vsevprek; mnogokrat jim je primanjkovalo sonca, pa še tedaj, ko so sončni žarki prinašali dolge dneve in kratke noči, so bili mrki in zamišljeni pogledi ljudi iz »Pod brega«. Venomer se jim je prepletala v mislih tegobna sodobnost s sanjami stkana prihodnost. Od vsepovsod, kamorkoli so se razkropili Korenci iz »Pod brega«, je prihajal ohrabrujoč in odločen glas delavcev, da bo prišel čas, ko se bo spremenilo tudi življenje »Pod bregom«. In glej. Vizije teh »prerokov« se uresničujejo. Vedno močnejši je utrip življenja ljudi »Pod bregom«; jese-niška železarna, pa promet in turizem mu dajeja novega poleta.

Predrugáčilo se je življenje »Pod bregom«. Zmagal je človek, ko je postal gospodar svojih »usod«; kovač svoje sreče. Preudarni razumnik svoje prihodnosti... Navkljub vsemu pa se domovi »Pod bregom« trdovratneje, kot kjerkoli drugje, upirajo fiziognomičnim spremembam. Ali ni tako prav? Naj se preteklost izpričuje v sedanjosti. Naj se vanjo organsko vživlja, naj ostanejo nadvse zanimive korenške stavbe živi relikti, ki se s polno sproščenostjo vživlja v zdajšnjost jutrišnjega dne! Saj so neposredna in najbolj verna priča preteklosti v sedanjosti.

Dolžnost nas vseh je, da negujemo in varujemo ta »samonikli« biser slovenskega človeka pod Karavankami, da ga ohranimo sebi in svetu v spomin na svojo preteklost. Ali ni potem skrajno neodgovorno ravnanje vseh tistih, ki vsiljujejo starim vaškim stavbenim oblikam v Podkorenu nove — »moderne« oblike, ki se ne morejo vplesti v vso do-

zdajšnjo naselbinsko arhitekturo, ki se je harmonično vživela v pokrajinski ambient? Ali že ni dovolj pokvaril in uničil »tehnizirani« čas, ki je presadil tudi na mnoge korenške domove sivozamazane strešnike, ali celo rdečo opeko? In velika, široka »moderna« okna so številnejša iz dneva v dan. Z vsem tem zavestno ropamo korenškemu naselju (pa ne samo njemu!) bogastva lepote, ki so se skozi dolga stoletja nakopičila vse od tedaj, ko je slovenski človek naselil tudi ta košček svoje zemlje.

3. SKRB ZA VSAKDANJI KRUH JE MOČNEJŠA OD DEHTEČEGA OPOJA DOMAČE GRUDE

Naselja v Dolino so pomaknjena visoko, v tektonsko natrto podolje med Julijskimi Alpami in Karavankami. Povsod je premalo

Seniki na Lomičih

Foto M. Natek

Podkoren: »Pod bregom«

Foto M. Natek

Senik nad Kolovratom

rodovitne kmetijske zemlje, pa še tam, kjer je je mogoče izrabljati v kmečke namene, »vsiljuje narava« s svojimi, z alpsko klimo pogojenimi lastnostmi svojevrstno usmerjenost kmečkega gospodarstva. Živinoreja stopa v ospredje, pa kaj ko tudi njej primanjkuje pašnega sveta; poljedelstvo ima še drugotni pomen, katerega pridelki ne zadostujejo niti za dom. Mnogokrat škodujejo dolge zime ozimnim žitam, pa koruzi in fižolu, zato se je ohranil bob po njivah še v današnji čas.

Zemlja ni mogla preživljati vedno večjega števila ljudi pod Korenom. (Podobne razmere srečujemo po drugih dolinskih naseljih). Tovorna pot in že skoraj pred dvema stoletjima zgrajena prevozna cesta sta mogli z zaslužkom zadovoljiti le majhen del Korencev. Skrb za vsakdanji kruh je bila vedno močnejša od opoja, ki je dehtel iz domače zemlje, ki je še danes siromašna in vedno bolj neogljenja. Korenci so se napotili v svet — za kruhom. Postavne in krepke korenške fante najdemo med rabeljskimi rudarji, ki jih je vsakoletna »sečna sena« priklenila za teden ali dva na domače »ledine« (travnike) in senožeti. Najdemo jih med fužinarskimi železarji (Bela peč), pa med drvarji, ki so si služili kruh sebi in svojim družinam po širnih gozdovih dežel takratne avstroogrške monarhije. Mnogim je še železnica odprla vrata v širni svet. Vedno nenasitni Moloh ameriških rudnikov, pristanišč in gradbišč, francoskih,

nemških in avstrijskih obrtnih delavnic, tovarn in rovov, in kdo bi še našteval druge predele, ki so sprejemali Korence kot tujce, je izmозgaval, izčrpaval in osuševal življenjske sokove Korencem. Mnogi mu niso podlegli, saj so črpali ob spominih na svoje domačije novih moči, ki so jim pomagale prebroditi in premostiti veliko težav in nadlog. Že sama misel na dom in domačijo pod Korenom, nad katerim so se noč in dan razgledovali vedno mladi in strogi ter hladni vrhovi Julijcev, jih je jeklenila v prekaljevanju zavesti proletarskega internacionalizma.

Moloh pa je zahteval vedno višje davke človeških žrtev in v ognju njegovega žrela so našli pogubljenje številni Korenci. Nikoli več se niso vrnili pod lesene strehe svojih tesnih domov in skromnih domačij. Bogvedi kje vse so v mislih in sanjah hrepeneli po rojstnih domovih in po domačiji otroških let? Ali pod vročim egiptovskim soncem, ali po vlažnih in zatohlih predelih Brazilije, po gozdovih mrzlega kanadskega severa, ali po farmah suhih ameriških prerij? Tujina jih je zvalila in v njej so kot brezdomci hiral in umirali pri delu in v hrepenenju po sreči in življenju. Maloštevilni Korenci so se na jesen svojega življenja vrnili v svoje naselje pod Mucno goro. Zgarani so in potrebni počitka s trdo prisluženim pokojem. Ko prvi pomladanski sončni žarki naznanjajo veselje ob prihodu Vigredi, sede pred durmi svojih domov, in v

Značilna hiša v Podkorenu

Foto M. Natek

njihovi notranjosti se pojavlja nemir. Nedopovedljivi nemir je ostanek spominov na njihovo mladost: Pomlad jim je odpirala vrata v svet sezonskega dela. Tudi spomladi, ko še ni ozelenelo grmičevje okrog domačije, so zapuščali Korenci svoje domove in razkropili so se po svetu za desetletje in več ali pa kar za dobo celega življenja.

Nedoumljivi nemir pa je tudi zdajšnjost, v kateri morejo vsi: stari in mladi, otroci, žene in moške skozi vse leto živeti skupno pod lesenimi strehami. A mnogi v toploti jutranjega svita zapuščajo domove in na večer se vračajo domov k svojim družinam. Da bi mogli v vseselem družinskem delu ali v kramljanju preživeti preostali del dneva... V dolgih zimskih večerih, ko se mnoga domača opravila prenesejo k prijetno segreti krušni peči v kotu, v pogovorih ponovno zažive spomini na preteklost. Spomini, ki so del trdega in težkega, a nadvse veličastnega življenja Dolincev v preteklosti, brez katerega bi tudi ne bilo današnje podobe zgornjesavske pokrajine.

Ludvik Zorzut

Prijatelj — listoživ

(Spominu planinca — rastlinoslovca Alojza Filipiča)

*Strašno je zagrmelo
z Vipavskega v Ravnico.
Pod Skalnico so vztrepotali bori.
Smrt — kje je tvoje želo
z neusmiljeno puščico?
Se luč je vgasnila na Sveti gori.*

*Na Črni prsti
iz spanja zimskega so se zbudile,
oj, rožice pod snežno še odejo.
In vse po vrsti
so v kelihe pregrenke sólze zlile.
Od bridke žalosti zdaj mrejo.*

*Nas kliče tvoj arhiv,
ki napolnil bogate je herbarje,
iz njih tvoj vrisk — zemlji ob Soči.
Prijatelj — listoživ —
še večne te zaklade varje
tvoj duh oživljavajoči.*

Lani v decembru 1963 je po prometni nezgodi na operaciji umrl msgr. Alojz Filipič, v starosti 77 let, župnik v Batujah na Vipavskem, iz Ravnice, rastlinoslovec, botanik, ki je zbral skladovnico herbarjev z vsemi vrstami rastlin in cvetja na goriški zemlji. Bil je v stalni povezavi s prirodoslovnim seminarjem slovenske univerze, ki ga je štela za svojega znanstvenega sodelavca. Alojz Filipič je zbiral mlajše planince v mladeniškem klubu »Juventus fervida«, ki mu je bil predsednik. Izšel je iz goriške klasične dobe, poln razglednega obzorja in naravnega humorja, da je zapisoval marsikatere prigodbice iz naše preteklosti. Planinski Vestnik l. 1960, str. 307, je objavil himno Juventus fervida — njemu v priznanje. Vse rože, rožice, vse trave, rastline vse se klanjajo spominu svojega varuha, prijatelja, zaščitnika.

O pomenu hoje za zdravje in telesno kulturo človeka

Drago Ulaga

Človek se postavi na noge v prvem letu življenja, nato hodi in hodi šestdeset let, osemdeset let in več, vse do tistih zadnjih dni, ko leže na smrtno posteljo. Lahko bi rekli, da hodi vse življenje. Če bi sešteli vse korake, počasne in hitre, po ravnem, navkreber in navzdol, ki jih opravi vsak dan doma, na poti na delovno mesto, pri delu samem itd., bi to dalo tisoče in tisoče »telovadnih gibov«, vsak dan po dve, tri ali več ur telesnih vaj.

Kot telesna vaja učinkuje hoja na človeški organizem dan za dnem, dan za dnem. Zato ni brez pomena, kako hodimo in kakšen odnos imamo do te najbolj elementarne prvine telesne vzgoje.

Če bi dali na tehtnico in merili, kaj več zaleže za ohranjanje funkcionalne zmogljivosti organov — kaj več zaleže za mišice, sklepe, ožilje in dihala, vsakdanja hoja ali tistih deset minut jutranje telovadbe, ki jih opravi homo sapiens za vzdrževanje svojega gibalnega aparata, tedaj bi šele prav spoznali kolikega pomena je hoja.

Nedvomno so redne gimnastične vaje, kakršne priporočajo danski higienski inšpektor J. P. Müller (»Moj sistem«), kanadski zdravnik R. Jackson ali izkušeni C. Diem in drugi, zelo velikega pomena za vzdrževanje mišic in za ohranjanje gibljivosti v hrbtenici, ramenih, kolkah in gležnjih. Zato se pameten človek prav tako redno ukvarja z vajami, vsaj z nekaterimi, kakor se ukvarja z običajno telesno nego, z umivanjem itn.

Osebo dam toliko na zmerno jutranjo telovadbo, da si očitam površnost, če se zgodi, da kdaj ne utegnem. Vendar, še tako strokovna in prizadevna telovadba ne more nadomestiti vsega tistega, kar nam lahko nudi hoja. Pri tem ne mislim na doživetje narave, na dober zrak in blagodejno sonce, na tišino gozda in na lepe ali celo ustvarjalne misli, ki se ti včasih porajajo, ko se po samotni stezi oddaljuješ od mestnega trušča. Mislim kar na navadno hojo, na tisto od doma do delavnice ali avtobusa, na povsem vsakdanjo hojo po opravkih. O zdravju in fizični kondiciji namreč ne odloča to, kar storimo le kdaj

pa kdaj, recimo ob nedeljah, temveč vse tiste redne aktivnosti, ki jih ponavljamo vsak dan, morda celo uro za uro.

Iz navadne hoje se lahko razvije živahna hoja, hoja z dolgimi koraki, zelo hitra hoja ali pa npr. naporna hoja navkreber z globokim dihanjem. Iz tehnično pravilne hoje se v atletiki razvije lahkoten tek, iz teka igre z žogo, tek na smučeh, tek na drsalkah in podobno. »Začeti je treba pri začetku«, pravijo športni trenerji, začeti je treba pri pravilni hoji in pravilni drži telesa. V ZDA ocenjujejo učence pri urah šolske telesne vzgoje zlasti po hoji. Za oko izkušenega izvedenca je hoja pokazatelj ravni telesne kultiviranosti, kondicije, razpoloženja in smisla za lepoto gibanja. »Boginja se razodeva po hoji« (Vergil). Pravilna hoja je užitek, vodi te v bližnje in daljnje lepote narave. Pravilna hoja je ekono-mična — ta je lahkotna in stopnjuje užitek izletov ne glede na daljino in strmino. Kakor za vse druge telesne vaje, tako velja tudi za hojo zakon smotrnosti gibanja. Gibanje je ritmično, tekoče. »Izkušen plezalec dobro ve, da mu ritem pri gibanju prihrani morda polovico telesnega napora« (Tuma).

Hoja je stvar zdravja, treniranosti, pravilne tehnike gibanja, lepote in seveda tudi stvar odnosa do telesne kulture. Premislek o vsem tem in podobnem se mi zdi vreden časa in truda.

Vpliv hoje na organizem

»Stoječa voda začne kmalu gniti, v kotu stoječe oralo postane rjavo«, piše Sebastian Kneipp, modrec iz Wörihofena in nadaljuje, da mora biti človeški gibalni aparat vedno v delu. Delo in gibanje pa mora biti vztrajno, redno in vsestrano, da zaleže. Z biološkega aspekta so največ vredne tiste telesne aktivnosti, ki učinkujejo hkrati na veliko mišic, na sklepe in na organe za presrbo.

Ali je hoja vsestranska telesna vaja? Mar ne gre samo za ponavljanje gibov z nogami? Res je, da imajo mišice nog primarno vlogo, vendar gre za celo verigo mišic, saj je znano iz fiziologije, da sodeluje pri hoji kar 54 velikih in malih mišic. Pri živahni hoji pride do precejšnje aktivnosti ramenskega obroča in rok. S hojo po ravnem mišice ohranjamo, s hojo navkreber pa jih lahko znatno krepimo. Spremembe med naponom in sprostitvijo potekajo ritmično, kar pomeni ugodne pogoje za temeljito prekrvljenje mišičnega tkiva.

Hoja pomeni tudi za sklepe — posebno za skočni, kolenski in kolčni sklep določeno aktivnost. Tudi za sklepe velja Lamarckov zakon, da »funkcija ohranja organe«. Sklepi se morajo vsak dan pregibati v polnem obsegu, deležni morajo biti določenega pritiska, da se lahko hranijo. Če sklepe zanemarjamo, če jih ne pregibamo v normalnem obsegu in v različnih smereh, pride z leti do okornosti, do okostenenja sklepnega hrustanca, do artroze. Zato je priporočljivo, da delamo pri hoji kdaj pa kdaj tudi dolge korake. Kratek korak je

značilen za starost, ko je proces artroze že opravil svoje.

Ker sodelujejo pri hoji najmasivnejše mišice (zadnjične mišice, četverglava mišica stegna, mišice goleni itn.) in ker te potrebujejo velike količine krvi s kisikom, velja hoja kot učinkovita vaja za krvno ožilje in dihala. Že počasna hoja pomeni poživitev krvnega obtoka. Če napravi srce odraslega v mirovanju okrog 70 utripov na minuto, se vzpne frekvenca pulza po 15 minutah živahne hoje že na 80 ali 90 utripov. Po zelo hitrem vzponu na 50 m visok grič se pospeši delovanje srca že na 110 do 120 utripov na minuto.

Vzporedno s pospešenim delovanjem srca pride pri hoji tudi do pospešenega in poglobljenega dihanja, kar je pomembno v mladosti za povečanje pljučne kapacitete, po 30. letu pa kot nekaka gimnastika prsnega koša. Pri naporni hoji navkreber dihamo bolj intenzivno in močneje širimo prsni koš. Če delamo to vsak dan, bomo v pozno starost ohranili gibljivost reber in s tem prožnost prsnega koša, kar je velikega pomena za presrbo organizma s kisikom. Končno naj opozorim še na to, da je vztrajna hoja velikega pomena za prebavo in za presnovo na sploh. Hoja pomeni potemtakem za mišice prepotrebno vsakdanjo aktivnost, da ne začnejo hirati; za srce z ožiljem pomeni zdravo treniranje, za pljuča intenzivno sprejemanje kisika. Poživljenega krvnega obtoka je deležno tudi živčevje. Zato se po izdatni hoji, zlasti po izletu v gore tako dobro počutimo, zato smo tako dobre volje, ko se spet vračamo k domačemu ognjišču.

Brezhibna prebava, trden spanec in mladostna čilost naslednjega dne so zanesljivi pokazatelji pravilne mere glede obremenitve organizma. Premalo hoje ne zaleže, preveč škoduje!

O tehniki in estetiki hoje

S teorijo hoje so se ukvarjali najrazličnejši izvedenci, fiziki, anatomi, fiziologi, biomehaniki in drugi. Celo Honoré de Balzac je napisal kratko, vendar nad vse duhovito razpravo o teoriji hoje (leta 1833). V uvodu se čudi, da so napisali učeni ljudje na »tisoče teorij in hipotez« o vsem potrebnem in nepotrebnem, nikomur pa ni prišlo na misel, da bi kaj pametnega ugotovil in povedal o hoji, človeku lastnem načinu premikanja. Pozneje so bile o tem vprašanju napisane temeljite študije (Braune-Fischer in drugi), objavljene so bile tudi doktorske disertacije. Lahko ugotovimo, da je dandanes tehnika hoje dobro dognana zlasti z vidika biomehanike in kolkor toliko tudi z vidika estetike.

Strokovnjaki za telesno vzgojo in ritmiko učijo, da je idealna hoja lahkotna, tekoča, brez odvečnih gibov. Stopati je treba enakomerno naprej in po celem stopalu. Izrazito sukanje v bokih je odvečno. Boki, prsi in glava morajo biti v navpični liniji (Dr. L.

Sweigard, New York). Atletski strokovnjak Jože Šturm prav tako poudarja lahkotnost, posebej pa še sproščenost v gibanju rok. Stopala naj bodo ves čas vzporedna, na tla postavimo najprej peto, nato se prožno odriavamo preko prstov. Težišče telesa se med hojo le neznatno zvišuje, približno do 14 milimetrov (Schmidt).

Kaj pa je pri tehniki hoje napačno? Napačno je, če so stopala obrnjena na ven ali na notri, če ne premikamo nog naravnost naprej, če kakor koli opletamo, če se preveč pozibavamo, in sploh, če delamo odvečne gibe. Korak naj ne bo niti prekratek niti predolg. Za navajanje na pravilno športno hojo pa je vsekakor bolje, če hodimo kolikor toliko z zanosom in delamo za spoznanje daljši korak. Delo zamašne noge in odzivne pride tako bolje do izraza. Tudi z vidika telesne vzgoje je daljši korak učinkovitejši. Pri tem pa je treba paziti, da so stopala zares vzporedna in da je gibanje nog točno v smeri naprej. Pomemben je tudi tempo hoje. Najprej se je treba ogreti, pospešiti krvni obtok in sprožiti procese termoregulacije. Šele nato se človek zares dobro počuti in hodi z lahkoto, z užitek. Če gre za dolgo pot, na primer za izlet na visoko goro, tedaj velja pravilo, da je »počasen tempo najboljši« (Joža Čop). Če pa gre za vsakdanjo hojo po opravkih, je bolje malo pospešiti tempo, da bo v fiziološkem pogledu bolj zaleglo. Navado imam, da hodim v službo hitro in z dolgimi koraki, ker je tako bolje za mišice, za sklepe, za krvni obtok in za dihanje.

Konec koncev pa o hoji ni nujno potrebno veliko premišljevat, ni nujno potrebno vse vedeti — glavno je veliko hoditi, in če le mogoče po prožnem svetu. Če smo se navadili na pravilno (vzporedno) postavljanje stopal in na primerno dolg korak, nam bo s časom obilna vadba sama obrusila tehniko hoje. Vsi gorniki so se navadili ekonomične hoje s prakso. Dejansko se tudi v moderni teoriji telesne vzgoje zavzemamo za tako imenovano naravno hojo.

Če so gibi odmerjeni, noga v kolenu v hipu, ko je težišče nad stopalom iztegnjena, drža telesa vzravnana, če ni nobenega pretiravanja, imamo dejansko vtis lepega gibanja. Estetika uči, da so elementi lepote v neoporečnosti izvedbe, v igrivi lahkotnosti, poletu in ritmu. Najzmogljivejši tekači slovijo kot ljudje, ki imajo elegantno hojo. O olimpijski zmagovalki v hitrem teku Wilmi Rudolfovi beremo, da je presenečala po lepoti stila gibanja ne glede na to, če je po stadionu hodila ali tekla. L. N. Tolstoj piše o Ani Karenini, da se je držala neobičajno ravno in hvali njeno gibanje »z lahkotnimi koraki, po katerih se je njena hoja razlikovala od hoje drugih svetских dam«.

Takole sodimo o tehniki hoje: to, kar je z biomehničnega aspekta pravilno, je hkrati tudi smotno ali ekonomično, pa tudi v estetskem oziru zadovoljivo. Seveda mislimo pri tem na naravno hojo in ne na tako imenovano korakanje.

O gimnastiki med hojo

O gimnastiki ali telovadbi vlada še dandanes marsikje napačno naziranje. Nekateri mislijo, da je smoter redne vadbe v izraziti hipertrofiji mišičja, v pretirani gibljivosti sklepov in sploh v takih vajah, ki sodijo k artistiki ali akrobatiki. Dejansko pa gre samo za skladno in normalno krepitev mišic, za ohranjevanje normalne gibljivosti sklepov, za pravilno držo telesa, za poživitev delovanja notranjih organov in za izpopolnjevanje na področju gibalne spretnosti. Zdelo se mi je potrebno tudi o tem spregovoriti, da ne bi podcenjevali hoje zaradi tega, ker ni atraktivna.

Dobro pa je, da izkoriščamo priložnost, ko hodimo npr. po samotnih gozdnih stezah, za nekatere dodatne aktivnosti. Ko smo se dobro ogreli, je čas, da »potegnemo«, da pospešimo in podaljšamo korak. Čutili bomo polnost gibanja in nekak zanos, spremljava z rokami bo izrazitejša, dihanje poglobljeno.

Če gre pot navzdol, vidim v tem ugodno priložnost za lahkoten tek. Koraki so lahko povsem kratki, vendar sproščeni. Seveda se človek ne sme siliti, le toliko naj teče, kolikor mu prija. Dokler tečeš kdaj pa kdaj za šport, ker te taka aktivnost veseli, se lahko prištevaš med mlade; ko končnoveljavno prenehaš teči, se začneš starati.

Priporočljivo je tudi temeljito izdihavanje in maksimalno vdihavanje med hojo. Šest, sedem, osem korakov izdihujemo, nato spet širimo koš in ga napolnimo s svežim zrakom. Pri tem gre zlasti za ohranjanje gibljivosti reber, to je za prožnost prsnega koša. Seveda je prav, da mislimo kdaj pa kdaj tudi na vzravnano držo. V ta namen prehodimo kakih 100 m tako, da se držimo pokonci, lopatice pa pritegnemo skupaj. Tako dobimo raven hrbet in izbočen prsni koš, kar je vsekakor koristna lepodržna vaja.

O ljudeh, ki so se preveč zredili, je znano, da imajo težave s stopali. Mišičje je za dodatno obremenitev prešibko, stopalni lok začne popuščati, pojavlja se bolj ali manj plosko stopalo. Da bi nevšečnost preprečili, priporočam med sprehodom kdaj pa kdaj kako minuto hoje po prstih.

Ko sem v starosti 57 let hodil dva meseca dolgo vsak dan na Rožnik, da bi s štoperico v rokah in z drugimi pripomočki dobil izkušnje o vplivu hoje na srce, na pljučno kapaciteto, telesno težo in podobno, sem se prepričal, da je vredno v ta namen žrtvovati uro časa na dan. Vsi pokazatelji: znižanje frekvenca pulsa, povečanje pljučne kapacitete, izgubljanje odvečne teže in drugi pozitivni znaki treniranosti govorijo za to, da čas, ki ga žrtvujemo za hojo in za dodatne aktivnosti, ni izgubljen.

Škodljivci zdravih nog in lahkotne hoje

Često se zgodi, da se z leti hoja pokvari. Poznamo sedemdesetletnike, ki še vedno hodijo živahno in vztrajno, poznamo pa tudi štiri-desetletnike, ki imajo že počasen in kratek

korak ter se ob sleherni priložnosti ozirajo po prevoznem sredstvu, pa čeprav gre le za kak kilometer hoje ob lepem vremenu.

Sedenje, razvada neprestanega sedenja je prvi škodljivec zdravih nog. Krvni obtok se poleni, noge postanejo otrple, po večurnem neprestanem sedenju se človek s težavo vzravna. Če je količkaj mogoče, bi morali sleherni priložnost izkoristiti za to, da vstanemo, se pretegnemo, napravimo kak korak in nato nadaljujemo spet z delom sede. Kako napačno je, ko sedijo ljudje pri sejah ali na pr. na vlaku ure in ure, vrh vsega pa še v zakajenih prostorih. Če pa se je že zgodilo, da si moral predolgo sedeti, moraš to popraviti s približno polurno živahno hojo.

Tudi odvečna teža sodi med škodljivce zdravih nog in lahkotne hoje. Čim težji si, tem raje sediš — in tem lažje se spet rediš. Moj nasvet bi bil: s primerno dieto in z redno hojo regulirati telesno težo. Vztrajnost vodi naravnost do presenetljivih uspehov. Dodatna obremenitev po pol ure živahne hoje na dan vodi že po enem letu do znatne izgube odvečne tolsče.

Velikega pomena je obutev. Če so čevlji normalni, udobni, ne preozki in ne s previsoko peto, bo človek neprimerno raje hodil, kakor če ga ovirajo kake modne posebnosti. Pretirano koničasti čevlji kakor tudi damski čevlji z izredno visoko peto so zgovoren dokaz nepravilnega odnosa do zdravega nog in do hoje kot pomembnega elementa vsakdanje telesne vzgoje oziroma vzdrževanja fizične kondicije. Ženske bi ravnale pametno, če bi nosile modno obutev, kakršna onemogoča polnovredno hojo, samo za posebne priložnosti, za vsak dan, to je za hojo po opravkih pa bi se naj zadovoljile z udobnimi čevlji, primernimi za hojo.

Med činitelji, ki ovirajo človeka pri živahni hoji, je treba omeniti še tesno oblačilo, različne pasove, steznike, ovrtnike in podobno. Kako se čuti človek olajšanega in kako lažje zadaha, ko se na kopanju sezuje in sleče oziroma preobleče. Če bi mislil na obutev in oblačilo, ko gre na pot, če bi dajal prednost udobnim in ohlapnim delom oblačila, če bi zrahljal, kar se da zrahljati ali odpeti, bi se nedvomno bolje počutil in vsa fizična aktivnost bi bila še v večji meri zdravju v prid. Kri naj se neovirano pretaka, koža naj diha, sonce in sveže sape naj opravijo svoje.

Kogar v zrelih letih ali v starosti noje slabo nesejo, naj se posvetuje z zdravnikom. Zelo verjetno mu bo svetoval treniranje prav po malem, vendar vztrajno. Morda mu bodo pomagale nožne kopeli, polivanje s hladno vodo (knajpanje), občasno počivanje tako, da so noge za spoznanje više od trupa (Hauserjeva »lepotna deska« in nekatere yoga vaje), masaža — skratka vse, kar vodi do boljšega prekrvljenja zanemarjenih kapilark oziroma mišičnega tkiva. Znanstveni poizkusi, ki so jih organizirali v Sovjetski zvezi s starimi ljudmi, dokazujejo, da je s hojo in drugimi aktivnostmi še vedno možno izboljšati stanje gibalnega aparata in notranjih organov.

Jelenk

Janez Jeram

Jelenk (1106 m) je izmed tisočakov, ki obkrožajo Idrijo, najzanimivejši vrh v idrijski okolici. Iz ceste Idrija—Sp. Idrija se pokaže z dominantnim ostrim vrhom, na severovzhodu s pokonci štrlečimi pečinami. Iz Sp. Idrije naprej proti Mostu na Soči pričinja izgubljeni prvotno obliko, vendar še nekaj časa sledijo skale do sredine pobočja od vrha proti dolini Idrijce. Izpod vrha pa se v enakomernih presledkih vrstijo hudourniki po strmem pobočju. Prebivalci se seveda selijo v središča t. j. Sp. Idrijo ali Idrijo, kjer si ustvarjajo novi dom. Naselje na severnem pobočju Jelenka se imenuje Masore. Iz jugovzhodne strani t. j. iz Sp. Idrije je po bližnjici do vrha Jelenka po manj strmem pobočju, mimo samotnih kmetij, dve uri vztrajne hoje. Ena od teh kmetij je bila v času NOB deležna okupatorjevega besa, domačijo so Nemci požgali, nekatere člane družine, ki so bili doma, pa vrgli v ogenj.

Na vrhu Jelenka se odpre edinstven razgled na vse strani. Na severni strani najbližji soseda je 1050 m. visoki Bevkov vrh, na njegovem južnem pobočju pa so posejane vasice: Jazne — Otalez — Plužnje in Lazec ter pod njimi cesta Idrija — Most na Soči, kot na dlani. Pogled sega dalje proti Poreznu, Triglavu ter na jugu do Karnijskih gora v Italiji. Na južnem pobočju Jelenka so raztresene kmetije prav do vrha. Le dobrih sto metrov izpod vrha stoji zapuščena kmetija, kjer je imelo PD Idrija pred leti svojo postojanko, ki pa je sedaj precej nižje pod vrhom. Pridelek teh kmetij je v glavnem krompir in oves. Gozdno bogastvo pa je izčrpano, kar je bilo glavni vir dohodkov. Tudi tu bodo čez leta nastale planine, kot so bile pred stoletjem, kajti pogoji za živinorejo so izvrstni. Proti jugu pa se Jelenk razprostire v pravo planoto redko naseljene Krnice, do 12 km. oddaljenega Oblakovega vrha. Na tej planoti so v bližini kmetije pri Sedaju okupatorji in njih hlapec izvršili gnusen zločin. Ujeli so dva partizana ter jima na drevesnem čoku s sekiro odsekali glave ter potem nabodene na palice razkazovali po okoliških hišah. Skromen spomenik označuje ta kraj.

Okolica Jelenka je pravi raj lovcev. Srnjadi in zajcev je tu na pretek, v skalovju pod vrhom pa domuje večje število gamsov.

Lovska družina iz Sp. Idrije je nekoliko pod vrhom pred leti zgradila lep dom. Izmed vseh vrhov v idrijski okolici je redko floro najbolj bogat Jelenk; encijan, avrikelj, kranjski jeglič so zastopani v takem številu, da nekatere senožeti pod vrhom dobesedno prekrijejo s svojim cvetjem.

Jelenk s svojo dominantnostjo proti vzhodu je bil v času italijanske okupacije teh krajev pravi »caposaldo«, preprežen z utrdkami od podnožja ob cesti pa do samega vrha. Vojaška cesta je speljana iz Oblakovega vrha do najvišje točke na Jelenku, ki je bila oddaljena zračne linije samo kakih pet kilometrov od bivše jugoslovanske meje na drugem hribu. Seveda je bil dohod na Jelenk v času teh gradenj prepovedan, bunkerji in gradbišča, zagrajena s bodočo žico ter zamaskirana in zastražena s stražarji na vsakih par korakov. Prebivalci iz doline, predvsem iz Sp. Idrije, ki so Jelenk radi obiskovali, so bili seveda prizadeti.

Jelenk kljub svoji zanimivosti planinci slabo obiskujejo. Transverzala teče po sosednjem Bevkovem vrhu in Sivki, ki pa sta od Jelenka odročna. Le tu pa tam ga obišče kak tujec, tudi iz inozemstva. Pač pa v mesecu maju, ko cveti encijan, množično obiščejo Jelenk planinci in neplaninci iz Sp. Idrije in Idrije ter okolice (na binško nedeljo) in to že od davnega. Ta množični obisk poteka iz tistih časov, ko so bili na Jelenku še samo pašniki in so to nedeljo pripeljali živino na pašo iz idrijske in tolminske strani. Ta dan je bil tudi nekakšen živinski sejem oz. izmenjava med lastniki. Čeprav so se časi spremenili, ta tradicija še ni povsem izumrla. Vojaška cesta je sedaj slabo oskrbovana, vendar je vsako leto na ta dan navzoča na Jelenku tudi sodobna motorizacija.

Jelenk je danes svoboden, čeprav njegovo čisto naravo kvarijo betonski bunkerji kot mnoge druge vrhove ob bivši državni meji v spomin na težke čase.

Kako bi skoraj preplezal Čopov steber

Vanč Potrč

Pisanje o šesti težavnostni stopnji je težko, delikatno delo, ki je rezervirano le za ekstremne plezalce, ljudi mirnih živcev, ki jih že od daleč ločiš od navadnih alpinistov. Žal je teh ekstremnih ljudi ekstremno malo!

Bilo je pred leti. Naš alpinistični odsek je bil pravkar ustanovljen in prepoln mladih

neizkušenih alpinistov. Društvo je pričelo z izdajanjem revije. Načelnik odseka me je prosil, naj napišem nekaj za »naše« ljudi. Toda opozoril me je, naj bo članek v stilu 3. težavnostne stopnje. Kajti pisanje o 5. ali celo 6. težavnostni stopnji bi te naše mlade, nepokvarjene ljudi lahko spravilo na kriva pota ekstremizma. Članek sem sveto obljubil, toda napisal nisem ničesar. Kako pa bi tudi pisal o tistih malenkostih, ko pa je bila ravno takrat vsa moja psiha preusmerjena v previse, gladke počti, majave oprimke in podobne stvari, ki so tako značilne za 6. težavnostno stopnjo. Pisati o solidnem plezanju, ki je za ekstremistovo duševnost le še to kar kaplja vode za morje! Ne, to ne bi mogel, pa četudi bi hotel!

Toda danes, ko sem skoraj preplezal Čopov steber, ko me roka naravnost sama sili, da popišem nekaj ekstremnih doživetij z ekstremnimi ljudmi, sem prepričan, da bi bil pravi greh 6. stopnje, če »vam« ne bi posredoval vsaj delček tega ekstremizma. Mogoče bo branje o tem marsikoga utrudilo, to me pa kot ekstremista ne moti. Prepričan sem, da bo že pravi čas odloži branje. In tako bo tudi bolje zanje. Toda »vi«, ki ste bili kadarkoli poprej vsaj z mislimi pri ekstremizmu, odprite usta, kajti le za vas se trudim. Kdor pozna sovražnika — 6. stopnjo, ta ima v rokah že polovico zmage, če že ne več! Pišem, da vam čimbolj olajšam trnovo pot v vrste ekstremistov.

To so posebne vrste ljudje, ki že s samo svojo navzočnostjo sprožijo med povprečnimi alpinisti pravo senzacijo. Srečen je »povprečnež«, ki lahko vidi ekstremista, mu mogoče celo stisne roko ali si ga upa celo povabiti na kakšno pijačo v koči (seveda na svoj račun). Srečen fotograf, ki mu je ekstremist dovolil slikati svojo veleosebnost ali ga je še celo potrepljal po rami ter mu dal s tem vedeti, da bo tudi on nekoč »velik«. Da to so veliki trenutki v življenju malih ljudi, ljudi, ki vegetirajo v senci slave ekstremistov. Poznal sem celo nekega povprečnega alpinista, ki je imel tako neznansko srečo, da je celo lahko govoril z nekim nemškim ekstremistom, to pa že presega okvir naše države in bom raje pustil srečneža v njegovi edinstveni sreči! Ne morem se spomniti trenutka, ko me je prvič prišla ekstremna strast do plezanja. Ne spomnil bi se, pa četudi bi mi kdo obljubil, da bi zato šel na Himalajo. Pravzaprav je bila množica faktorjev, ki so me skoraj sami od sebe silili k temu. Nekaj je bilo v meni, tisto okrog mene pa me je neizprosno potegnilo v tok ekstremizma. Bile so to slike ob člankih, ki so ponazarjale ekstremno borbo človeka s skalo. Nekaj tega sem našel v Planinskem Vestniku, še več pa so mi povedali tisti članki v TT. Izrezoval sem takšne edinstvene pisarije s slikami vred in jih lepil v poseben zvezek. Zaklel sem se, da bom na vsak način spoznal ekstremiste, na tihem sem pa gojil pregrešno željo, da bi kdaj tudi sam postal eden izmed njih, redkih.

Tisto leto se je odločilo! Prelezel sem skoraj vse Savinjske in še nekaj Julijcev povrhu. Uspeh ni izostal. Res nisem našel dosti ekstremistov, saj so bolj redki, toda nekaj jih je le bilo. Človek jih po zunanjem videzu kaj hitro spozna, kajti komu neki ne bi obviselo oko na kričočih barvah živordečih puloverjev, mrtvaško črnih vetrovkah, strganih pumparicah, ki so po možnosti tudi kake kričee barve, bradatih lic, sploh kosmatih obrazih itd. Dosti je teh za ekstremista značilnih znakov. Toda spoznati duševnosti teh ekstremistov je pa že težje, saj se ločijo med seboj kot barve bukovega listja v jesenskem gozdu. Vsak ima namreč nekaj specifičnega, nekaj povsem samo zanj značilnega. Ta je tih, molčeč, drugi zopet zgovoren (seveda le o 6. stopnji), tretji se rad prikrito smehlja, četrti se vedno drži, kot da bo njegova naslednja tura tudi zadnja, peti se rad zviška razgleduje nad ljudmi okrog sebe, kot bi hotel reči: »Eh uboga raja, ko bi le vedela, kaj se pravi okus 6. stopnje«, skratka vsi imajo silno razgibano duševnost, zato se ne čudite, če boste kdaj naleteli med njimi celo na takšnega, ki bo nekoliko jecljal. Nikar mu ne štejte to za govorno napako. Ne, to ni nobena napaka, ampak samo dokaz njegove privrženosti ekstremizmu!

Nisem ravno dober psiholog, toda že kot navaden človek sem imel priložnost spoznati izrazov na njihovih obrazih nekaj skupnega, za vse tako značilnega: »Kaj bo jutri?« Posebno izrazito se vidi negotovost ekstremistovega izraza na večer pred odločilno turo. Takrat so navadno vsi povprečni ekstremisti bolj molčeči, če pa že govorijo, teče pogovor le o problemih naslednjega dne. Med pogovorom je opaziti poseben naglas na besedah, kot so npr.: počena luska, majav klin, algasta skala, padajoče kamenje, zrak med in pod nogami, oprimki za nohte. Pogovor preseka tu in tam krakanju podoben smeh, ki pa ga misel na naslednji dan prav tako sunkovito prekine. Odsev petrolejke v očeh daje ekstremistom videz demonskega nadčloveka. Redki povprečnež, ki še ni šel na koči takoj spat in je pomotoma prisluhnil njihovem pogovoru, bo imel ponoči hude sanje in še naslednji dan se bo tresel na markirani poti. Kajti pogovor ekstremistov ne teče samo o goli plezariji, tukaj se na poseben, čisto ekstremistični način opisujejo vse vrste nesreč, ki so jih že preživeli. Človek dobi vtis, kot da je le samo golo naključje, da so ti ljudje še živi. Govori se o redkih procentih možnosti in o sekundah, pa o izredni njim naklonjeni sreči, ki je odločila, da gredo naslednji dan še enkrat izživat steno. Vendar, kaj bo jutri, to je največji vprašaj?

Če pa še nisi imel te sreče, da bi spoznal ekstremista v koči zvečer, preden si šel spat, ga boš pa spoznal zjutraj, preden boš sam vstal. Kajti ekstremist praktično skoraj ne rabi spanja in niso redki primeri, da so ekstremisti pri nas vstali že okrog polnoči, drugi manj vneti pa so zapustili bajte vsaj okrog enih ali ob dveh ponoči. Preden se odpravi

iz kože, ne pozabi pošteno porožljati s klini in karabinci. Nekaj svetega in obenem grozotnega je v tem rožljanju klinov. Malo je ekstremistov, ki bi si pripravili plezalno opremo že zvečer, kajti kdo bi potem neki preklinjal in spraševal za njihova imena še tisto jutro, če bi odšli tiho in neopazno. Vzpon bi tako zgubil skoraj polovico, če že ne več na svoji pomembnosti. Tako si ekstremist skoraj nehoti zagotovi pozornost navadnih planincev in turistov, ki bodo drugi dan skoraj gotovo strmeli v steno, češ ali bo ali ne bo prišel čez. Nekaj posebnega je doživeti ekstremistov prihod v kočjo. Z zanj značilno kretinjo bo vrgel svoje plezalne pripomočke nekam v kot, seveda tako, da bo temu primerno železje še poslednjič zažvenketalo. Vsi, ki se tisti hip v koči še niso ovedeli, da je prišel demon, se bodo zdrznili. Nato bo v kratkih besedah pojasnil, da se je nekaj doslej nemogočega zopet preplezalo. Omenil bo nekaj ekstremnih situacij, ki pa pravzaprav niso bile vredne piškavega oreha, če bi imel npr. vsaj še 50 klinov več. Tako pa, o groza! je moral tisti zadnji despletati brez klina, čeprav je bila stena tam takorekoč »šajba«.

Takrat gorje povprečnim fantom, ki so prišli na kočjo s svojimi dekleti nič hudega sluteč, da bodo srečali ekstremista. Če že ne čisto, pa vsaj v srcu bodo ta dekleta postala last močnejšega. Tu se ne da nič pomagati. To je zakon naravnega izbora, ki pride v preprosti in lepi naravi še vse bolj do svojega izraza. Ne rečem, da so izjeme, ki se bodo znale zoperstaviti temu čaru, ker pa jih je izredno malo, o tem raje ne bom govoril.

Da, takrat se ponavadi odpre ekstremistovo srce. Kako pa se tudi ne bi, ko so tik za njim silna doživetja iz stene, pred njim pa, če bo šlo vse po sreči, še doživetje tukaj v koči. Nema lokrat pa se tako doživetje v koči konča za ekstremista z zakonom. In potem nastane med ekstremisti splošna žalost. Govori se, da ekstremist ni več ekstremist. Tovariši ekstremisti mu organizirajo na njegovi najbolj priljubljeni koči še zadnjo krokarijo. Vrste se zdravice in nemalokrat je v njih izražena globoka žalost, da slavljenec verjetno ne bo tako kmalu zopet padel v ekstrem. Nekateri ekstremisti si vzamejo to tako močno k srcu, da potem še vedno trmasto vztrajajo v stenah. In potem se rade razširijo o njih novice, da so strašno nesrečni v zakonu. Kadar pridejo v gore, se najde kakšna »usmiljena duša«, ki je pripravljena, da jim podari vsaj nekaj svetlih žarkov v njihovo temno sedanjost in prihodnost.

Tudi sam sem bil na prvi poti v ekstremizem. Ob prebiranju knjige »V naših stenah« mi je oko obviselo na smeri v Triglavski steni imenovani Čopov steber. Najbolj imenitno se mi je zdelo to, da je smer 6. stopnje. Fant, to bo nekaj, sem si dejal! Smer se mi je zdela kot nalašč ustvarjena za slavo. Edini problem mi je bil primeren partner. Pravi ekstremisti me ne bi upoštevali, še v brk bi se mi smejali, če bi jih poprosil za part-

nerstvo, saj še do takrat nisem plezal nič težkega. Ekstremist mora tvegati. Vedel sem, da moram začeti na svojo pest in si najti sebi primerno neizkušenega, toda na ekstremizem usekanega partnerja.

Sicer si pa s tem nisem preveč belil glave. Stvar sem, kot se za ekstremista spodobi, prepustil zgolj naključju. Šel bom v hribe in bom že nekaj našel. In tako je tudi bilo. Vsak ekstremist je v bistvu velik individualist in je kot tak odvisen predvsem od samega sebe. Še tisti dan, ko sem temeljito preštudiral opis Čopovega stebra, sem se vrgel na konkretne priprave. Razrezal sem domačo vrv za sušenje perila. Iz njenih kosov sem si priredil nebroj stopnih zank ali stremen. Ni me motilo, da je Čopov Joža to zlezal brez njih, to je bilo nekoč, sem si dejal, danes pa se spodobi, da ima ekstremist stremena. V duhu časa! Končno je vsak pravi ekstremist opremljen z vse mogočimi pripomočki, ki že na daleč ponazarjajo pomembnost njegovega vzpona. Kdor vzame v steno streme, bo visel v njem kot pajek in ne bo nabiral z njo rožic kot »klasiki«. Visel bo ves čas dobesedno med nebom in zemljo! Tako sem treniral na domačem podstrešju. Obešal sem se na strešne trame ter ponazarjal vse bolj očito dejstvo, da se je človek nekje v pradavnini odcepil od opic.

Potem sem se podal na alpinistični tabor v dolino Vrat pod Triglavsko steno. Prebival sem v Šlajmarjevi vili, odkoder sem večkrat stopil na kokto v Aljažev dom. V kratkem času sem se tam prepričal, da je življenje ekstremista polno ovir, še posebno, če je ta ekstremist šele na začetku svoje kariere. Kot nežna duša sem to izredno težko prenašal, še posebno, ko mi je takratni načelnik komisije za alpinizem po moji prvi solo turi (»soliral« sem Zimmer-Jahna) jasno namignil, da sem v plezalnem taboru takorekoč nezaželena oseba. S tem me je močno prizadel, saj sem bil pri finančah več ali manj na psu. Vendar se kot bodoči ekstremist nisem posebno sekiral. Preselil sem se v Aljažev dom na solidne cene, obenem pa odločil, da grem še naslednji dan za vsako ceno v Čopov steber. Hotel sem pokazati, kako globoko so me podcenjevale takratne kapacitete. Takratni načelnik mi je kljub vsemu oportunistu še nasvetoval, da povprašam veterana Jožo, kako bom steber najbolje preplezal.

Bilo je po kosilu, Joža je dremal na klopici pred Šlajmarjevo vilo, zmotil sem ga sredi počitka. Pogledal me je na eno oko, si pomenljivo prižgal gorjuško pipico ter me vprašal, če želim morda ključ od stene. Res, bilo je brezobzirno, da sem ga tako nesramno motil pri počitku. Ekstremist se mora zanesti predvsem sam nase.

V Aljaževem domu sem še isti dan našel neko prav tako slave željno dušo iz južnih krajev. V hipu sva se zmenila za Čopov steber. Bilo je to nekakšno simbolično srečanje dveh ekstremnih bitij. Nekdo iz njegove družine nama je hrupno napil na jutrišnjo zmagov.

In kmalu je cela bajta vedela, da sta »dva« odločena za najhujše. Postala sva središče pozornosti. Slišali sta se le še najini imeni ter beseda steber. Nekateri so naju ogledovali, nekdo mi je celo stisnil roko, kot da bi se že dolgo poznala, drugi se mi je opravičil, ker še doslej ni nikoli slišal za moje ime. Našli so se vse pogosteje tudi takšni, ki so me vabili k mizi... Res, bil je prav lep večer! Ker sem v bajti spoznal tisti večer nekaj ljudi, ki so mi zaradi svoje gostoljubnosti prav močno prirastli k srcu, mi je postajalo po malem skoraj težko, da tako nenadoma odhajam na ekstremno turo. Povprašal sem jih za naslove, kar tako, sem dejal, da vam pošljem kakšno razglednico iz onega sveta, če bi se ne vrnil. Vse to sem povedal v takem tonu, da je marsikaterega spreletel srh po kosteh. Potem sem se odpravil v posteljo, nisem še bil popoln ekstremist — pa sem si lahko privoščil mrvice prepotrebne spanja.

Bila je tema kot v rogu, ko me je prijatelj narahlo stresel. Zbudi se, prekleto sva že pozna! Ura je že ena!... Odkrito mi je priznal strahotno novico, da čuti v sebi bolezen, ki se kaže v obliki povečane temperature. Bil pa je odločen, da gre. Res, to je bila prva ekstremistična poteza...

Počasi in previdno sva se spotikala ob kamnih poti proti Pragu. V slovenski smeri naju je ujela prva zora. Ta je imela na prijatelja izredno močan vpliv, jel je prepevati zadnji barski šlager. Kot da je pozabil na vročino! Na sploh je postajal vse bolj razpoložen, nenadoma me je pogledal od nog do glave, se malce zamislil ter me obvestil, da me bo odslej naprej klical kar »Medo«. Še danes ne vem, kaj ga je k temu nagnilo, ali je bila kriva moja hoja ali dejstvo, da sem jaz sam nosil skoraj vse železje. V sredi slovenske smeri sva krenila naprej po Zlatorogovih policah do nemškega turnca. Bilo je že toliko svetlo, da sva z lahkoto našla pločevinasto skrinjico, v kateri je bila vpisna knjiga za plezalce. Prijatelj naju je vpisal z nadnaravno velikimi črkami, da bi ja vsak zanamec takoj opazil, kako veliki ljudje so bili tukaj že pred njim. Bil je to izredno pomemben trenutek. Čeprav je bila pred nama ena sama velika negotovost in naju je že grozno lovil čas, sem počasi izvlekel cigareto in jo kadil z občutkom, kot da bi bila vsaj ena zadnjih, če že ne zadnja. Tudi prijatelj je storil tako. Omembe vredno bo vsekakor tudi dejstvo, da sva do skrajno eksponirane prečnice v Črnem grabnu plezala nenavezana. Prijatelj je trdil, da mu tako bolj prija. To sem mu kar verjel, saj sem medtem čisto sam nosil vso opremo.

Končno sva se navezala. Plezal sem naprej cel raztežaj, naredil varovališče ter počasi pritegoval prijatelja. Nad nama se je bočilo celih 500 metrov grozljive Črne stene in čez to steno je nanadoma prutilila ploha kamnov. Stisnila sva se k steni, nekaj hipov je bilo kot na odprti fronti, kamni so udarjali na skale ob nama in zasmrdelo je po žveplu

in peklu. Ploha kamnov je nenadoma prenehala, kakor je prišla, toda prijateljevi živci so bili fuč! Prosil me je, da se odvežem, češ da so se njegovi vozli nekaj zapletli. Odvezal sem se, on pa je zdivjal po takozvani »delikatni« polici naravnost v Črni graben in iz njega na varno območje — gorenjskega turnca. Ko sem ga videl tako bežečega in zraven tisto vrvi, ki se je vlekla za njim, sem dobil nehote asociacijo na luciferja. Na gorenjskem turncu sem se spomnil, da lahko dobi človek po takšnem doživetju, kot sva ga imela v Črnem grabnu, pravi duševni pretres — šok. To svojo nevarno misel sem povedal prijatelju. Le toliko me je popravil, češ dobro bi bilo, če bi tukaj za nekoliko trenutkov podremala.

Dal mi je svojo lepo ročno uro rekoč, da se bo ulegel za kakšni dve urici, nakar ga naj previdno zbudim. Umaknil se je na neko za spanje primerno polico in tudi zaspal, jaz sam pa sem ostal prav na gorenjskem turncu. Tako sva pridno zaspala kot dva otročička! Imel sem čudovite sanje. Sanjalo se mi je, da sem ravno izplezal Čopov steber, ko se prebudim. Noge so mi že visele čez gorenjski turnc v globino. Na trdi skali sem se namreč v sanjah premikal ter tako nevede zlezel do roba turnca. Doživetje je bilo popolnoma vredno ekstremista.

Poslušal me je z vso pozornostjo, nekoliko pomislil ter pripomnil, da mu je pravzaprav silno žal, ker se tudi njemu ni sanjalo, da je plezal Čopov steber. Da bi bilo to zelo lepo.

Nato se je velikodušno odrekel nadaljevanju ture v Čopovem stebru. To je opravičil z dejstvom, da se ne počuti najbolje, kar se tiče mene, je pa menil, da sem pravzaprav v sanjah že zlezel čez.

Naredila sva ekstremističen kompromis ter plezala naprej po Zlatorogovih policah in po Prusikovi na sam vrh Triglava. Za mano je bil velik ekstremističen krst. Postal sem skoraj eden redkih!

društvene novice

IZ DELA PZS

HE TRNOVO je pojem, ki zadnje čase močno zanima turistične delavce in planince. Gre za veliko akumulacijsko jezero na Soči pod Bovcem, za elektrarno, ki naj bi bila v našem hidroenergetskem sistemu nepogrešljiva. PZS je do tega načrta zavzela odklonilno stališče in ga utemeljevala predvsem s tem, da imamo v naši državi le majhen del alpskega sveta, da je ta zato toliko bolj dragocen in da ga moramo zato čim bolj obvarovati pretiranih posegov, ki bi bistveno spremenili njegovo naravno podobo.

SODELOVANJE MED PZS IN TZS je bilo predmet posebne seje v prostorih TZS dne 15. 5. t. l. Udeležili so se je za TZS predsednik dr. Danilo Dougan, glavni tajnik Boris Matajec in dr. Mitja Gorec, za PZS pa predsednik Fedor Košir, Rado Lavrič, Mirko Fetiš in Tine Orel. Obe zvezi sta pokazali voljo do sodelovanja že s tem, da sta za sejo pripravili teze in predloge, ki so se v glavnem ujemali. Sodelovanje naj bi se vršilo in čimprej pokazalo v splošni in komercialni propagandi za planinske postojanke, v skupni informacijski službi, ki bi jo vodil informacijski center pri TZS, v skupnem programu vodniške literature, v skupni valorizaciji planinske pokrajine in odločanju o turistični eksploataciji gorskega sveta, zaščiti prirodnih znamenitosti in gospodarjenju z gorskim prostorom nasploh. Govorilo se je tudi o proučevanju gorskih kmetij — samin kot o enem od arhaičnih pogojev za turizem in enem od elementov, ki v skladu s naravo tudi predstavljajo značilnost, prvobitnost in estetsko

PRISPEVKI ZA ZLATOROG

Članarina za čas od 1. 1.—31. 3. 1964	15 190 din
Cvetkovič Radovan — Valjevo, Vojvode Mišiča 39	1 000 din
Vivod Stefan — Otočec ob Krki	100 din
Kolarič dr. Fran — Lund 7 Švedska	1 824 din
Kamenarič Tomo — Ljubljana	500 din
PD Koper — bloki Zlatorog	3 200 din
3% obresti od vezane vloge	178 333 din

STROŠKI VZDRŽEVANJA UPRAVNE ZGRADBE

v času od 1. 1.—31. 3. 1964	41 777 din
---------------------------------------	------------

SKLAD DOMA ZLATOROG

Stanje sklada 31. 12. 1963	7 211 143 din
Zbrano do 31. 3. 1964	200 147 din
Stroški vzdrževanja do 31. 3. 1964	41 777 din
	<hr/>
	7 369 513 din

podobo gorske pokrajine. Končno se je razgovor dotaknil tudi finančnih vprašanj, izkoriščanja planinskih postojank in sodelovanje med PD in TD v alpskih dolinah. Bolj bi morala priti do praktičnega izraza teoretična resnica, da je planinstvo spričo svoje dosedanje vloge v narodnem in socialnem gibanju slovenstva, spričo svoje vzgojne, športne, kulturne in rekreacijske vloge enakovreden družbeni faktor za razvoj in napredek domačega, izletniškega in mladinskega turizma, postaja pa spričo tehnične odprtosti inozemskih Alp interesanten tudi za inozemski turizem.

PLANINSKI MUZEJ je bil predmet seje propagandne komisije PZS dne 8. maja in seje UO PZS dne 15. maja t. l. Prve seje sta se udeležila tudi zastopnika Jesenic in zastopnik PD Ljubljana-matica. UO PZS je sklepe seje propagandne komisije potrdil. O sklepih bomo še poročali, prav tako pa bomo tudi priobčili mnenje PD Ljubljana-matica, ki ga je uredništvu PV posredoval dr. Jože Pretnar.

UO PZS je imel sejo 15. maja t. l. Zapisnik o seji bodo dobili tudi vsi koordinacijski odbori, da bi bili z delom predsedstva PZS in s sklepi UO PZS čimprej in čim boljše seznanjeni. Seja je sprejela realizacijo predračuna do 30. 4. 1964, delovni program komisij PZS, proračun PZS za l. 1964. Pokazalo se je, da je gradiva za seje vedno preveč. Udeležba je bila zadovoljiva, sodelovanje na seji pri vseh točkah izredno živo, posebno vroča je bila debata o gospodarski problematiki pred bližnjo sezono 1964.

»VODNIK PO SLOVENSKIH GORAH« je konec aprila 1964 izšel. S tem se je založbena dejavnost PZ spet začela in to s publikacijo, ki bo verjetno tisočim planincev prišla prav. Zasavsko planinsko pot sta opisala Vitko Jurko in Franci Golob (in ne Stanko Hribar, kakor smo pomotoma najavili v PV št. 5). Knjiga stane 1350 din. K tako nizki ceni je pripomogel Sklad za založništvo SR Slovenije, ki nam je dodelil dotacijo 900 000 din. Priprave za ponovno izdajo so se pričele jeseni 1963, urednik Vilko Mazi in tiskarna Jože Moškrič sta svoje obveznosti izvršila natančno po pogodbi.

FILMSKI FESTIVAL V TRENTU se v l. 1964 prireja že trinajstič. Propagandna komisija PZS je poizkušala pridobiti naše filmske delavce, da bi se s kakim kratkim raziskovalnim ali poljudno znanstvenim delom, ki bi ustrezal tematičnim omejitvam festivala, udeležila tega festivala. Po dosedanjih razgovorih sodeč do našega nastopa na tej mednarodni prireditvi, ki vsako leto zbere smetano evropske alpinistične publike, ne bo prišlo. O moderni filmski propagandi za naše gore je bilo govora tudi na zgoraj omenjeni seji PZS in TZS. Vsekakor bi se razmeroma visokih stroškov zanjo ne smeli ustrašiti (povprečna cena za 10—15 minutne filme znaša 4—5 milijonov din).

BOHOR VABI

Marsikateri ljubitelj narave še ne ve, da stoji na Bohorju prav lepo urejena planinska koča, ki prijazno vabi ljubitelje planin v svoje okrilje. Koča, katera je bila dograjena in odprta v avgustu 1959, upravlja planinsko društvo BOHOR iz Senovega in je stalno oskrbovana.

V koči je 51 ležišč, tekoča voda, elektrika in urejene sanitarije. Vsa oprema je nova in sveža. Dnevna oskrba v koči za člane PD je le 800 din, za nečlane pa 1200 din. Železniška postaja je Brestanica, do Senovega je od tam avtobusna zveza od vsakega vlaka. Od Senovega do koče je dve uri zmerne hoje. Koča pa je dostopna tudi z vsemi motornimi vozili tako od Sevnice in Planine kakor tudi s senovške strani. Koča stoji na nadmorski višini 925 m, najvišji vrh Bohorja pa ima 1023 m nadmorske višine.

Anton Verstovšek

SENOVŠKI PIONIRJI NA ZASAVSKI PLANINSKI POTI KUMROVEC—KUM

Pri planinskem društvu BOHOR na Senovem članstvo iz leta v leto raste. Zlasti se je po zaslugi prizadevnega člana upravnega odbora, učitelja tov. Milana Mahovne, pomnožil mladinski oziroma pionirski odsek. S svojo propagando je navdušil šolarje tako, da bo v tem letu okoli 125 mladincev oziroma pionirjev prehodilo zasavsko planinsko pot. Bili so že v Kumrovcu in Gorah pri Bistrici ob Sotli, v nedeljo 12. aprila 1964 pa se je razživela planinska armada 130 ljudi (124 pionirjev in pionirk in 6 vodičev) na lepi Lisci in Lovrencu pri Velikem Kozjem. Če bo od teh mladih bitij vsaj pretežni del ostal vztrajen pri obiskovanju naših prelepih gora, bo naš namen dosežen.

Anton Verstovšek

OB GROBU VINKA ZORA

Po kratki bolezni je umrl v Ljubljani dne 3. III. 1964 v 72. letu starosti Vinko Zor. Bil je kot planinec markantna osebnost. Že v zgodnjih dijaških letih je kazal posebno ljubezen do gorske prirode. V mladostnem gorohodskem zagonu je na svoji prvi turi na Triglav doživel alpinistični krst v nevihti in snežnem viharju, nato pa po razjasnitvi ob izrednem razgledu. Ta mu je odkril — kakor sam piše — »dotlej nepoznani gorski svet, ožarjen z lepoto, ki ji ni primere«. Še 62-krat je Zor pozneje stopil na teme očaka naših gorskih vrhov. Kot študent je obhodil gorski svet okrog Trente in se je povzpел brez ustrezne opreme v nevihti čez Komar na Triglav, kjer je premočen in premražen toda

presrečen doživel »zarjo gloriije«, nato pa se spustil na Kredarico. Ko je med prvo svetovno vojno kaplanoval v Boh. Srednji vasi, mu je naročil osrednji odbor SPD, naj pregleda Triglavski dom na Kredarici, pa se je pretihotapil skozi vojaško zaporo na Velem polju. To noč je poslušal z vrha Triglava grmenje topov in gledal grozljive bliske raket in granat, ki so razsvetljevali gorske grebene in doline v krvavih borbah ob Soči.

V svojem spisu »Mozaik« je opisal to in še marsikatera druga izredna doživetja v naših gorah, okrog Triglava, v Kamniških planinah in Karavankah, poleti in v zimi kot nepozabne spominske slike, ki »se bleste tem lepše, čim več je bilo treba truda in znoja in čim jasneje je svetilo sonce, ko smo jih doživljali«. Vinko Zor je bil tudi na znamenitih vrhovih v zamejstvu, med drugim z Jankom Mlakarjem na Mont Blancu, z Jožo Čopom pa na Velikem Kleku (Grossglockner).

Ko kasneje ni mogel več na visoke vrhe, mu je bila najljubša pot na Šmarno goro. Tam je opravljal duhovniško službo vsako nedeljo in praznik, v vsakem letnem času. Ni ga zadržal ne dež ne sneg, še ledena pot skozi Kuhninjo in bolezen ne, da ne bi prišel na »svojo« Goro. Malo pred smrtjo se je v tovariški družbi izdal, da je bil 1251-krat na vrhu.

Naj bo omenjeno, da je bil Vinko Zor znan med planinci kot skromen, iskren in družaben tovariš. Z vnemo je opravljal, potem ko je izstopil Janko Mlakar leta 1932 iz osrednjega odbora SPD, pa vse do druge svetovne vojne funkcijo podpredsednika SPD. Odlikoval se je posebej kot sposoben organizator.

Ob njegovem grobu v Preski, kjer počiva ob očetu in materi, se je od njega poslovil tudi predstavnik Planinskega društva Ljubljana-matica tov. Ivo Marsel kot njegov sodelavec v predvojni planinski organizaciji, za katero pok. Vinko Zor ni malo storil.

Dr. Jože Pretnar

MIMI TIČAR V SLOVO

Dne 1. marca 1964 je po dolgi težki bolezni umrla dolgoletna članica PD Litiija in upravnega odbora društva. Pokojnica je bila članica planinske organizacije že od leta 1937, po osvoboditvi pa je bila najaktivnejša odbornica iniciativnega odbora za ponovno ustanovitev planinskega društva v Litiiji. Leta 1957 je bila izvoljena v UO in bila član vse do svoje smrti. Ljubila je goré, cvetje in je vsak prosti čas izkoristila za izlete. Ni mogoče prešteti števila dni in ur, ki jih je nesebično darovala v korist našega društva, kljub temu da je že vedela za krutost svoje bolezni. Za vsa svoja prizadevanja, delo in marljivost v društvu je bila leta 1963 odlikovana z zlatim znakom PSJ.

O priljubljenosti pokojnice je pričala ogromna množica ljudi, zbrana ob njenem preranem grobu. Planinci jo bomo ohranili v trajnem spominu.

PD LITIJA

novice iz mladinskih odsekov

IZ MK PZS

PRESEDNICA GO SZDL TOV. VIDA TOMŠIČ je 13. maja t. l. sprejela nač. MK T. Banovca in nekaj članov mladinske komisije PZS ter se z njimi porazgovorila o aktualnih problemih planinske mladine.

POSVET NAČELNIKOV MO

18. in 19. 4. je bil na Zasavski gori 9. redni posvet načelnikov mladinskih odsekov PD. Naloga teh posvetov je kritični pregled razvoja mladega planinstva v preteklem letu, določitev smernic za naslednje obdobje, obravnava akutnih problemov, ki nastajajo vzporedno z razvojem mladega planinstva pri nas itd.

V sobotnem delu je načelnik mladinske komisije podal referat, v katerem je govoril o vzgoji in poslanstvu vodniškega kadra v MO, o vlogi in pomenu mladinske planinske skupine kot najmanjše enote mladinskih planincev. Ko je govoril o mladinskih vodnikih, je opozoril na njihove pogosto slabe organizatorske sposobnosti za delo v MO oz. PD samem. Te postajajo poleg osnovne dejavnosti na izletih vedno bolj aktualne. Mladi planinci moramo nove oblike dela čim hitreje osvajati in jih prilagajati svojim specifičnim pogojem.

MK ima v svoji evidenci 300 mladinskih vodnikov, katerih število se bo letos razširilo na 500.

Vendar pa so ti vodniki nesorazmerno razdeljeni po posameznih MO. Veliko jih je tudi neaktivnih. Zato bomo morali v bodoče polagati več pozornosti pravilnemu izboru kandidatov za vodniške tečaje. V bodoče si bo treba tudi prizadevati, da razširimo znanje mladinskega vodnika. To bomo dosegli tudi z instruktorskim tečajem, ki ga bo priredila MK letos poleti v Vratih. Absolventi tega tečaja bodo instruktorji na tečajih za vodnike. MO so v zadnjem obdobju dosegli lepe vsebinske in množične uspehe predvsem zaradi prilagodljivosti organizacijske sheme. Seveda se še vedno borijo s kadrovskimi in materialnimi težavami, ponekod tudi z nerazumevanjem starejših planincev, vendar pa so vodstva MO velikokrat nosilec vsebinskih nalog in pobud v planinski organizaciji. Nov korak v razširitvi planinske misli je ustanavljanje mladinskih skupin po šolah. Pri tem pa moramo dobro premisliti, če smo res dovolj organizacijsko trdni in pripravljeni za naloge, ki nam jih bo nova skupina zastavljala. Mladinskim planinskim skupinam po gospodarskih organizacijah je treba posvetiti večjo pozornost.

Ugotovili smo, da je nova delavska mladina najstabilnejši element še posebej v MO. Posvet je tudi sklenil, naj MO v bodoče skrbijo za čim boljše sodelovanje z ostalimi mladinskimi organizacijami: ZMS, ZTS, PZS. Sodelovanje naj tudi v bodoče temelji na izmenjavah izkušenj, skupni vzgoji kadra (GS) ter v skupnih akcijah.

Tudi KO MO so v svojem delu v preteklem obdobju dosegli določen napredek. Njihova glavna naloga je vzgoja vodnikov, ki so obenem posvetovalni organi. Razširiti moramo sodelovanje posameznih KO v posameznih obdobjih akcijah in tekmovanjih.

Posvet je razpravljal in sprejel tudi predlog centralnih akcij za letošnje leto. V okviru proslav Dneva mladosti bo MK priredila II. orientacijsko tekmovanje za Milovanovičev memorial. Avgusta bo verjetno množični pohod po poteh XIV. divizije. Julija bo mladinski planinski tabor pri Trnovičkem jezeru. Avgusta pa priredi za najboljše mladince 5-dnevni izlet na Grossglockner in Dolomite. Delegati so predlagali, da bi MK še letos izdala samostojno glasilo organizacijsko-leposlovnega karakterja. Izvolili so novo MK.

Mladinska komisija

SMUČARSKI TEČAJ NA VALVASORJEVI KOČI

Kot vsako leto so tudi letos imeli člani MO PD Radovljica smučarski tečaj v Valvasorjevem domu pod Stolom.

Letošnja zima ni bila nič kaj naklonjena smučarjem, toda na Valvasorjevi koči ni delala težav, saj je bilo na Potoški planini dovolj snega za razkazovanje smučarskega

znanja. Udeleženci so predelali vso smučarsko šolo pod vodstvom smučarskega učitelja. Ob koncu so priredili tudi tekme v slalomu in pokazali, kaj so se novega naučili. Zvečer so imeli zabavne večere in predavanja o flori in smučanju. Šli so na izlet proti Zelenici in vojska jim je omogočila izlet na skoraj kopno Belščico in uživali so prelep razgled daleč naokoli. Z vojaki graničarji so se dobro razumeli, z njimi so se pomerili v šahu in odbojki. Tečaj je trajal teden dni in bilo je 25 udeležencev.

Janez Pretnar

alpinistične novice

ALPINISTIČNA ODPRAVA V CORDILLERO REAL 1964

Minulo je dobri dve leti, odkar se je v alpinističnih krogih pri nas prvič resneje začelo govoriti o južnoameriških Andih. Vprašanje ekspedicije v to področje je dolgo burilo našo domišljijo, vse dokler v pisarno Akademskega PD ni prišel dopis žalostne vsebine — da uporaba deviz na način, kot smo si ga bili zamislili, ni možna. Nič niso pomagale že zaključene priprave, ne rezervacije na ladji in obljubljeni pomoč, odhod je moral biti odložen.

Minul je preostanek leta 1962, nato leto 1963 in začelo se je leto 1964. Situacija v ekspedicijskem komiteju pri APD se je močno spremenila in nekdanjih kandidatov za odpravo je ostalo komaj polovico, toda popustili niso. Prav ko so pričeli s pospešeno pripravo za začetek akcije v stari obliki, pa je pokazala za odpravo zanimanje tudi komisija za odprave v tuja gorstva pri PZS. Ker je bilo vsem jasno, da bi se dalo s sodelovanjem obeh institucij najhitreje uspeti, je prišlo do združitve, ekspedicijskemu komiteju pri APD pa je bila zaupana tehnična organizacija.

V začetku nejasna situacija — nihanje med Cordillero Blanco, Cordillero Mendoza in bolivijskimi gorami (ker so na Cerro Altar v Equadoru medtem že prišli Italijani) je bila kmalu razčiščena. Kot okvirni cilj odprave je bila izbrana edina južnoameriška država, ki nima pristopa na morje — Bolivija.

V osnovi delimo bolivijske gore na dva dela: v Cordillero Occidentale (Zahodna) in Cordillero Orientale (Vzhodna) med katerimi leži bolivijska visoka planota — Altiplano.

C. Occidentale za alpiniste ne predstavlja posebno interesantnega področja, čeprav sega najvišje (Sajama — 6520 m je najvišji vrh Bolivije) — je namreč vulkanskega izvora in monotona. Drugače je s C. Orientale. Ta je pestra in slikovita, vrhovi so ostri in večji-

noma pokriti s snegom ter ledom. V skupini C. Apolobamba, C. Real, C. Quimza Cruz in C. Santa Veracruz.

Med vsemi temi zasluži C. Real gotovo največjo pozornost. Šele majhen del je alpinistično obdelan, dostopi so sorazmerno kratki.

Nemški alpinisti, ki so Cordillero Real dose-daj največkrat obiskali, so jo že takoj v začetku imenovali — Himalaja novega sveta. Ne samo dejstvo, da nudi v večini ledne probleme, temveč tudi videz pokrajine in celo podobnost med domačini in Tibetanci so bili vzrok temu.

V zadnjem času je C. Real sicer izgubila mesto v prvem planu alpinizma, vendar ne zato, ker bi bila dokončno alpinistično obdelana, temveč zato, ker se močne — preizkušene odprave raje odločajo za chilenske patagonske vrhove, kjer iščejo in najdejo ekstremno težke cilje. V C. Real je opravljeno šele pionirsko delo (če so meritve točne, so deviški še nekateri šesttisočaki) in je dela dovolj za celo generacijo alpinistov! Mi smo jo izbrali tudi zaradi politično — gospodarskega momenta in dalje zato, ker je razmeroma poceni in ker prestavlja za nas, ki nimamo posebnih izkušenj, vendarle skromnejši cilj.

Zgodovina vzponov na vrhove C. Real se začneja 1887 s poskusom vzpona na Illimani (Wiener, Ocampo, Grumbow), naslednjega leta je Grangova ekspedicija raziskovala področje zapadno od naselja Chearoco, toda šele 1898 se je Conwayu, Maquignazu in Pellissieru posrečilo priti na prvi pomembnejši vrh — Illimani (južni vrh), izdelali pa so tudi prvo topografsko karto.

Leta 1915 so zaman poskušali (Schulze, Bengel, Dienst, Overlach) na Caca Oco, uspela je le ponovitev vzpona na Illimani. Leta 1919 Dienstu in Lohseju vzpon na Caca Aco vendarle uspe, prvi s Schulzejem pa uspe tudi na Ancohumi.

Leta 1928 je delovala v teh krajih ena najuspešnejših ekspedicij, nemško-avstrijska pod vodstvom H. Pfanna. Stopili so kar na osem novih vrhov: Illampu, Pico del Norte, Cerro Rojo, Casiri, Chearoco, Vinohuaro, Hinchucoto, Llaullini in izvršili še tretji vzpon na Illimani.

Sledi italijanska odprava (leta 1929), ki ostane praktično brez uspeha, leta 1930 se povzpne na Anco-humo in leta 1937 prvi na Mururato. Leta 1940 pridejo na Taquesi in Chiconi domači alpinisti, Illimani pa iz političnih razlogov (Nemci so razobesili zastavo s kljukastim križem, naveza Angleža Motte in Bolivijca Torresa pa jo je snela) doživi kar dva vzpona v nekaj dneh. Leta 1941 je uspel solovzpon na Condoriri (W. Kühm), leta 1942 pa se je ustanovil Club Andino Boliviano.

Po več manjših domačih in tujih odpravah je delovala kot zadnja večja v letu 1950 in 1951 odprava pod vodstvom H. Ertla. Opravili so več uspešnih prvenstvenih vzponov, nekaj po-

novitev in tudi precej raziskovalnega dela. Leta 1957 je bila uspešna še ekspedicija DAV — sekcije Berchtesgaden, toda delovala je v glavnem le v C. Apolobambi, v C. Real pa je prečila vse tri vrhove Illimanija.

Mnogo je znanega — mnogo pa je tudi še nejasnosti. Kako se bo v C. Real obnesla naša oprema in tehnika, še posebno pa ekipa?

Najvažnejša literatura (na razpolago v knjižnici PZS):

Alpine Journal: letnik 1959, stran 44
Rivista Mensile CAI: letnik 1962, stran 151
Jahrbuch des DAV: letnik 1958, stran 95

Franci Savenc

iz planinske literature

ALPI GIULIE, Società Alpina delle Giulie, Trst, 1963, 62 strani, 17 slik, karton, cena za nečlane 500 lir. Osrednja italijanska planinska združba, Club Alpino Italiano, CAI, izdaja mesečno glasilo »Rivista Mensile«. Vrh tega imajo posamezna društva (podružnice, sezioni) vsako zase svoje posebne revije in še tiskana občasna poročila (notiziari) za svoje člane. Tržaška podružnica, ki nosi ime »Società Alpina delle Giulie«, izdaja od časa do časa svojo lično, vsebinsko bogato revijo »Alpi Giulie«, Julijske Alpe. Zadnja številka revije je jubilejna, izdali so jo za 80-letnico društvenega obstoja. Že l. 1883 so ustanovili italijanski planinci v Trstu, takrat večidel dijaki, svoje društvo, ki se je spočetka imenovalo »Società degli Alpini Triestini«, društvo tržaških planincev. Štelo je od kraja 73 članov iz Trsta ter 25 članov iz Gorice. Dve leti po ustanovitvi so zborovali v Pazinu, kjer so dali društvu novo ime, »Società Alpina delle Giulie« (planinsko društvo Julijskih Alp), po obrazložitvi latinsko ime pokrajine zato, »da se je mogel čez vse ozemlje razširiti čut za skupnost med ljubitelji gora«. Ko je po prvi svetovni vojni deželo zasedla Italija, je osrednji CAI prevzel med svoje sekcije tržaško planinsko organizacijo, ki je do danes ohranila svoje staro ime. Posebno sekcijo CAI tvori od takrat italijansko planinsko društvo v Gorici.

V okusno opremljenem zvezku se po uvodni besedi upravnega odbora društvu poklanja tržaški župan dr. Mario Franzil. V izbranih besedah veliča tržaško planinsko organizacijo kot eno od najstarejših, vsekakor od najbolj popularnih v mestu, ki je že v stari Avstriji v mladini vžigala domoljubje in ljubezen do narave, predvsem do gora.

Zgodovinski potek društvenega življenja podaja v izčrpnem sestavku društveni predsednik dr. Renato Timeus. Piše, kako se je ob samem rojstvu društva ustanovil njegov jamarški odsek, *Comitato Grotte*, ki je z leti s svojim delovanjem zadobil svetoven glas. Ze v prvem letu društvenega obstoja je izšla zbirka z društvenimi vestmi, opisi gorskih pohodov, poročili o jamah in jamarstvu idr. Od l. 1896 naprej je društveni zbirki ime »Alpi Giulie«, objavila pa je do danes nešteto člankov in razprav o gorah in jamah. Ze l. 1887 so začeli urejevati kraške jame po Tržaškem, jih usposabljal za turistovski obisk, glas o njih širiti na vse strani. L. 1895 so se izmed društvenih članov zbrali v posebni skupini tisti bolj drzni, ki so hoteli večjih dejanj, nadeli so si ime »la squadra volante«, leteči odsek, a vodil jih je Napoleone Cozzi, znameniti alpinist tiste dobe, ki se je skupaj z Albertom Zanuttijem l. 1902 prvi lotil slavnega Campanil di Val Montanaia v Karnijskih Predalpah. V reviji, ki je o nji beseda, poje slavo ranjkima tržaškima plezalcema Claudio Prato, eden najmočnejših tržaških alpinistov, marljiv društveni delavec, organizator, imeniten gorski fotograf, ki je tudi uredil jubilejno številko.

Iz predsednikovega poročila še izvemo, da je šlo društvo ob začetku prve svetovne vojne že čez 1000 članov, imeli so že takrat veliko knjižnico, so izdajali vodiče, monografije ter druge publikacije, prirejali predavanja in fotografske razstave. L. 1909 so si ustanovili vseučilišniški odsek, ki je že v začetku imel 49 članov visokošolcev. Zase je organiziran tudi GARS (Gruppo Alpinisti Rocciatori e Sciatori, skalaški in smučarski odsek). Imajo kakor številna planinska društva v Italiji svoj pevski zbor, ki nastopa tudi na koncertih in v radiu, pa znana je njihova plezalska vadnica v Glinščici blizu Trsta, ki jo je ustanovil in do smrti vodil član društva Emilio Comici.

S toplo besedo piše Silvio Benco o lepotah tržaškega Krasa, navdušuje se za Škocjanske jame, ki jih imenuje »največje delo kraške dramatike«. Veliki speleolog Eugenio Boegan, znan teoretik in praktik, piše o tehniki plezanja po podzemskem svetu, postavlja pravila za jamarje in pripoveduje, kako je bil l. 1929 ustanovljen »Italijanski zavod za jamarstvo« s sedežem v Postojni, kjer so izdelali kataster podzemskih jam v Italiji in jih l. 1930 naštel 2745. Vsako leto so izdajali razprave z biološkimi, geofizičnimi, paleontološkimi študiji, o podzemskem vodoznanstvu in vremenoslovju, podzemski favni in flori. L. 1927 je začela uprava Postojnske jame izdajati trimesečno revijo »Le Grotte d'Italia«, ki je izhajala do l. 1936. Potem so do vojne izdajali letnike z razpravami o jamah in jamarstvu. V knjižici sta omenjeni dve glavni Boeganovi deli, »Duemila Grotte« in »Il Timavo«, kjer je učenjak posnel vse dotlej znane podatke o skrivnostni kraški reki. Ing. Giorgio Brunner piše spomine na rajnega Vladimira Dougana, tudi pri nas zna-

nega tržaškega alpinista, ki je napravil v Julijskih Alpah mnogo prvenstvenih vzponov. Z ženo sta l. 1927 prva preplezala razpiti Ožec (Forca del Palone) v Poliških Špikih s severne, zajzerske strani, s sestopom na jug, na Montaške planine. Dougan je spremljal l. 1929 dr. Andreja Pollitzerja v Kavkaz, bila je to prva izvenevropska odprava tržaškega CAI. Na Elbrusu sta našla listek italijanskih alpinistov, ki jih je l. 1889 tja vodil Vittorio Sella. L. 1932 so šli Tržačani v Afriko, na Veliki Atlas, dr. Pollitzer, Vladimir Dougan in Mauro Botteri, tisti, ki je l. 1956 izdal svojo »Guida Alpinistica delle Alpi Occidentali«, vodič po Zapadnih Julijskih Alpah. Pollitzer, ki je l. 1935 pohodil še nekaj vrhov v Islandiji, je napisal o svojih turah več knjig, tako »Le mie maggiori spedizioni in montagna« ter o kavkaški odpravi »Montagne bianche e uomini rossi«, bele gore in rdeči ljudje.

Še dosti drugega je najti v jubilejni »Alpi Giulie«. V spominskih člankih počaščujejo pred leti umrlega dr. Carla Chersija, ki je štiri desetletja predsedoval tržaškemu društvu. V njegovi dobi je društvo uspešno delovalo na vseh področjih, zgradili so številne planinske postojanke, nadelali mnogo gorskih potov, po raznih smereh kulturno delovali. Lep članek o Chersiju je napisal odv. Eugenio Veneziani, s pristrčno besedo ga poveljuje kot pravnika in planinca alpinista. Iz Chersijeve monografije o Viški skupini objavlja revija lepi sestavek o Giuseppe Pesamosca, Lóuf imenovanem, »volku« iz Reklanice, avstrijskem vojaškem ubežniku, ki se je pol življenja skrival pred oblastjo, se potikal po divjinah Poliškega Spika, Viša in Kanina. Dostojno je v zbirki opisan tudi njegov nečak Osvaldo Pesamosca, reklaniški junak, veliki gorski vodnik v Zapadnih Julijskih, ki ga mi poznamo vsaj iz Tumovih spisov, Kugyjevih knjig in Lovšinovih »Gorskih vodnikov«. Od Kugyja so v jubilejnem snopiču objavljeni odlomki iz njegove visoke pesmi Poliškemu Spiku — Montažu. Tudi v italijanskem prevodu zvenijo zelo lepo izbrane besede presunljive hvalnice, ki jo slavni gornik ob slovesu poklanja oboževani gori.

Vrednost jubilejne knjižice še znatno povečujejo izbrane slike, razen dveh ali treh so vse iz Julijskih gorá. Kaj mikavna je tista z novo kočó »Rifugio Pellarini« v Zabniški Krnici, prelepa je tale z Montažem iz Dunjske doline, za katero je že Kugy zapisal: »das erstanlichste und entzückendste Bild der Julischen Alpen«. Naslovna stran prikazuje tržaško helebardo in društvene znake, za njimi kakor z jesensko meglico prekrito tisto čudovito gorsko vrsto od Divje Koze sèm do Viša, pogled — tako se zdi — s Kamenega Lovca.

vk

razgled po svetu

MADAME PAUL RAMBERT je umrla v Lausannu konec l. 1963 v starosti 85 let. Ta znana švicarska slikarica in alpinistka je bila rojena Piccardova, sestra slavnih fizikov Jeana in Avgusta. Bila je skoro na vseh vrhovih švicarskih Alp, znana je bila kot izredna poznavalka flore in favne, kot slikarica je bila močna v akvarelu, slikala pa je predvsem gorsko pokrajino in rože. Imenovali so jo »Madame de Praz de Fort«, po kraju, kjer je imela svoj družinski weekend. Tu je bilo zbirališče znamenitih ljubiteljev, prirodoslovcev in umetnikov.

ALBERT NYFELER je konec l. 1963 razstavljal v baselskem kazinu svoje slike, v katerih je skozi vse svoje dolgo življenje upodabljal Alpe. Ob njegovi osemdesetletnici ugotavljajo švicarski umetnostni kritiki, da se je stari slikar uspešno ubranil vplivu modernih smeri in ostal zvest svojim vedrim barvam, s katerimi je pričaral lepoto gora in življenje gorskega kmeta.

IMSENG IZ BRIGA, eden najbolj znanih švicarskih vodnikov, je lani izpolnil 70 let, še vedno aktiven. Bil je na 2000 vrhovih, kot prvi pa je prelezal južno steno Nesthorna, vzhodno steno Rimpfischorna, vzhodno steno Doma in prečil 13 Fuschhörner. Od l. 1935 je bil organizator smučarskih tednov »Od Mont Blanca do Simplona in Grimsela.«

STOP bi morala ukazati narava alpskim ledenikom, saj se ta okras centralnih Alp iz leta v leto suši, kopni, taja in izginja v grušč. Chelen v Göschenalpatalu je v zadnjih dveh letih umaknil svoj jezik kar za 150 m, ledenik Hüfi letno za 20 do 25 m. V Dachsteinu pojemajo ledeniki za 25% letno, po površini in debelini. Na letni poti preko ledenika Gosau so razpoke tako velike, da jih ni mogoče več preskakovati in so morali položiti lestve. V Švici nadzorujejo gibanje skoro vseh ledenikov (čez 90%) in ugotavljajo zadnja leta, da nazadujejo skoro vsi nadzorovani ledeniki, le kakih 10% ledenikov izkazuje porast. Povprečno se ledeniki na leto umikajo od 9 do 11 m. Ledenik Morteratsch se je od l. 1881 umaknil za 1,35 km, ledenik Gorner od l. 1893 za 1,1 km. Ledenika Roseg in Tschierva sta bila l. 1934 še združena, danes sta 1 km narazen.

KULTURA IN ŠPORT sta v sodobnem življenju gotovo nerazdružljiva pojma. Kultura, omika človeka oblikuje, mu daje zavest o vrednosti človeka in človeštva in ga nagiblje k ustvarjanju novih vrednot, ga sprošča in obenem vzgaja k odgovornosti. Kaj pa šport? V stari grški kulturi je bil šport njen sestav-

ni del, olimpijske igre so bile del kulta. Moderni šport to seveda ni več. Že beseda sama, angleška (sport), latinska (disportare) pomeni razvedrilo, zabavo. Za sodobne množice je šport zabava, show, senzacija. Skoraj ni pojava, ki bi tako pritegoval mase, kot je nogomet, in to vse sloje, vse razrede. Moderni šport je gotovo v zvezi z industrijskim načinom proizvodnje, s tehniko, ki je s svojo specializacijo, racionalizacijo, avtomacijo itd. prinesel človeku tudi dolgčas, togost, topost, otopelost. Zato išče izhod iz zagate v opoju senzacije. Športniki pa vidijo v športu nekaj več: šport človeka tudi oblikuje in vzgaja, v športu gre tudi za etos, za globlja človeška vprašanja: za radoživost, ki vre iz športnega udejstvovanja, za srečo, ki nastaja v človeku, ko se s športom krepi in razvija, regenerira in rekreira. (Seveda nastaja pri tem problem, če se s športom pretirava tako, da presega človeške moči.) Šport je dalje izraz prapojava igre, v kateri se človeško telo sprošča v gibih, ki so sami sebi namen. Igra je neuničljiva potreba v človeku, ki se uveljavlja, dokler je v človeku količak mladostnosti. Je izraz potrebe po sprostivti, da se človek znebi skrbi, dela in stiske. Šport dalje omogoča moško, recimo viteško tekmo, fair play, izraz človekove potrebe po določenem redu v udejstvovanju, ki ni vezano na delo in kruh. Končno šport združuje sproščenost in red, svobodo in nujnost. Svoboda gibanja v določeni obliki, v harmoniji, nekaka »spoznana nujnost«, ki ne prihaja od zunaj, ampak iz pojava samega, saj se svobodno življenje uresničuje le v neki obliki in slogu. Športnik do te notranje zveze svobode in nujnosti sam pride, si to zavest o njeni vrednosti pridobi s tem, ko se s športom ukvarja. Prav to pa je spričo skrajnih pojavov industrializacije in njenega vpliva na duševnost največ vredno.

Tema šport in kultura je postala tudi tema sodobne družbene politike. Moderne države so se zavzele za totalno športno dejavnost, samo ob sebi umevna je naloga države, da vsakemu državljanu omogoči pot do športa, ta pa je povezana tudi s skrbjo za ohranitev biološke moči človeka v pogojih sodobne civilizacije. V SZ so npr. l. 1959 na partijski konferenci položili temelje za novo državno športno politiko: čim širše množice je treba vzgojiti s športno dejavnostjo, telesna kultura in šport naj postaneta življenjska oblika sovjetskega človeka. Vse svetovne rekorde naj pozanjejo sovjetski ljudje! Planska številka za l. 1961: 33 milijonov aktivnih športnikov, za l. 1965 50 milijonov aktivnih športnikov pri 200 milijonih prebivalstva. SZ je sama priznala, da je l. 1961 dosegla komaj — 28 milijonov. L. 1962 so imeli v SZ 140 milijonov ljudi starih nad 25 let. Od teh jih je bilo »le« 16 milijonov aktivnih športnikov. L. 1961 je 3,4 milijone sovjetskih državljanov doseglo športno priznanje. Imajo 128 000 profesionalnih delavcev in 942 000 sodelavcev v športnih organizacijah. Na 156 visokih šolah je l. 1962 diplomiralo 42 000 športnih učite-

ljev. Namen: »Šport milijonov« bo dvignil življenjsko moč SZ. S tem so šport pritegnili v daljnosežno tekmovanje med socializmom in kapitalizmom.

Zapad stoji na stališču, da ne sme odgovoriti s podržavljenjem športa, ampak da se mora razvijati šport sam iz sebe, državna pomoč naj bo sekundarna. Država naj spoštuje in podpira športno »samorastništvo«, češ da je to tista osnovna športna vrednota, ki jo moderni človek najbolj potrebuje: Vsekakor zanimivo razpravljanje pa z nejasnim zaključkom, slabo opredeljitivo človeka kot družbenega bitja in slabim poznavanjem osnovnih gibalnih sil, ki obvladajo sodobno družbo.

JOHN THOMPSON je oče ameriške smučarije. Umrli je l. 1876 in je pokopan v Diamantni dolini blizu Carson City v Kaliforniji. V nagrobnik je vklesan par smučič. Thompsonove smučič so bile leta in leta shranjene v hiši Ormsey v Carsonu kot spomin na slavne dni, ko je tekla reka zlatokopov proti Kaliforniji. Takrat — bilo je l. 1851 — je firma A. Woodard za vladno sklenila pogodbo za prevažanje pošte od Sacramenta do Salt Lake Cityja 750 km dolga pot, ki jo je pošta na tovnih živalih prekalila v 30 dneh. 150 km je šla pot po Sierra Nevadi, kjer zlepa ni bilo lepega vremena, nevarni pa so bili tudi Indijanci. Nedaleč od Squaw Valleya je imelo letni tabor neko indijansko plemo. Zato je pošta morala od Placervillea v Carson City na jug in po morju, kar je trajalo štiri mesece. Družba Woodard si je zaradi tega pulila lase. Na pomoč ji je prišel 28 let stari, medvedje močni Norvežan Johan Thoresen Rye iz Telemarkena. Kot zlatokop ni imel sreče. Prinesel je zdoma smučič in sebe ter nje ponudil poštarški družbi. 100 funtov težko poštno vrečo je zadel na rame in s smučiči ubral 90 milj dolgo pot preko Sierre Nevade.

Prenočil je prvič na Squaw Valleyu in se po petih dneh vrnil v Placerville s priimkom »John Snowshoe Thompson«. 20 let je nato opravljal to službo, vsa Amerika ga je poznala, plačilo pa ni bilo kaj prida, pošta mu je ostala celo dolžna, kar 6000 dolarjev. Vendar si je lahko kupil lep ranch, užival pa ga ni, saj je umrl 49 let star, prehudi so bili napor. Ob krsti so v častni straži stali znameniti indijanski poglavarji.

MT. MC KINLEY so Indijanci imenovali »Denali«, pomeni »Veliki«. S 6240 m je najvišja gora Severne Amerike. Avstrijski alpinisti in smučarji so nanjo prišli s smučiči: Sepp Weber, Willi Schmidt, Helmut Tschaffert, Manfred Schober in Hans Metz. Vsekakor velika avantura. Weber spada med »ekstremiste«, Tschaffert med »ekspedicioniste«. S smučiči so opravili tudi 150 km pristopne daljave. Za arovzacijo pa so imeli pri roki tudi pilota Don Sheldona. Seveda niso prišli do vrha s smučiči, večkrat so jih morali sneti, privezati dereze, smučič pa oprtati. V višini 6000 m je bila taka požled, da so smučiči zasadili v sneg in se z derezami

povzpeli na vrh. Lažje delo je imela Nemka A. Weber, ki se je iz Nairobija podala na Mt. Kenya (5200 m) in tu iskala žgoči sneg za smučič in ga našla predvsem na ledeniku Lewis, ki teče v dolino Teleki pod vrhom Lenane. Point Lenana je v območju Mt. Kenye za smučanje najprimernejša, in to v višinah 4000—5000 m.

ŽENSKES V GORAH posegajo po najtežjih vzponih. Tudi pri nas, s to razliko, da se v inozemstvu ženski vzponi popularizirajo, pri nas pa so večji del ostali v arhivih AO. Lahko rečemo, da so tudi zadnja leta pri nas dala v navezah nekaj žensk, katerih vzponi se lahko primerjajo z najtežjim, ker sta pred vojno dosegli Mira M. Debelakova in Pavla Jesihova, niso pa pokazale take volje in zavesti, da svoja dejanja tudi literarno dokumentirajo in jim s tem dajo večji družbeni pomen.

Znana ženska imena iz predvojnih časov: Damesme, soustanoviteljica GHM l. 1919. Obenem z Loustalotovo in s svojim možem je našla smrt na Aiguille Verte; Miriam Underhill, Micheline Morin, Pietrasanta. Že l. 1900 sta Aubrey Le Blond in Lady Mac Donell sami prišli na Piz Palü. Naštete alpinistke so opravile same brez mož dokaj zahtevne ture: Mönch, Matterhorn, Vajolett, Aig. Verte, la Meije, Blaitière. Omenimo Micheline Rambaud, 34 let staro fotografino iz Grenobla, ki je l. 1959 spremljala Claude Koganovo na Čo-oju. Ekspedicija se je tragično končala, Claude Koganova in Claudine van der Straten sta ostali za zmerom na Čo-oju. Rambaudova je za film o Čo-oju prejela l. 1960 diplomu UIAA na festivalu v Trentu.

Kljub ženskim uspehom v gorah so v alpinističnih krogih močno napadali Fulvia Campiottija zaradi njegovih masovnih vzponov s samimi ženskami. Toni Gobbi, predsednik vodniškega združenja aostanskih vodnikov, pravi, da so vodniki na Grand Plateau odstopili od vzpona na Mt. Blanc zaradi vremena in zaradi fizičnega stanja večine žensk, ki so se za Campiottijem podale na Mt. Blanc. Campiotti pa odgovarja, da so se vodniki izkazali sebični in se niso ravnali po poglavitnem pravilu, da se pri masovnih vzponih močnejši ravnaj po šibkejšem. Če bi vodniki jemali zmernejši tempo, bi njihove varovanje na Grand Plateau prišle manj izčrpane.

24-letna Anneliese Strobl je l. 1963 s svojim šefom L. Storhasom stopila na dva pettisočaka in dva šesttisočaka. Anticona (5360 m), Cordillere Central-Peru), Chacalaya (5480 m), Huayna Potosi (6370 m) in Illimani (6457 m), v Cordilleri Real, v Boliviji. Niso to težki vrhovi. Anticona leži 100 km od Lime in je možno priti nanjo v enem dnevu. Vendar je Stroblova zmogla vse napore sama, nosila 15 kg težak nahrbtnik. Stopila je tudi na najlažji pettisočak na svetu Chacaltayo, 30 km severno od La Paza: Sem gor drži najvišja avtostrada na svetu, tu stoji najvišja kočica sveta (5280 m), to je najvišja smučarska gora

z najvišje ležečo vlečnico na svetu. Dosegljiva pa je v eni uri iz La Paza. Skratka, tura samih superlativov. V planinski koči ima Club Andino Boliviano svojo konferenčno sobo, kočo, cesto pa vzdržujejo bogati mecenit.

ŠUNDER OKOLI EIGERJA pojenja, pa spet izbruhne, se že kaj zgodi v tej 1800 m visoki steni, kar ne more brez debat, stališč, brez posebne hvale in graje v arhive in v pozabo. Letos so Eiger potegnili celo v spor, ki je v švicarskih športnih in prosvetnih krogih nastal zaradi »podržavljenja« telesne vzgoje, ki da je potrebno zato, ker se mladina vedno manj zanima za šport. Štirje Monakovčani so namreč poskusili preplezati severno steno Eigerja v strogi vpadnici. Trije od teh so bili udeleženi pri »plačanem« vzponu preko severne stene Velike Cine, ki ga je organizirala italijanska televizija in zato terjala, da izstopijo šele 17. dan, ko je bilo za kamero ugodno vreme. Direttissima v Eigerju! Vreme ni kaj prida, bliža se odjuga. Naročena publika se gnete na Kleine Scheidegg, milijoni bralcev in gledalcev po vsem svetu čakajo doma. 6000 mark (DM) jim je ponudil »Bild«, nemški ilustrirani časopis, če uspejo. Časnikarji čakajo na Kleine Scheidegg, sprejemajo brezžična sporočila in telefoto. Plezalci obetajo dramatičnejši boj z goro kot v Cini. Eiger terja predvsem znanje in vajo v snegu in ledu. Ti štirje plezalci so navajeni Dolomitov. Morda zato kapitulirajo po 81 urah, ko so se priborili 580 m visoko v severni steni Eigerja, 220 m premalo, da bi dobili 6000 mark, 4000 mark jim je moralo biti zadosti, zaslužili pa so zraven precej s prodajo avtorskih pravic itd.

Ob tem dogodku so Švicarji odločno izjavili, da take stvari z alpinizmom nimajo nobenega opravka več, da se ne strinjajo s temi italijanskimi novotarijami, niti z mislijo, ki jo je dal Maestri naslovu svoje knjige: »Plezanje je moj poklic«.

V Eigerju so bili Peter Siegert, Rainer Kauschke, Gerd Uner in Werner Bittner. Iz stene so izstopili pri postaji »Eigerjeva stena« (nad to železnico se seveda danes ne razburjajo več!), torej tam, kjer je l. 1961 Toni Hiebeler imel svojo »relejno postajo« pri prvem zimskem vzponu čez steno.

Ta postaja je služila tudi Cesaru Maestriju pri prvem poizkusu, da bi sam preplezal Eiger, in seveda številnim reševalnim ekspedicijam. Seveda so drzni Monakovčani dobili zagovornike, tudi v Švici. Ali ni Švicar Paul Etter z dvema tovarišema plezal Eiger z vrha navzdol? Ali ni to nesmisel, pravijo zagovorniki in hité zagovarjati larpurlartizem alpinizma. Ali ni njegov najgloblji smisel ravno v tem, da nima smisla? Oksimoron, vendar seme, ki se rado prime.

Zagovorniki dalje pravijo, da je tako ono 17-dnevno plezanje v Cini kakor poizkus v Eigerju naravna razvojna faza dolomitskega plezanja, skrajna popolnost akrobatstva, ki se je rodilo ravno v Dolomitih in mnogo pripo-

moglo k napredku alpinizma in k uspehom v izvenalpskih gorovjih. »Direttissime« so za akrobata nujne, spadajo zraven in niso samo italijanske, čeprav so italijansko »patetične«. Vsi alpski narodi se danes preizkušajo v vseh ekstremnih akrobatizma in tudi Amerikanci, pa še kako (El Capitan).

Direttissima v Eigerju je zdaj spodletela, a nedvomno jo bomo nekoč doživeli. Maestri in Bonatti sta hotela kot samohodca čez Eiger, pa se jima ni posrečilo. Švicar Darbellay je poizkusil za njima in uspel. Max Eiselin, znani mož z Dhaulagirija, je ob vsem tem zapisal: Že l. 1963 sta direttissimo poizkusila Jan Mostowski (steno je poznal, saj jo je l. 1961 v treh dneh pleplezal v navezi) in Zeslaw Momatiuk. Vendar brez tiskovne konference, prišla sta pa skoraj tako visoko kot Nemci. Mostowskemu se je pri spuščanju izgubil klin, ki je bil nekaj metrov nad vstopom v steno, neslo ga je 400 m daleč in le čeladi se ima zahvaliti, da jo je skupil samo na kolenu.

Ze l. 1935 sta isto poizkusila Karl Mehringer in Max Sedlmayer, avgusta 1952 Jungmair in Reiss. Skratka, nič ni novega pod soncem, razvoju in napredku je zastoj zapovedovati stoj, nič ne pomaga še tako vroča želja, da bi se »svet ustavil«.

DR. WILHELM JOST, od l. 1924 član švicarske ledeniške komisije, častni član SAC, eden od sodelavcev dr. Mercantona pri glacioloških raziskovanjih, je januarja 1964 umrl 82 let star. L. 1912 je bil na Grönlandiji z ekspedicijo, ki jo je vodil znani glaciolog Alfred de Quervain. Velike zasluge ima za seizmične sondaže na ledenikih, pri čemer je sodeloval z M. Oechslinom in z nemškimi glaciologi. Bil je pri prvi taki sondaži na Rodanskem ledeniku l. 1931. V naslednjih letih je sondiral sam s svojo ekipo, tudi med vojno l. 1943, na ledeniku Morteratsch, posebno pa se je posvetil doljnemu ledeniku Aar. Pisal je o rumenem snegu, o ledeniških posebnostih, o debelini ledenikov itd.

O POMENU HOJE se spričo vedno bolj naraščajočega »sedečega potovanja« vedno več govori in piše. Dr. L. Schneitzer, profesor na visoki šoli za telesno vzgojo v Zürichu, je npr. dejal: »Za vsak kilometer avtoceste je treba odpreti tudi kilometer pešpoti.« M. Oechslin ga je dopolnil: »Na vsak kilometer 'nacionalne ceste' naredimo dva do tri kilometre steza v pokrajino, mimo katere cesta omogoča drveti.«

ZIMSKA VARNOSTNA SLUŽBA V PARSENNU poroča za sezono 1962/63, da ji največje skrbi delajo smučarji ki vozijo najhitreje in z največjo gotovostjo. Ti namreč ne vidijo nobene nevarnosti več, upajo si več, kot zmorejo, ne poslušajo nobenega nasveta, opozorila ali opomina. Služba je na pistah označila nevarna mesta in jih po možnosti popravila. Toda tudi pri tem ni naletela na razumevanje. Čuvaje so drveči smučarji pri

delu ogrožali, tako da so se le z begom na rob ceste reševali. Da bi sprožili preteče plazove, so čuvaji opravili 264 razstrelitev in s tem spodnesli 93 plazov, uspeh torej komaj 35^{0/0}. Vendar so tudi zatajene razstrelitve svoje opravile, saj so opozorile na nevarna mesta in v snežni odeži zmanjšale sile napetosti. Varnostna služba je imela mnogo dela z nesrečnimi padci smučarjev, mnogo pa jih je na pistah obnemoglo zaradi srčne slabosti, kar pomeni, da hiter vzpon z vzpenjačo in še hitrejši spust na smučeh vendarle ni tako lahek. Glede plazov je povedal Christian Jost, izkušeni šef te službe, naslednje: Naša današnja generacija nima izkušenj zimskega alpinizma. Gorske železnice in druge vertikalne prometne naprave dvignejo smučarje na višino 3000 m, na kar nastopijo brez treninga in adaptacije svoj spust. Če sneži, če pritisne mraz ali metež, tudi na pisti nastopijo visokogorske razmere. Tudi nevarnost plazov preži, te pa taki smučarji ne poznajo ali pa je iz malomarnosti ne opazijo. So primeri, da so se v plazu ponesrečili smučarji, ki se niso zmenili za »zaporo« (torej na pistah nekaj takega kakor v stenah Kavkaza, vendarle!). Takih so 24. marca 1963 samo na progi Weissfluhjoch—Felsenveg—Strela našli 80 v obeh smereh. Med neposlušnimi so žal tudi mnogi smučarski učitelji, ki tvegajo take stvari s svojimi učenci. 12. aprila je morala parsennska služba poklicati na pomoč uniformirane policaje, da so uveljavili njeno zaporno markacijo. Obhodna markacija je pot podaljšala — po absolutno varnem svetu — za 20 minut, pa je bilo brumnim velikonočnim izletnikom to že preveč.

ŠTUDIJ SNEGA je za alpske dežele važen za osnovno in uporabno znanost. Zdaj so tudi Francozi ustanovili lavinološki inštitut v narodnem parku Vanoise v dolini Maurienne. Inštitut razpolaga z močno ekipo raziskovalcev nivologov, lavinologov in glaciologov. V načrtu imajo razširitev inštituta: dobil bo laboratorije za alpsko botaniko, zoologijo in živalsko sociologijo in, kar je posebno zanimivo, cel inštitut za alpsko alpikulturo.

TURISTIČNO LETENJE se uveljavlja kljub odporu. V Švici si posamezne planinske sekcije prizadevajo, da bi ohranile cone tišine, vendar jim to ne gre od rok, ker ni v tem pogledu prave enotnosti. Kaže, da so se v Švici sprijaznili z obstojem »pokvarjenih« pokrajin, pozivajo pa državne oblasti, da potegnejo mejo med hruščem in mirom. Sodijo, da bi iz zdraviliških krajev ne smeli vzletati niti turistični avioni niti helikopterji, katerih motorji delajo še posebno nadležen ropot.

LIVIGNO je italijanska občina v dolini, ki je napol zagata (kakor naša Gornja Savinjska). Od treh strani jo obdajajo švicarske meje in zato je z vsemi svojimi 2000 prebivalci gospodarsko orientirana v Švico. Iz Italije je dosegljiva preko 2291 m in 2210 m visokih prelazov, kraj Livigno pa leži v vi-

šini 1816 m. Zdaj so Livigno povezali z avtomobilsko cesto iz La Motte in mu s tem v enem samem letu omogočili gospodarski razcvet. Samo v sezonskih mesecih, od junija do oktobra so v Švici izvozili 510 govedi, kar pomeni 833 000 šv. fr. Narasel je seveda tudi turistični promet. Oktobra 1963 so v enem samem tednu našli 595 vozil na Forcoli di Livigno.

HOGGAR IN HIMALAJA, dva cilja švicarskih alpinistov v l. 1964, sta pritegnila dva velika alpinista. Michel Vaucher iz Zeneve je šel z ženo Yvette in Jeanom Juge v afriški Hoggar, z njimi je še devet drugih željnih popotnikov. Michel Darbellay, trenutno najsvetlejša zvezda švicarskega alpinizma, pa je z Giroudom in Reyem odpotoval v Ganeš-Himal.

AIGUILLE VERTE pozimi, od 5. do 11. februarja, je še ena zimska prvenstvena, ki jo lahko zapišemo med največje senzacije. Zmagala sta jo Georges Payot in René Desmairs preko Nant Blanc v silnem mrazu, besnem viharju in snežni vejavici. Zato je tudi terjala pet tveganih bivakov. 21. januarja sta chamoniška vodnika Audibert in Marinetti po zapadni steni pristopila na vrh Aiguille de Blaitière (3522 m). Isti in naslednji dan so Wohlschlag (imenovan Pellebrosse) Jacques Martin in Erika Stagni iz Ženeve po steburu Frendo v severni steni Aiguille du Midi tudi izvršili pomembno prvenstvo. Martin in močno ozebel, medtem ko je Erika Stagni bivak prebila brez komplikacij. Guido Tonella piše, da je ta Erika l. 1938 izvršila prvo dramatično prečenje Aiguilles du Diable. Njena dva tovariša znameniti Raymond Lambert in Marcel Gallay sta morala žrtvovati nekaj členkov, medtem ko je dama izstopila iz stene brez poškodb. Neurje jih je v višini 4000 m priklenilo na mesto celih šest dni.

24. do 27. januarja so imele goste tudi Aiguilles de Chamonix. Christian Mollier in Georges Payot sta začela prečenje z Aiguille du Midi, se povzpela na Arête sud du Fou, Aiguille de Blaitière, ob strani pa pustila Grépon in Charmoz.

DR. KUGYJA so se ob 20-letnici smrti (5. febr.) spomnile redakcije nekaterih planinskih revij, med drugim tudi švicarska Les Alpes. Glavni urednik dr. Oechslin imenuje njegove knjige trajne dokumente znanstvenika, raziskovalca, planinca in plemenitega človeka. Navaja iz knjige »Die Julischen Alpen im Bilde« znano mesto iz poglavja »Večerni mrak v Bohinju«: »Sonce zahaja. Večeri se. Že legajo sence na gozdove in planšarije. Počasi se dvigajo po breghe. Le glava Triglava se še sveti v ognjenem odsevu sončnega zahoda. Srečen človek, ki se v svojem pominevačem večeru spominja dolge poti, vzvišen nad vse zemeljske sence, in mu v enakem sijaju žare mavrične luči njegovih idealov kakor tedaj, ko se je podal na svoje poti«.

občni zbori

PD PTUJ. Delovanje ptujskega planinskega društva je bilo v preteklem letu kljub nekaterim težavam kar pestro. Štelo je 249 članov, od tega 129 mladincev in 8 pionirjev. Vsekakor je v Ptujju še več planincev in ljubiteljev narave, ki sicer zahajajo v gore, niso pa se aktivno vključili v organizacijo. Razveseljivo je dejstvo, da je več kot polovica članov mladincev, kar pomeni, da naš mladi rod pravilno vrednoti življenje v naravi in udeleževanje v planinah.

UO PD se je po občnem zboru le stežka konstituiral. Med izvoljenimi člani ni bilo najti tovariša ali tovarišice, ki bi bil voljan prevzeti dolžnost predsednika, spočetka pa je ostalo nezasedeno tudi mesto tajnika. Zaradi skromnih denarnih sredstev in precejšnje oddaljenosti od visokih gora si je društvo prizadevalo izvesti vsaj one akcije, ki zahtevajo manjša denarna sredstva. Na izlete, ki so jih prirejali, so hoteli privabiti čim več mladine, kar se jim je do neke mere tudi posrečilo. Organizirali so skupinski izlet na Pohorje, dvodnevni izlet na Celjsko kočo, udeležili so se pohoda čez drn in strn po Vzhodnem Pohorju, ki ga je organizirala mariborska skupina za varnost narave in si pri tem ogledala znamenitosti, kakor stare pohorske kmetije in kovačije, partizanske bolnice, rimski rudnik marmorja, taborniško kočo pri Treh kraljih, stoletna drevesa in podobno, skratka stvari, katerih sicer planinec, če hodi po markiranih poteh, ne more videti. Dalje so se udeležili mladinskega tabora na Boču, izvedli dvodnevni izlet v zasavske hribe, največje doživetje za mladince pa je bil skupinski izlet v Julijce. Mladinci se kaj radi spominjajo 4 dnevnega bivanja med našimi najvišjimi vrhovi, saj so v teh dneh prehodili mladinci lep del slovenske planinske transverzale od Mojstrane preko Triglava do Komne. Ko je PD Varaždin v septembru 1963 odprlo planinski dom na Ravni gori, se je te slovesnosti udeležilo 30 članov, večinoma mladincev. Bratskemu društvu je PD Ptuj poklonilo tudi praktično darilo. V oktobru so se člani dvakrat povzpeli na Donačko goro, pri tej priložnosti pa tudi markirali pot iz Stoperč na vrh, na vrhu pa vzdicali skrinjico z vpisno knjigo in štampiljko. Tako imajo sedaj tudi ptujski planinci svojo planinsko postojanko, pa čeprav zaenkrat še brez strehe in zavetja. O gradnji zavetišča na Donački gori že dolgo razpravljajo in upajo, da jim bo v bližnji bodočnosti vendarle uspelo zgraditi to zavetišče. Cilj zadnjega izleta v lanskem letu je bil »v neznanu.« Vodnik je mladince popeljal čez Bohor in po poteh, koder se je pred 20 leti v najhujših bojih prebijala slavna XIV. divizija. S seboj so ponesli tudi venec in ga položili na grob neznanega partizana pod Bohorjem. Udeleženci tega izleta so prehodili lep kos našega Kozjanskega od Sevnice do Sentjurja in odnesli s poti globoke in nepozabne vtise. Vseh teh akcij pa prav gotovo ne bi bilo, če ne bi imelo društvo v svoji sredi nekaj takih kakor tov. Hermine Misotičeve, ki je res duša tega društva, saj opravlja funkcijo blagaj-

nika, tajnika in večkrat tudi predsednika. Vzpodbudnik za marsikatero akcijo je bil tudi tov. Barič. Izleti so bili vedno skrbno pripravljani, za kar gre nedvomno zasluga vodnikom. O svojem delu so javnost seznanjali predvsem v lokalnem časopisju in radiu ter v izložbeni omari. V bodoče bo društvo posvečalo več pozornosti tudi predavanjem, ker želi svoje članstvo seznaniti predvsem z doseženimi uspehi naših alpinistov v domačih in tujih gorah.

K doseženim uspehom je društvu čestital tov. prof. Ivan Šumljak iz Maribora, član UO PZS in predsednik koordinacijskega odbora.

M. G.

PD GOZD MARTULJEK. Društvo je v času občnega zbora, ki se je vršil 14. 3. 1964, štelo 89 članov, 19 mladincev in 43 pionirjev, skupaj torej 151 članov. Na novo je pridobilo v preteklem letu 12 članov, 2 mladince in 1 pionirja. Organiziralo je 5 kvalitetnih predavanj, ki so bila zadovoljivo obiskana. Priredilo je tudi dva skupinska izleta in sicer enega preko Vršiča na Mangrt, drugega pa z namenom, da njihovi najmlajši spoznajo vrhove Karavank. Markacijski odsek je markiral pot iz Krnice na Špik. Društvo je priredilo tudi sankške in smučarske tekme, katerih se je udeležilo številno članstvo vseh starosti. Uspeh je bil zelo dober. Največ pažnje je UO PD posvetil aktivnim mladincem. Trem, ki so zares delavni in vključeni v AO PD Jesenice, je nabavil vetrovke in plezalno vrv. Dva mladince sta bila tudi med nosilci štafetne palice z vrha Triglava do Krme, ki je bila organizirana v počastitev Titovega rojstnega dne in v spomin 20. obletnice nove Jugoslavije. Društvo je prejelo za izvajanje svoje dejavnosti 50 000 din od občinske zveze za telesno kulturo, 10 000 din od Turističnega društva v Kranjski gori in 5000 din od Klimatičnega zdravilišča v Gozdu-Martuljeku. Na občnem zboru je bilo precej govora o nadelavi steze skozi Špikov graben, ki bi zelo skrajšala pot na Špik in o neopravičenem spreminjanju imen naših planin.

Občni zbor je v imenu PZS pozdravil predsednik koordinacijskega odbora gorenjskih PD tov. Franjo Klojčnik iz Kranja, ki je društvu tudi čestital k doseženim uspehom in predvsem pohvalil delo mladincev.

PD ZABUKOVCA. Društvo je izvedlo občni zbor dne 21. 12. 1936 ob udeležbi 65 članov. Iz skromnih podatkov, ki jih zajema zapisnik občnega zbora, posnemamo, da je društvo med letom organiziralo dva skupinska izleta z avtobusom, vendar z dokaj slabo udeležbo. Menda so precej tudi napredovala pripravljajna dela za gradnjo lastnega zavetišča na Gozdniku, čemur je bil posvečen tudi večji del diskusije na občnem zboru, vendar pa je zbor planincev končno sklenil, da kože ne bodo gradili. Ta svoj sklep so utemeljili s tem, da nimajo potrebnih finančnih sredstev za gradnjo in da tudi sicer nima smisla graditi lastne postojanke spričo tega, da je povsod naokoli že dosti planinskih in lovskih domov, ki so slabo obiskani. Uspehi društva bi bili večji, če bi za društveno delo kazali več zanimanja člani kot društveni funkcionarji. Fluktuacija pri tamkajšnjih podjetjih je povzročila tudi padec članstva pri društvu. Na

občnem zboru je bilo tudi govora o predavanjih, ki jih društvo zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ni moglo organizirati, pri čemer pa je popolnoma prezrlo, da nudi propagandna komisija pri PZS finančno šibkejšim društvom niz kvaliteten predavanj popolnoma brezplačno, društvo mora seveda sporočiti svojo željo PZS.

Pred zaključkom občnega zbora je društveni predsednik izročil petim najaktivnejšim članom društva častne znake, s katerimi jih je odlikovala Plinarska zveza Jugoslavije za njihovo uspešno in požrtvovalno delo. Značke so prejeli tov. Rado Kosec, Stanko Vasle, Ernest Vasle, Franc Čadej in Franc Kovač.

M. G.

PD JANEZA TRDINE MENGEŠ. Društvo je v preteklem letu pridobilo precej novih članov, kar je vsekakor pripisati večji dejavnosti upravnega odbora in posameznih odsekov. Ob zaključku leta je štel skupno 772 članov in je po številu članstva kakor tudi v gospodarskem pogledu, čeprav najmlajše, vendarle najmočnejše društvo v Mengšu. Najaktivnejši je bil mladinski odsek, medtem ko je gospodarski odsek, ki je sicer imel veliko dela, imel manj uspehov.

Mladinski odsek deluje v okviru društva že 8 let. Čeprav je bil v prvem letu svojega obstoja maloštevilen — štel je samo 137 članov — se je do danes povzpel že na 472 članov in postal gonilna sila v društvu. Od teh je 187 pionirjev in 285 mladincev. Samo v preteklem letu se je na novo vpisalo v MO 105 pionirjev in 31 mladincev. Odsek je vodil 15 članski odbor, ki je delal skupno s propagandnim odsekom. Ze na prvi seji MO so formirali skupino za varstvo narave in gorsko stražo ter markacijsko skupino. Društvo samo namreč nima markacijskega odseka in je zato to delo prevzel MO. Predavanj v šolah res ni bilo veliko, saj je bilo samo eno v Mengšu s 145 udeleženci in eno v šoli v Mostah s 132 udeleženci, vendar pa so si mladinci ogledali tudi vsa predavanja, ki jih je organiziralo društvo za odrasle člane. MO je organiziral tudi več izletov za mladince in pionirje: izlet v Karavanke, avtobusni izlet na Krim, 4 dnevni izlet v Julijce z obiskom Triglava iz doline Sedmerih triglavskega jezera, katerega so kasneje še enkrat ponovili, izlet v Kamniške Alpe z obiskom Kamniškega sedla in pionirski izlet v Kamniško Bistrico z ogledom Rokovnjaških jam, Galerije, Žagane peči in izvira Bistrice. Vse te izlete je finančno podprlo društvo. S sodelovanjem Društva prijateljem mladine je MO dalje organiziral dva smučarska tečaja, t. j. začetniškega in nadaljevalnega, na katerih so se tečajniki res veliko naučili. Oba tečaja sta bila tridnevna. Uspeh teh tečajev se je pokazal takoj na smučarskem tekmovanju, organiziranem po TVD PARTIZAN, na katerem so prav ti tečajniki zasedli prva mesta. Tečaj je obiskovalo 51 tečajnikov. MO je organiziral tudi sankarsko tekmovanje, na katerem so tokrat tekmovali tudi mladinski odseki sosednjih PD. Prva mesta pa so zopet zasedli mladinci in pionirji PD Mengeš. Meddruštvenega smučarskega tečaja za mladinske vodnike, ki ga je organiziral v Tamarju MO PD Kamnik, sta se udeležila dva mladinska vodnika. Tečaj je bil organiziran za poživitev visokogorskega in turnega smučanja.

Zaradi pomanjkanja vodniškega kadra se je seminarja za mladinske vodnike, organiziranem za kamniško kotlino po MO PD Kamnik, udeležilo 9 mladincev in mladink. Pri tem je nekaj mladincev tudi opravilo izpit za gorske stražarje. Kakor lani tako je MO PD Kamnik tudi letos organiziral smučarski pohod na Vel. planino. MO PD Mengeš se je tega pohoda udeležil z 18 mladinci. V mladinskem tekmovanju GORE IN MLADINA si je MO PD Mengeš delilo I. mesto s MO PD Ljubljana-matica kot najboljšo MO v ljubljanskem okraju, za kar je prejel eno od petih zlatih priznanj in denarno nagrado 20 000 din. Po svojih predstavnikih pa se je MO udeležil tudi vseh posvetov in sestankov, ki sta jih organizirala mladinska komisija ali koordinacijski odbor MO PD. Sodeloval je še v Titovi štafeti z vrha Grintovca v Kamniško Bistrico in pohoda ob žici okupirane Ljubljane. Markacijska skupina je markirala vse pristope do Mengeške koče na Gobavič ter pregledala in popravila tudi ostale poti, ki spadajo v društveni delovni okoliš. Delavni so tudi alpinisti, ki so včlanjeni v AO Kamnik. Že tri leta zaporedoma je član alpinistične odprave v Centralne Alpe tudi alpinist, član MO PD Mengeš, v AO pa se je prijavilo samo v preteklem letu 5 mladincev. Vseh pet fantov zelo dobro pleza in ima za seboj že lepo število lažjih in težjih plezalnih vzponov. To je uspeh za MO, saj so to fantje, ki bodo še vseeno delali pri MO PD.

Propagandni odsek je skrbel za redno zamenjavo propagandnega slikovnega gradiva v izložbeni omari, za kar je pri Kompas naletel na veliko razumevanje. Skupaj z MO je organiziral dvoje zelo uspešnih predavanj, tretje predavanje za odrasle pa je glede udeležbe razočaralo. Podobno z udeležbo je bilo na četrtem predavanju, ki je bilo istotako organizirano za odrasle člane. Fotoodsek, ki dela v okviru propagandnega odseka in se je ustanovil šele pred dvema letoma, je v celoti izpolnil svojo obveznost do PD. Izdelal je 670 slik, v sodelovanju z osemletko v Mengšu pa je organiziral dvomesečni fotokrožek, ki ga je obiskovalo 13 učencev. Težave je imelo društvo z Mengeško kočo, ki jo je leta 1954 izročilo svojemu namenu. Vsa sredstva, ustvarjena v koči, je društvo zopet vlagalo v dopolnitev koč, pri tem pa je finančno pomagalo tudi vsem svojim odsekom, tako da društvo nikoli ni bilo družbi v breme. V vseh 12 letih društvo ni prejelo nikake dotacije. Ker pa je z leti postala koča včasih premajhna, so pričeli graditi depandanso, ki pa do danes še ni dograjena. V ta objekt je društvo vložilo vsa svoja lastna sredstva in se tudi krepko zadolžilo pri izvajalcih in podjetjih, ne more pa prejeti kredita v višini dveh milijonov dinarjev, ki jih je svoječasno obljubil ObLO Domžale, kar bi zadostovalo za dokončno dograditev objekta. Društvo je poslovno leto zaključilo z izgubo 227 698 din, ki pa se bo povečala še za nadaljnjih 906 000 din, če bo društvo moralo plačati prometni davek od prodanih alkoholnih pijač. Celotni promet koč je znašal 5 209 387 din. Izguba je nastala, ker so bili stroški in osebni dohodki s prispevki previsoki oziroma prenizek promet, nedvomno pa ni preveč ugodno vplivalo na poslovanje postojanke tudi dvakratno manjšanjske oskrbnika. Društvo je zaradi tega občnemu zboru predlagalo, da se koča proda ali pa da v najem. Po

Živahni debati je zbor sklenil, da pooblasti novi UO, da v dogovoru s PZS in Občinsko skupščino, odda gostišče v koči pod določenimi pogoji v najem in dokonča izgradnjo depandanse. Za novega društvenega predsednika je bil izvoljen tov. Pavle Šimenc, do ureditve problema kočje pa bo društvo začasno vodil tov. Emil Maver.

M. G.

TOLMIN, 22. 2. 1964, na dan občnega zbora PD, je sijalo v Tolminu bolj spomladansko kot zimsko sonce, na kopna pobočja nad Sočo in do zasneženih grebenov Škrbine in Rdečega roba. V slavnostni dvorani planinskega Doma JLA je več kot 150 planincev in planink potrdilo jedrnata poročila svojih odbornikov, ki so prvi med primorskimi poročali o dobro opravljenem delu.

Predsednik društva (J. Fili), ki povezuje 500 članov in še dve skupini v Anhovem in v Mostu, je poročal o graditvi alpske ceste do vzorno oskrbovane kočje na planini Razor. Cesta bo odprla primorska pobočja tolminsko-bohinjskega niza gora, pod Voglom, Rodico in Črno prstjo, kjer poteka transverzala po svojevrstnem robu med slovenskim severom in jugom. Izrazil je zadovoljstvo glede dveh koordinacijskih sestankov, spomladanskega na Bovškem in jesenskega na Vipavskem, zato ker sta spodbudila PD Posočja k sodelovanju.

Poročila načelnika mladinskega (J. Svagelj) in alpinističnega odseka (J. Koren), GRS (P. Berginc) in gospodarja kočje na planini Razor (V. Šorli), knjigovodje (I. Rutar), nadzornega odbora (J. Janež, M. Rutar) in napoved tajnika (H. Uršič) o bodočem delu so se strnila v skladno celoto, zaradi stvarnosti in delavnosti, kar smo cenili večasih kot domačo in zato nam vsem koristno lastnost — in kar razlikuje in odlikuje skupnost tolminskih planincev in planink pred mnogimi, in ne le napram koprskemu PD, kar je opazil in izgovoril zastopnik tega društva Branko Salamun.

dr. B. Š.

PD RADEČE. V društvu je bilo registriranih 150 starejših članov, 62 mladincev in 23 pionirjev, po spolu 141 moških in 94 žena. Oskrbovalo je dve postojanki, Zasavsko kočjo na Prehodavcih in zavetišče Lovrenc. Koča na Prehodavcih leto za letom beleži večji obisk in jo je v preteklem letu obiskalo že 2080 Jugoslovanov in 140 inozemskih planincev. V spominsko knjigo zavetišča Lovrenc je bilo vpisanih preko 600 obiskovalcev, kar pomeni, da zasavsko planinsko pot prehodi vsako leto večje število planincev. Koča na Prehodavcih je imela 745 nočitev in iz tega naslova kasirala na prenočnini kar čeden znesek 161 475 din. Postojanka je obratovala od 1. 7. do 15. 9. 1963 in dosegla 1 187 164 din brutto prometa, sicer pa izgubo v višini 136 647 din. Nabavili so nove blazine, polnjene s penasto gumo in več rjuh.

V novembru so ponovno formirali mladinski odsek, ki so ga razdelili na štiri skupine, na osnovno šolo Radeče, na mladince Radeč z okolico, na mladince in pionirje Loke in na mladince in pionirje Zidanega mosta. Prva skupina vključuje 29 mladincev in 14 pionirjev, druga 35 mladincev, tretja 10 mladincev in 6 pionirjev in četrta skupina 19 mladincev in 4 pionirje, vse skupine skupaj 93 mla-

dincev in 24 pionirjev. Ustanovili so Gorsko stražo, ki ima 8 članov. Opremil so tri stenske table, dve v Radečah, tretjo pa v Zidanem mostu in s tem opozorili občane na svoje delo. Za dobre tri zimske mesece kar dovolj. Svoje probleme so reševali na svojih sestankih in s sodelovanjem koordinacijskega odbora MO PD Zasavja. Takoj po utrditvi odseka bo MO začel z nadaljnjim izvajanjem svojega obširnega programa.

Propagandni odsek je poleg številnih izletov v Karavanke, Kamniške planine, Julijce in zasavske planine še posebej organiziral pohod »po poteh partizanskih kurirjev« v čast Dneva borcev. S planinskim praporom in pod vodstvom starega partizana Rafaela so obiskali vse javne spomenike in spominske plošče na področju od Starega dvora, Močilnega, Brunka, Novega Grada do Vrhovega. Po celodnevem pohodu so sodelovali na zborovanju, ki ga je organizirala ZB Radeče. Odsek je dalje poskrbel za dve propagandni omarici, ki ju ureja mladina. Poskrbel bo tudi, da bo postavljen na svoje mesto turistični zemljevid.

Markacisti so v Julijcih popravili markacije v smeri Trenta—Prehodavci in Zadnjica—Prehodavci, v Zasavju pa so popravili markacije od Zidanega mosta do Velikega Kozja in dalje do Lovrenca in Lisce. Za železniško postajo v Zidanem mostu so v minulem letu namestili pločevinasto tablo za smer Kum, Gore, Kopitnik in Veliko Kozje. Od te glavne table pa so namestili na vse strani tudi smerne puščice. Društvo bo tudi v bodoče vodil dosedanji večletni in požrtvovalni predsednik tov. Stanko Koselj.

M. G.

PD LUČE je zborovalo 18. aprila t. l. v prostorih Kmetijske zadruge predvsem ob navzočnosti svojega najmlajšega članstva. Iz poročila požrtvovalnega predsednika tov. Petra Ježa posnemamo: Koča na Raduhi in okrepevalnica pri Igli predstavljata vrednost 1 276 972 din. Sredstva, ki jih prinašata obe postojanki, komaj zadoščajo za redno in normalno poslovanje društva, saj si člani upravnega odbora ne zaračunavajo dnevnic in sami prispevajo pisarniški material. Nad 10 % Lučanov je vpisanih v društvo, ki pa ne uživa nobene posebne pozornosti. V 10 letih društvenega obstoja še niso doživeli, da bi jih na občnem zboru obiskal zastopnik občine. Zato predlaga skupno sejo PD Gornje Savinjske doline in predstavnikov občine, na njej naj bi se začrtala nadaljnja pot gornje-savinjskega planinstva. Društvo je v l. 1963 priredilo uspešno proslavo 70-letnice SPD, organiziralo tečaj Gorske straže v Logarski dolini, pionirski smučarski tečaj, ki se ga je udeležilo 25 pionirjev (ti so v občinskem smučarskem tekmovanju zasedli prvo mesto), 10 pionirjev je šlo na društvene stroške na planiško prireditve, 35 članov je bilo na Mangrtu, 7 starejših pionirjev pa na Triglavu. Društvo je zgradilo tudi novo pot od Vodol do srede Javorja na Raduhi in obnovilo nekaj opreme pri Igli in na Loki.

V pretekli poslovni dobi je prišlo do stvarnega sodelovanja s krajevnim TD. TD in PD imata skupno pisarno, saj ju veže več kot samo krajevna skupnost. O vsebinskem sodelovanju med PD in TD Dje v svojem poročilu tov. Peter Jež povedal nekaj misli, ki jih zaradi dognanosti in aktualnosti prinašamo dobesedno:

V naše vrste bi bilo potrebno vključiti še čimveč kmečkega prebivalstva. Tu pa tudi prvič pridemo v neposredni stik s turistično organizacijo. Planinstvo se v posameznih krajih naše domovine nujno razvija specifično. Npr. PD Celje kot naše najbližje ima nalogo, da omogoči svojim članom rekreacijo v gorah, saj jim gore na razne načine približa. Mi tu pa jih pravzaprav že imamo; zato je delo v tej smeri težje, saj naši člani tu v naravi pravzaprav preživimo ves svoj prosti in delovni čas. PD naj bi našim članom omogočala, da bi spoznali na pohodih in na izletih še lepote ostalega gorskega sveta po naši domovini. Se bolj kot to pa bi bilo potrebno tukajšnjim prebivalcem prikazati skrite rezerve, ki jih imamo in ki bi ob smotrnem izkoriščanju lahko znatno vplivale na boljše življenjske pogoje tukajšnjih prebivalcev. Planince, turiste, ki gredo tu skozi na hribe, pravilno sprejeti, jim nuditi, kar iščejo, je v bodoče življenjsko važno za vsakega tukajšnjega kmeta. Naše gorske kmetije so tiste, v katerih teče zadnje čase razgovor med turizmom na eni strani in predstavniki naše družbene skupnosti na drugi strani. Če hočemo razvijati turizem v našem gornjesavinjskem področju kot važno gospodarsko panogo, potem je treba omogočiti tukajšnjim prebivalcem življenjski obstoj, da bodo lahko turiste sprejeli. Vsaka gorska kmetija je v okras doline, je istočasno turistična ali planinska postojanka. Čedalje večji življenjski tempo v mestih, tovarnah, prometu utruja ljudi, ki tam žive in delajo, tako da jih ob boljših življenjskih pogojih vodi stran od tod ob prostem času v naravo, v gore, kjer je mir, kjer se lahko odpočijejo. Vsega tega je pri nas dosti in posamezniki že močno spoznavajo, da je tu vir dohodkov. Razveseljivo je dejstvo, da tudi naša skupnost ugotavlja, kaj predstavlja naš slovenski gorski svet in ljudje, ki na njem žive, za turizem in gospodarstvo. Tega bi se pa seveda morali v večji meri zavedati prizadeti prebivalci, tu je tudi mesto naše organizacije. Skupno s turističnim društvom nas čakajo še velike naloge v razvojnem delovanju turizma in planinstva na našem področju.

Občni zbor PD Luče je v imenu PZS pozdravil tov. Tine Orel, v imenu PD Celje tov. Dušan Gradišnik. Po občnem zboru pa je tov. Gradišnik predvajal svoje filmske posnetke z Okrešlja in Turske gore, tov. Svet pa ob diapozitivih poročal o zimski olimpiadi v Innsbrucku.

T. O.

PD SOLČAVA je sklicalo občni zbor v nedeljo 19. aprila t. l. Za uvod je mlada predavateljica propagandne komisije PZS predavala o Vzhodnih Julijcih ob diapozitivih, ki jih je zvezi daroval dr. Dolhar iz Trbiža. Nato je predsednik tov. Štebe podal poročilo, ki ni izvenelo optimistično. Društvo so stisnile gospodarske skrbi zaradi Zavetišča na Klemenčji jami in Koče pod Olševo. Prvo je odkupilo od posestnika Klemenška. Zavetišče stoji nedvomno na enem najlepših kotičkov naših Alp pod Krofičko, v senci severne stene Ojstrice in Škarij, ob poti, ki preko Škarij drži na Korošico, preko Škrbine pa na vrh Ojstrice, s širnim pogledom na ves okrešeljški skalnati krog in gornji del Logarske doline, preko Dan in Mrzle gore pa se odpira pogled na vrhove okoli Pavličevega vrha. Vendar obiska ni, ali vsaj ne toliko,

da bi bila koča aktivna. Drži se le zato, ker so jo odborniki sami oskrbovali in ker je bila pri roki zares požrtvovalna oskrbnica, ki je na občnem zboru prejela javno zahvalo in priznanje. Koča pod Olševo je prirejena v Strelčevi domačiji pod cerkvijo Sv. Duha, vsekakor edinstvena razgledna točka v naših Alpah, saj omogoča pogled na vso panoramo Savinjskih oz. Kamniških Alp od Raduhe do Mrzle gore in Storžiča, panoramo, ki jo danes, žal, pozna poleg maloštevilnih domačinov le pečica naših ljudi. Poglavitni vzrok so seveda obmejne razmere, ki onemogočajo razmah, drugi vzrok pa je ta, da je ta obmejni del naše domovine naša planinska propaganda takorekoč odpisala iz svojega območja. In vendarle so danes že možni skupni in individualni izleti po vsem Sv. Duhu od Bukovnika nad Klobašo do Matka in Perka v Matkovem kotu, po našem najvišjem naselju, dolgem preko 10 km.

A kaj pomaga lepota, kaj pota, kaj prijazni ljudje, če dolina in breg nad njo nimata takega obiska, da bi jamčil obema zavetiščema obstanek! Treba bo pač še mnogo storiti, da bo GSD res nekaj imela od turizma. Predvsem bo treba obuditi še več zanimanja za posebnosti in prirodne znamenitosti, ki jih turist in planinec najde samo tu.

Občni zbor je na predlog zastopnika PZS tov. T. Orla umaknil predlog, da se PD Solčava obema zavetiščema odpove, Sklenili so, da bodo z občinskimi predstavniki svojo problematiko še enkrat pretresli in se šele nato odločili za tako dejanje. Jasno je, da je planinstvo v taki dolini iz turističnih vidikov ne samo interesantno, ampak tudi prirodna, športna in duhovna osnova turizma. Če smo zares pred turističnim razcvetom, potem ne smemo tvegati take kapitulantske ukrepe, ampak vključiti v turistični napredek vse, kar že obstoji.

T. O.

PPD KRANJ je imelo občni zbor 15. 4. t. l., kakor že nekaj let sem, v eni najbolj reprezentativnih dvoran v Sloveniji, v poslopju občinske skupščine. Poročilo dolgoletnega predsednika tov. Franja Klotčnika je izvenelo glede na finančni položaj društva pesimistično spričlo pomena rekreativnih in športnih organizacij, kakršna so tudi PD, pa optimistično. Društvo ima delaven alpinistični in mladinski odsek. Oba razpolagata z dobrim vodstvenim kadrom, s primernimi sredstvi in izvršujeta svoj delovni program. AO Kranj je nedvomno eno od tistih alpinističnih jeder, ki so dozorela po vojni in ki v njihovo stanovno delovanje ne dvomimo več. Omeniti je treba, da je kranjska občina vedno kazala izredno razumevanje za potrebe AO in GRS ter posebej za ekspedicije v inozemske gore. Uspehi so zdaj tu in treba jih je izrabiti za še uspešnejši razvoj alpinizma v gorenjski metropoli.

Manj razveseljivo je bilo gospodarsko poročilo tov. Hudovernika. Društvo tarejo prevelike skrbi s postojanko na Šmarjetni gori in na Krjavcu. Iz poročila sledi, da je kočo na Šmarjetni gori gradilo društvo z lastnimi sredstvi, vendar bi pa za dograditev potrebovalo še 70 000 000 din. V letu 1963 je društvo prosilo pri Splošni gospodarski banki 30 000 000 din kredita za dograditev te stavbe, kar pa je banka odklonila. Gradnja koče je tako zastala, dalje pa je poslovala lesena baraka, ki je bila postavljena za shrambo materiala in za delavce

gradbenega podjetja. V zadnjem času se je začela baraka nagibati, streha na več mestih puščati, zadovoljive pa tudi niso sanitarne razmere. Tudi obisk postojanke je bil tako slab, da je v letu 1963 izkazala izgubo. Zato se je društvo odločilo, da s 15. majem t. l. preneha obratovanje te koče. Leta 1962 je koča še imela 1 100 000 din dobička, v preteklem letu pa je znašala izguba 221 297 din.

Novi del doma na Krvavcu je pričel poslovati januarja 1963. Ker so bili rezervoarji za vodo dograjeni šele konec oktobra 1962, je dom ostal brez vode in so jo morali skozi vso zimsko sezono pridobivati s topljenjem snega, kar pa je bilo združeno z visokimi stroški. Pri gradbenem podjetju »Projekt« dolguje društvo 44 295 000 din, kredit v višini 145 625 000 din za ta dom pa je najela občina Kranj, ki tudi plačuje anuitete. Kapaciteta doma na Krvavcu je bila leta 1963 izkoriščena povprečno samo 15 %. Dom ima 6 uslužbencev, v sezoni pa najema še honorarce. Bruto osebni dohodki personala so znašali v letu 1963 5 282 795 din. V preteklem letu je imel dom stroškov s topljenjem snega 1 600 000 din, v tem letu pa so se tudi zvišali stroški za električni tok od 101 310 din na 1 741 000 din. Ta dva nepričakovana stroška sta v glavnem vplivala na izgubo v letu 1963, ki je znašala 4 622 258 din. Promet v domu je znašal leta 1962 17 700 000 din, stroški din 14 400 000 din, v letu 1963 pa je znašal promet 23 481 000 din, stroški pa 25 830 000 din. Izgubo preteklega leta je društvo pokrilo iz lastnih sredstev, ki so bila namenjena za nadaljnjo gradnjo koče na Šmarjetni gori. Ker društvo nima več razpoložljivih sredstev za pokrivanje izgub, se je odločilo, da postojanko s 15. majem zapre. To se seveda ni zgodilo, ker se enostavno ne sme zgoditi.

Pereče vprašanje za društvo je odplačilo dolga gradbenemu podjetju v višini 44 298 000 din. Občina bi sicer prevzela plačilo anuitet, če bi društvo prejelo posojilo, to pa mu je komunalna banka odklonila.

Društvo je poskušalo urediti težko finančno stanje s tem, da bi prodalo nedokončano postojanko na Šmarjetni gori podjetju SAP, ki bi objekt dokončalo in zgradilo žičnico. Z izkupičkom kupnine, ki bi znašala okrog 300 000 000 din, bi društvo lahko plačalo dolgove za Krvavec. Ta poizkus pa je propadel, ker po kalkulacijah SAP-a postojanka ne bi bila rentabilna.

Slovensko javnost — ne samo planinsko, ampak vso »turistično« — gotovo najbolj zanima izguba na Krvavcu, saj gre za daleč vidno, ugledno in zelo popularno postojanko v gorskem svetu, ki si je pridobil neštete oboževalce v dobi največjega razmaha našega smučarstva pred vojno. Z novim hotelom in žičnico pa je Krvavec nekak simbol moderne izgradnje planinskega turizma v obeh sezonah. Treba mu je seveda še marsikaj, pot za izgradnjo pa je nakazana.

Na občnem zboru je bilo izglasovano, da PD Kranj odsvoji obe gospodarski bremenii. Predsednik občine Kranj tov. Košir je sam v daljši razpravi prikazal ta gospodarski problem, ki za občino ni majhen, saj je njen proračun močno obremenjen s plačevanjem anuitet. Tako Šmarjetna gora kakor Krvavec terjata še velike investicije. Vprašanje je, če je restavracija na Šmarjetni gori s 400 sedeži in še s 300 na verandi gospodarsko uteme-

ljena. Tudi lift iz mesta bi pomenil precejšen poseg v investicijske fondе. Krvavec ima prav tako še dosti investicijskih potreb, predvsem pa vodovod in podaljšek žičnice do Doma. Res je, da bi bila izguba v l. 1963 lahko manjša: Dom bi naj plačeval gospodinjiski tok, v mrtvi sezoni naj bi se zmanjšalo število uslužbencev, znižala naj bi se amortizacija. Vendar bi to bistveno ne olajšalo bremena, ki ga s to postojanko nosi društvo. Zato je bilo stališče občnega zbora razumljivo. Občina naj bi jamčila društvu za sredstva, ki so potrebna za njegove dejavnosti, gospodarska bremena pa naj bi prevzele delovne organizacije, ki jim je gospodarska dejavnost bistvena naloga. V društvu je zavladala stiska. Zato je prišlo do tega, da sta vidna odbornika gospodarskega odseka tov. Hudovernik in Padjera odstopila, na občnem zboru pa ni prišlo do izvolitve predsednika. Na prvi seji novega odbora je predsedstvo ponovno prevzel tov. Klojčnik, gospodarski odsek pa vodi tov. Roman Herlec. Društvu želimo, da bi se težav s pomočjo kranjske občine in vseh gospodarskih činiteljev čimprej rešilo.

T. O.

PD RAŠICA ŠENTVID. Društvo je še mlado, vendar pa zelo prizadevno. Organiziralo je 5 mladinskih izletov, poleg tega pa še šest dnevno bivanje mladih smučarjev v Tičarjevem domu na Vršču v šolskih počitnicah. Društvo je samo za ta poslednji izlet doplačalo iz svojih sredstev 64 000 din. Poizkušalo je organizirati tudi samostojni mladinski odsek, za kar pa mu manjka vsaj nekaj iniciativnih in delavoljnih članov. Več skupinskih izletov je organiziralo tudi za starejše člane, med katerimi so zlasti uspeli izleti na Komno in Krnsko jezero, na Kokrsko sedlo in Korosico ter tridnevni izlet po Triglavskem pogorju. Propagandno delo ni dalo sicer zaželenih uspehov, vendar je organiziralo dvojje kvalitetnih predavanj. Društvo je želelo prirediti še več predavanj, žal pa je članstvo zanje pokazalo premalo zanimanja. Agilnejši je bil alpinistični odsek, ki se takorekoč šele prebujata. Kljub temu je nekaj alpinistov več nedelj žrtvovalo za plezanje na Vršču, t. j. v Mojstrovki ter v ostenuj Kamniških Alp. Res škoda, da ima odsek le eno plezalno vrv, ki je tudi vsa njegova alpinistična oprema. Ob izdatnejši finančni podpori društva, ki bi jo uporabili za nabavo najpotrebnejše plezalne opreme, bi odsek vsekakor napravil kaj več. Gradbeni odbor je začel s svojim delom šele decembra minulega leta. Uspelo mu je dobiti nekaj sredstev tako, da je lahko začel s pripravami za gradnjo Doma na Rašici. Proračun računa v ta namen 3 000 000 din za letošnje leto, društvo ima pa le 1 400 000 din. Manjkajoča sredstva namerava društvo ustvariti še letos. Društvo so bili dodeljeni novi poslovni prostori v Šentvidu, ki so njegovo delo zelo izboljšali in omogočili redno poslovanje.

Občni zbor so pozdravili v imenu PD Ljubljana-matica tov. Tonček Strojín, v imenu PD PTT Ljubljana tov. Ivan Zabel in v imenu PD Obrtnik Ljubljana tov. ing. Terlep. Zbor so zaključili s predavanjem Naša alpinistična odprava na Kavkaz, ki jim ga je posredovala predavateljica propagandne komisije PZS tov. Katja Potočnikova. Društvo bo tudi v bodoče vodil še dosedanji večletni predsednik tov. Jože Boštíc.

M. G.

PD ŠKOFJA LOKA. Z vzpostavitev ožjih mladinskih odborov v gimnaziji in osemletki v Škofji Loki ter Trati se je številčno stanje mladega planinskega naraščanja precej izboljšalo. V letu 1962 je bilo vpisanih 340 mladincev, lani pa 470. Tudi na osemletki Gorenja vas in Poljane je bilo konec lanskega leta skupno 120 mladega planinskega kadra. Mladinski odsek je lani organiziral naslednje izlete: v marcu na Jošta in nato peš preko Čepulj v Škofjo Loko, v aprilu izlet na Govejek in okolico, konec aprila so se udeležili smuka v Krmi, nakar so v maju obiskali narcisno poljano s Pristavo, še v istem mesecu so obiskali Stari vrh s skupinskim izletom, ki ga je organiziral občinski komitet v sodelovanju s TVD Partizanom, in Roblekov dom z Begunjščico. V začetku junija so obiskali Črni vrh nad Cerknom, naslednji dan pa napravili turo preko Blegoša—Starega vrha in Lubnika v Škofjo Loko. Dne 9. junija so bili na orientacijskem pohodu KO MO Gorenjske na Govejek, isti mesec pa so se podali še na Kališe in Storžič. V začetku julija so se podali v Vrta in nato na Kriške pode. Dan vstaje slovenskega ljudstva so praznovali na pohodu Vršič—Jalovec—Špička—Trenta. Poslednjo nedeljo v tem mesecu pa so naskočili sosednji Ratitovec. V avgustu — na višku sezone — so organizirali večdnevni izlet v Triglavsko pogorje, nato pa še enkrat na Vršič in čez Sleme v Tamar. Poleg teh številnih in uspešnih skupinskih mladinskih izletov pa je odsek sodeloval še v dveh štafetah, 30 učencev osemletke iz Škofje Loke in Trate, turnega in sankskega tekmovanja v okolici Slavkovega doma, na katerem so skoraj v vseh disciplinah osvojili prva mesta, dalje smučarskega tekmovanja pod Jalovcem, ki ga je organiziralo APD Ljubljana, spominskega pohoda na Sutjesko, letos v januarju na republiškem mladinskem turnem smuku preko Pohorja itd. Mladinski odsek je poleg tega dvakrat zamenjal fotografsko skrinjico na Lubniku z novimi posnetki iz minulih izletov ter samostojno reševal svojo korespondenco. Zelo delavna je bila tudi Gorska straža, ki je na Lubniku organizirala tečaj Gorske straže za področje KO MO PD Gorenjske. V območju Govejka cvete v aprilu blagajka in malo kasneje v maju jožefca. Preko organov LM bodo tudi kontrolirali prodajo cvetja na trgu. Da bi bila javnost seznanjena s temi zaščitnimi cvetkami, bodo namestili na Govejku, kjer raste, in v Škofji Loki, fotografski razglednici v primernem okviru, ki bosta lepo prikazali naravno blagajko in jožefco. Primerna svari pa bodo objavili izletnikom tudi preko lokalnega časopisa Gorenjski glas in z lepaki, ki jih bodo gorski stražarji razdeljevali obiskovalcem Govejka. Delo mladine zelo uspešno vodi tov. Lojze Hafner, ki sodeluje tudi v mladinski komisiji PZS. Kot član te komisije je bil letos določen za predavatelja z barvnimi diapozitivi na tamkajšnjih osemletkah z nalogo, da prikaže lepoto naših gora tudi našim najmlajšim. Z lastnim materialom je tako kot lansko leto obiskal več krajev v bližnji okolici Škofje Loke, pa tudi po Gorenjskem. Mladina je te vrste propagando z veseljem sprejela.

Mladinci so nekaj časa tudi markirali. Zaradi pomanjkanja časa pa so zaznamovali edinole go-

renjsko partizansko transverzalo na svojem območju.

Dom na Lubniku je ustvaril lansko leto sicer 2 084 801 din prometa, kar pa še od daleč ne zadostja za pokritje vseh stroškov. Dohodek od oskrbe postojanke skupno s prenočninami je znašal 833 997 din, medtem ko so vsi stroški oskrbovanja skupno s prispevkom v amortizacijski sklad društva in sklad PVP znašali 1 413 411 din. Tako je nastala izguba v višini 579 414 din, ki jo je moralo pokriti z viškom dohodkov društvene dejavnosti v skupnem znesku 472 737 din, ostanek 106 677 din, ki ga je društvo prikazalo kot izgubo, pa bo moralo pokriti prihodnje leto iz amortizacijskega sklada. Gospodarska dejavnost društva je bila zelo pestra. Zaradi hitrejšega in manj utrudljivega dela so sami izdelali za Lubnik krožno žago, prebelili so vse spalne in gostinske prostore, uredili okolico in popravili varnostno ograjo, uredili čistilce za pitno vodo, prekrili gospodarsko poslopje na Luši, ki mu je bilo dodeljeno od občinske skupščine, popravili delno pota na območju Lubnika in obnovili celotno električno omrežje. Nabavili so tudi več posteljnega perila in prtov ter popravili ležalne stole. Veliko tega dela je opravil oskrbnik Doma na Lubniku tov. Ivan Sadar, ki se je izkazal kot zelo prizadeven.

Predavanja zadnjih dveh let so namreč izkazala stalno izgubo, kar pa si društvo spriče neugodnega finančnega stanja ne more več privoščiti. Ob koncu leta je društvo vključevalo v svoje vrste 821 odraslih članov, 215 mladincev in 168 pionirjev, skupno torej 1204 planincev in s tem zvišalo število članstva za 30 %.

V imenu UO PZS in KO PD Gorenjske je občni zbor pozdravil tov. Franjo Klojčnik.

M. G.

PD SLOV. KONJICE. Društveno delo je bilo razgibano in plodno kljub objektivnim težavam. Glavno skrb je UO sedaj posvetil mladini.

Delovanje mladinske sekcije pri PD Slov. Konjice je še zelo mlado, saj deluje sekcija na II. osnovni šoli šele tri leta, na I. osnovni šoli pa leto dni. Omenjeni sekciji sta bili ustanovljeni v okviru šolskega športnega društva. Na obeh konjiških šolah, kjer usmerjajo sekcijo poklicni vzgojitelji, je delo dobro začrtano. Treba pa bo še pomisliti, kako pridobivati mladino v delovnih organizacijah KONUSA, KOSTROJA, LIPA ter ostalo mladino v PD.

Mladinska sekcija na I. osnovni šoli šteje 107, na drugi osnovni šoli pa 145 članov, ali obe skupaj 252 članov. Delo sekcije na obeh šolah vodita 7 članska odbora po začetnem programu, ki so ga sestavili ob začetku šolskega leta. Predavanj, ki jih je društvo organiziralo za odrasle člane, so se udeleževali tudi pionirji obeh šol. Prav tako so bili na predavanjih ostali pionirji V., VI., VII. in VIII. razredov. Ogledali so si sinhronizirano predavanje na melodije Avsenikovih pesmi LE-POTE GORENJSKE, predavanje tov. Cirila Debeljaka O TRESH CINAH, tov. Novaka O ŠVICI in tov. Tiča O ČSSR — VISOKE IN NIZKE TATRE. Do zaključka šolskega leta je vodila na II. osnovni šoli tov. Andreja Pavlin geografsko-planinski krožek.

Organizirali so tudi številne mladinske izlete, kakor izlet Oplotnica—Kabelj—Trije Kralji—Črno

jezero—Osankarica—Bataljon (90 udel.), dalje Zreče—Resnik—Rogla (50 udel.), Gora Oljka v Savinjski dolini (82 udel.), Logarska dolina (36 udel.), Gora Oljka v Savinjski dolini (39 udel.), Celjski grad—Hudičev graben—Celjska koča—Svetina (41 udel.), Mariborsko Pohorje (30 udel.), Boč (82 udel.). Na obeh šolah so organizirali jeseni športni del v naravo po skupinah Špitalič—Lindek—Barbara—Brinjeva gora—Gorenje—Fartovec—Prihova. V zimskem času je društvo materialno podprlo organizacijo smučarskega tečaja, katerega se je poleg ostalih pionirjev udeležilo tudi okrog 80 planincev. Na I. osnovni šoli ima mladinska planinska sekcija lastno oglasno desko, na II. osnovni šoli pa ima urejen planinski album.

Društvo pa je imelo tudi določene težave pri svojem delu. Med poslovnim letom so odšli iz Konjic kar trije delavni društveni funkcionarji, kar se je v delu UO občutno poznalo. Med drugimi je bil premeščen na novo službeno mesto tov. Jože Svetina, ki je v vitanjski planinski skupini zelo aktivno delal in je imel posebno vidne uspehe z organizacijo mladine ter mladinskimi izletmi. V Vitanju obstaja namreč pododbor PD Slov. Konjice, ki šteje skupno 83 članov, od teh 27 odraslih, 6 mladincev in 50 pionirjev. Člani pionirji, ki delujejo kot pionirska planinska organizacija, katero vodijo prosvetni delavci-planinci, je zelo razgibana in je organizirala več enodnevnih skupinskih izletov kakor na Stenico, Javorje, po poti XIV. divizije, preko Basališča do koč na Paškem Kozjaku ter koč na Rogli.

Poleg številnega članstva so se občnega zbora udeležili še predsednik SZDL Slov. Konjice tov. Marovšek ter delegati PD Oplotnica, PD Zreče in pododbora Vitanje. Občni zbor je sklenil, da naj traja mandatna doba novega UO dve leti, vsako leto pa naj se vrši razširjena seja UO. M. G.

PD BREŽICE. Društvo obhaja 14. leto svojega obstoja in je že našlo svoje mesto v brežiški komunni. Prav tako se je organizacijsko utrdilo, finančno in materialno okrepilo in tako ustvarilo vse pogoje za svoj nadaljnji razvoj in napredek.

V preteklem letu je vključevalo v svoje vrste 371 članov, od teh 139 odraslih članov ali 38 %, 84 mladincev ali 23 % in 148 pionirjev ali 39 % vsega članstva.

Mladinski odsek je bil ustanovljen na občnem zboru leta 1959. V nekaj letih je odsek pod vodstvom tov. Andreja Srpčiča in ostalih delavoljnih mladincev premagal začetne težave. Mladinci so se udeležili pohoda Ob žici okupirane Ljubljane, kjer so dosegli lep uspeh, udeleževali so se sej KOMO Zasavje in tečajev gorske straže, obiskali Janče in Peco, posvetov načelnikov MO in GS, organizirali za pionirje dva skupinska izleta in sicer z udeležbo 55 in 15 pionirjev, sodelovali so pri vzdrževanju markacij na zasavski planinski poti in pomagali pri društveni propagandi, prav tako pa so sodelovali pri organizaciji planinskih zabavnih prireditev. Dva mladince sta končala transverzalo in prejela od PZS transverzalo značko. Trije mladinci so se tudi udeležili šestdnevnega tečaja za mladinske vodnike. Pohvalen ali vendar nekoliko tvegan je bil podvig 4 pionirjev, ki so se bili na rekreacijskem oddihu v Bohinju in seveda s privoljenjem vodstva tabora

in staršev krenili na Triglav. To njihovo pot je na zelo zanimiv in prisrčen način opisal na občnem zboru pionir Matjaž Zbontar.

Zanimiva je tudi ugotovitev, da je njihov najstarejši član tov. Franjo Zorko lansko leto prehodil slovensko planinsko transverzalo in za to prejel od PZS zaslužni znak. Planinski Vestnik ima okrog 30 naročnikov.

Društvo si je v zadnjih letih nabavilo dva šotora, torbico s sanitetnim materialom, 5 parov copat, 3 večje in 15 malih nahrbtnikov, kar izposojajo članom, mladincem in pionirjem proti malenkostni odškodnini. V načrtu pa imajo še nabavo več parov smučil in drugih rekvizitov, da bi mogli poslati prihodnjo zimo na smučarske tečaje čim več mladincev. To jim bo več ali manj tudi omogočeno s prejeto dotacijo 200 000 din, ki so jo prejeli iz sredstev za športne organizacije. Občnega zbora se je udeležilo 120 članov in članic, zbor pa so pozdravili zastopnik SZDL občinske skupščine Brežice, zastopnik PZS, KO Zasavje, MO PZS in KMO Zasavje in zastopnik PD Zagorje. Za zaključek so izvedli predavanje z barvnimi diapozitivi ŠVICA V CVETJU IN SNEGU. M. G.

PD ŽIRI. Društveno delo je bilo v glavnem posvečeno dograditvi Doma na Goropekah, s čimer je bila tudi izpolnjena obveza, sprejeta na društvenem občnem zboru pred 4 leti, ko je bilo rečeno, da se naj začne z gradnjo tega doma. Čeprav je tedaj društvo razpolagalo le s 100 000 din, se je vendarle gradbeni odbor z vso zagrizenostjo sprijel z delom in je kot prvo akcijo prevzel nabiranje lesa pri gozdnih posestnikih na območju bivše občine Žiri ter na območju občine Idrija in Gorenja vas. Ta nabiralna akcija je uspela proti pričakovanju, saj so kmetje darovali okoli 500 m³ okroglega lesa. Z delno prodajo tega lesa so ustvarili znatna denarna sredstva, ki so zadoščala za začetek gradnje. S polnim razumevanjem je priskočila na pomoč tudi ljudska oblast, ki je pomagala v vseh ozirih, posebno pa z dodelitvijo objektov SLP. S prostovoljnimi delom in s prispevki so pomagali člani in nečlani, velik delež je prispevala Lovska družina Žiri, ki je prostovoljno izdelala opeko in po svoji zamisli opremila lovsko sobo, izdatno pomoč pa je nudila tudi šolska mladina, ki je z učiteljem na čelu uspešno organizirala prostovoljne delovne akcije. Iz poročila gradbenega odbora je razvidno, da je znašala vrednost podarjenega lesa 6 180 000 din. Na občnem zboru leta 1961 je bil sprejet sklep, da bo vsak društveni član opravil 25 ur prostovoljnega dela ali vplačal v društveno blagajno 2500 din. Tega sklepa se je pa držalo le okrog 30 % članov, ostali pa so zaenkrat še v zamudi. Pri gradnji je bilo skupno opravljenih 4800 prostovoljnih delovnih ur, brez prostovoljnega dela šolske mladine. V celoti so znašali gradbeni stroški 15 076 277 din. Dom je pričel z rednim poslovanjem 1. 1. 1964, dejansko pa že 21. oktobra 1963. Po oceni nadzornega odbora je bilo poslovanje gostišča v razdobju od 21. oktobra do 31. decembra 1963 zelo malomarno in rezultat dela enak ničli. Zaradi tega je nadzorni odbor tudi sklical posebno sejo, na katero je povabil tudi odgovornega uslužbenca in dal potrebna navodila temu uslužbencu kot knjigovodji. Kljub tem ukrepom pa se poslovanje v

gostišču ni bistveno spremenilo. Nadzorni odbor je predlagal občnemu zboru, da ukrene potrebne korake za odstranitev teh nevdržnih razmer v gostišču.

Zaradi izredne aktivnosti pri gradnji društvo seveda ni utegnilo kaj dosti misliti tudi na dejavnost ostalih odsekov. Ker je k temu precej pripomoglo tudi pomanjkanje finančnih sredstev, kar bo po vsej verjetnosti veljalo tudi še za par nadaljni let, dokler ne bo Dom v celoti dograjen in opremljen, je sodil UO, naj bi se v tem času za mladino organiziral obisk bližnjih izletniških točk kakor Mrzli vrh, Goli vrh, vrh Treh kraljev in Blegoš. Društvo je organiziralo dvojce predavanj. Po sklepu lanskoletnega občnega zbora naj bi UO v preteklem letu bivšo gostilno v Ledinah preuredil v planinsko postojanko. Ker pa ti razgovori niso privedli do nikakega sklepa, do te postojanke ni prišlo. Društvo ni sodelovalo v KO gorenjskih PD in za to ni moglo dati občnemu zboru nikakega opravičila.

Društvo vključuje 110 odraslih članov, 60 mladincev in 139 pionirjev, na Planinski Vestnik je naročenih 14 članov, tri izvode pa prejema društvo. Mladinski odsek, ki ga vodi tov. Lidija Primožič, je v preteklem letu izdal 88 novih članskih izkaznic in to 78 pionirskih in 10 mladinskih. Nekaj mladincev je odšlo v uk in v srednje šole, tako da je imel 139 pionirjev in 74 mladincev, skupno 213 članov. To število pa nameravajo letos še povečati. Odpira pa se mu vprašanje, kako bo to veliko število mladih planincev usmerjal, vodil in kaj mu bo lahko nudil. Mladina je voljna delati, kar je dokazala z velikim številom udarniških ur na Goropekah, hoče pa izlete. Navdušena je nad vsakim še tako skromnim izletom. Vendar okoliški hribi za njo niso več privlačni, vse prevečkrat jih je že obsla na šolskih izletih, ob športnih dnevih in izletih s starši. Mladinci so se tudi udeležili tečaja prve pomoči, ki ga je organiziral žirovski podmladek Rdečega križa, prav tako so sodelovali s taborniki v pripravah za izpite GS in pomagali TD pri postavitvi klopc za olepšavo kraja in podobno. Dva mladince sta opravila izpit za gorska stražarja, ki sta podala na občnem zboru posebno poročilo.

Markacisti so poleg pregleda potov obnovili le markacijo Sopovt—Trije kralji—Račeva in Ledinca—Mrzli vrh.

Občni zbor se je vršil dne 22. 3. 1964 v novozgrajenem Domu na Goropekah. V imenu SZDL je pozdravil zbor tov. Markelj, medtem ko je PZS poslala pozdravno brzojavko.

M. G.

PD MAJŠPERK. Občnega zbora, ki se je vršil dne 31. 3. 1964 v sejni sobi SVOBODE Majšperk, se je udeležilo 68 društvenih članov, kar je za to društvo že kar zadovoljiv obisk. Upoštevati je treba, da šteje društvo le 119 aktivnih članov, od teh 56 mladincev in pionirjev. Število članstva se od preteklega leta ni spremenilo. Društvo za ta kraj ni maloštevilno, le položaj društva je glede na oddaljenost od pomembnejših gora zelo težaven, saj ne more nuditi svojemu članstvu tega, kar bi samo želelo.

V preteklem letu so društveni člani prirejali posamič ali v skupinah največ izletov v svojo bližnjo okolico, t. j. na Boč, na Donačko goro in

na Pohorje. Skupina aktivnejših članov je v juliju organizirala večdnevni izlet v Kamniške planine, poedinci pa so se povzpeli tudi na Triglav. UO je med letom večkrat poskušal ustreči željam mlajših članov, da jih popelje na skupinski izlet, žal mu to niso dovoljevala finančna sredstva. Le v zimskih počitnicah mu je uspelo poslati 14 pionirjev-smučarjev na pohod preko Pohorja, ki ga je priredila MK PZS. Da bi v ta namen pridobilo nekaj denarnih sredstev, je občni zbor na predlog UO zvišal članarino mladincem in pionirjem na 120 din, odraslim članom pa na 360 din letno. Društvo resno razmišlja, kako bi zajelo v svoje vrste še več pionirjev, saj zahaja v njihovo osemletko preko 400 pionirjev in pionirk, ki bi bili lahko močan vir novih članov tega društva. Društvo ima 4 šotore-dvojčke, 4 šotorska krila, 10 plavalnih ali ležalnih blazin, 2 para derez in 4 cepine, kar vse posoja svojemu članstvu. Del teh revkizitov pa je že dotrajal in jih bo potrebno nadomestiti z novimi.

Iz diskusije, ki je sledila društvenim poročilom, je razvidno, da si mladina zelo želi izletov. Konkretno so predlagali, da bi naj jim društvo organiziralo vsaj izlet na Boč, ki ne bi zahteval prevelikih stroškov, druga večja želja pionirjev pa je bila ta, da bi naj društvo vsaj za 10 pionirjev organiziralo vzpon na Triglav. Delne stroške bi krili pionirji sami. Veliko zanimanje vlada tudi med odraslimi člani za skupinske izlete. Predvsem želijo v avgustu na Triglav. Govora je bilo tudi o ustanovitvi alpinističnega odseka, ki naj bi splošno vadi na Donački gori. Zanimiv je bil sklep občnega zbora, da po en izvod zapisnika seje UO PD prejme tudi mladinska skupina na šoli, da bo na ta način bolje seznanjena z delom UO PD.

M. G.

PD DOVJE-MOJSTRANA. Društvo že več let vzdržuje številčno stanje svojega članstva na isti višini. Vsako leto izgubi kakih 40 članov, to vrzel pa izpopolni z novimi vpisi. Pri tem pa še ni izkoristilo vseh možnosti, predvsem pri mladini. V preteklem letu je imelo društvo 379 članov. Struktura je ostala v bistvu enaka kot prejšnja leta. Od skupnega števila članstva je 69 pionirjev, 60 mladincev in 250 odraslih članov.

Po delu in nalogah je za to društvo najvažnejši alpinistični odsek. Sodi med manjše podeželske alpinistične odseke in uspešno deluje že od leta 1947. Članstvo ne narašča zadovoljivo, boljša pa se kvaliteto. Ne smemo tudi prezreti, da je ta odsek nosilec planinske in alpinistične misli in da njegovi člani posegajo v vsa področja društvenega delovanja. V odseku se ti člani usposabljajo za alpinistične naloge, za delo v gorski reševalni službi in za novo nastajajočo vodniško službo. V Mojstrani sta zaenkrat registrirana dva gorska vodnika, nadaljnjih pet pa bo društvo prijavilo letos v vodniški tečaj. Nekateri člani alpinističnega odseka so tud aktivni še v markacijskem in gospodarskem odseku društva. V letu 1963 so alpinisti opravili 93 letnih in 11 zimskih plezalnih vzponov v smereh II. do VI. težavnostne stopnje. Poleg tega so opravili 82 letnih in zimskih pohodov na vrhove nad 2000 m. K vidnemu uspehu sodi tudi osvojitve ekipnega prvega mesta in prehodnega pokala na spominskem smučarskem veleslalomu pod Jalovcem. Pripadniki tega odseka so se dalje

udeležili Titove štafete z vrha Triglava, štafete Triglav—Jajce in turnega smučarskega pohoda Bohinj—Sedmera jezera—Velo polje—Krma. Konec julija se je štiričlanska odprava napotila na področje Centralnih Alp. Udeleženci so bili v montblanški skupini, v Eigerju, v skupini Bernine in na Ortlerju. Glavni namen odprave je bil dosežen s prečanjem montblanškega masiva, zanimivim in napornim vzpomom preko grebena Bianco na Piz Bernino ter drugimi vzponi.

Delo mladinskega odseka se je v preteklem letu omejilo le na dva izleta na Triglav in enega v Vrata ter na Luknjo s 56 udeleženci. Dalje so sodelovali pri Titovi štafeti in štafeti Triglav—Jajce. Sodelovali so še pri čiščenju gorskih potov v Vratih in proti Luknji in se udeležili smučarskih tekem pri Kovinarski koči. Kakor je mladinski odsek pomemben zaradi vključevanja mladine v PD in pomlajevanja članstva, mu vendar društvo spričo obilnega dela na drugih področjih, odmerja premalo pozornosti. Zal opravi z odsekom mimgrede, vsak nekaj, zato pa ni pravega napredka. Društvu je uspelo usposobiti vse mlade alpiniste za gorske reševalce, zato nastopa njihova postaja GRS lahko popolnoma samostojno.

Delo v markacijskem odseku opravijo alpinisti v spomladanskem času, ko stene zaradi snežnih plazov in padajočega kamenja še niso vabljive. Pomagajo jim mladi planinci in uslužbenci Aljaževega doma. Na tem področju društvo naredi manj, kot zahteva težaven teren, obisk in vremenske nepravilike, zato se kakovost njihovih poti ne boljša skladno s porastom obiska. V svoji oskrbi ima markacijski odsek 42 km poti, v preteklem letu pa je pri popravilu teh poti porabil 72 delovnih ur. Z društveno javno knjižnico izpopolnjuje praznino na kulturno-prosvetnem področju. Sicer se knjižnica ne more pohvaliti z velikim izborom in novitetami, saj ima le 1200 knjig, vendar z njimi zadovolji 188 rednih članov knjižnice, še več pa seveda bralcev. V letošnjem letu povečuje izbor z izposojenimi knjigami iz jeseniške knjižnice. Gospodarsko poslovanje društva je zajemalo oskrbovanje in vzdrževanje Aljaževega doma v Vratih. Na tem področju zastavlja društvo pretežni del svojih moči, da zmore v danih razmerah dostojno oskrbovati svojo postojanko. Tu zadeva čisto na ovire zaradi finančnih sredstev, delovne sile, vzdrževanja stavb in inventarja ter zadovoljevanja gostov. Društvo je bilo nekajkrat deležno kreditov PZS za delno dotacijo okrajnih in občinskih organov, vendar so stroški oskrbovanja in vzdrževanja 50 let stare postojanke večji, kot je zmožljivost društva. Potrebna so nova izdatna sredstva tako za Aljažev dom in za cesto v Vrata, ki pri sedanjih obliki vzdrževanja kmalu ne bo več prevozna.

Finančni promet Aljaževega doma je porasel za okrog 11%. Največji promet so zabeležile hrana in brezalkoholne pijače, medtem ko prenočnine že od leta 1961 stalno finančno padajo. Zaradi pomanjkanja denarnih sredstev v preteklem letu v dom niso ničesar investirali. Ker je dom s sorazmerno velikim številom prenočišč (ca. 150), je v prenočiščih izkoriščen samo dva meseca. To podražuje poslovanje in tudi ovira kulturno potrebo. Razsvetljava je agregatna, vendar visoki stroški razsvetljave ne dopuščajo, da bi vsako noč

skozi celo sezono gorela elektrika. Zato večkrat petrolejka kvari ozračje. K domu spadajo tudi gospodarsko poslopje s skupnimi ležišči, garažo, pralnico in shrambami, alpinistična koča in camping na desnem bregu Bistrice. Restavracijski prostori ne odgovarjajo kapaciteti ležišč. Ob lepem vremenu še nekako gre, ker je večina obiskovalcev pred domom. Zato bi bilo potrebno podaljšati čas obratovanja. Ne ustreza tudi cesta v Vrata, ki je celo sedaj v letnem času večkrat zaprta zaradi nališov.

Za društvenega predsednika je bil ponovno izvoljen dosedanji predsednik tov. Avgust Delavec. Občni zbor so pozdravili delegati PD Jesenice, Gorje in Javornik, zastopniki družbenih organizacij Dovje-Mojstrana in predstavnik PZS. Na zboru je bilo navzočih 155 članov.

M. G.

Letna konferenca IKAR v Chamonixu 1964

Predsednik I. K. A. R. je izkoristil kongres zdravnikov traumatologov, o katerem je govoril v posebnem delu poročila jugoslovanskih udeležencev. Konferenca I. K. A. R. je tekla z malenkostnim predahom za kosilo in večerjo od 8. ure zjutraj pa točno do ponoči. Na srečo je zunaj naletaval sneg in skomine po raznih »iglah« in smučiških niso mogle do veljave.

Udeleženci smo obravnavali naloge v okviru treh zaključenih sej:

- I. Delo o delu I. K. A. R.
- II. Delo in naloge podkomisije za plazove.
- III. Delo in naloge podkomisije za opremo.

I. Poročilo o delu I. K. A. R.

Poročilo je kot vselej podal silovlasi, sicer pa mladeniško razpoloženi predsednik Dr. R. Campell. 1. Uvodoma je predsednik poročal o publikaciji simpozija 1963 v Davosu ter o preizkusu naprave za reševanje iz plazu z magnetoskopom firme Varian. 2. Blagajniško stanje je dokaj skromno; saldo znaša 490,3 ŠFr s tem, da v blagajni še ni prispevka Francije in Jugoslavije. To seveda ni posledica zanikrosti komisije za GRS, temveč počasnega poslovanja bank itd. Stara stara pesem. 3. Dr. Campell se je decembra 1963 in februarja 1964 podal na Alasko, kjer je v družbi civilnih in vojaških specialistov za ozeblino obdeloval to pomembno vprašanje.

Zanimivosti so te-le:
Ozeblega človeka rešujemo najprej tako, da bozne okončine počasi ogrevamo v vodi, ki naj ima začetno temperaturo 4° C—7° C. Vodo počasi segrevamo (po 5° C) do temperature 40° C, nikakor pa ne več. Ogrevati pa je treba telo, da pridobi na splošni odpornosti. Mehurje pustimo v miru, razen če niso predrti. V tem primeru jih obvezno in zaščitno pred okužbo. V razpravi, ki je sledila, je predsednik pozval tudi našo komisijo, da pošlje svoje izkušnje.

(Dr. Campell je za potovanje prispeval 900 ŠFr iz svojih sredstev. Res, je da ni siromak — vendar je gesta vredna pozornosti.)

4. V nadaljevanju je predsednik zajel delo podkomisije za plazove. Na kratko le nekaj splošnih podatkov:

Nesreče v pretekli zimi so pobrale kljub majhnim količinam snega mnogo žrtev (88), od tega:

Švica 32, Avstrija 35, Francija 6, Italija 2, Z. Nemčija 8, J. Tirolska 5.

Z zadovoljstvom pa lahko ugotovimo, da ni bilo nesreč v smučarskih šolah, tečajih in med ljudmi, ki se ravnaajo po opozorilih.

Videti je da preprečevanje nesreč počasi uspeva. 5. Napotki za zdravnike reševalce so v pripravi. 6. Letalska reševalna služba v Švici je osvojila najenostavnejši kodeks za sporazumevanje med letalom in zemljo.

— Reševalec na zemlji: stoji, roki vzročeni: rabimo pomoč, da

— reševalec na zemlji: stoji, eno roko vzročeno, drugo odročeno ob nogi: ne rabimo pomoči, ne. Predlagamo, da to sprejmemo tudi mi, kadar bo v akciji letalska reševalna služba.

7. Organizacijska vprašanja I. K. A. R. I. K. A. R. je bila prvotno ena izmed komisij UIAA, sčasoma pa se je precej osamila. Sedaj je to dokaj samostojna enota s posvetovalno pristojnostjo.

Predstavniki v I. K. A. R. predstavljajo države članice in so lahko delegati svoje organizacije, vendar to ni nujno, ker I. K. A. R. nima izvršilne pravice. Spriče predvidene reorganizacije U. I. A. A. je dr. Campell predlagal, da naj člani do prihodnjega leta razmislimo o morebitnih spremembah. Splošno mnenje je bilo, da reorganizacija I. K. A. R. ni potrebna, pač pa je treba poslušati pri delegiranju članov I. K. A. R. voljo organizacij, iz katerih predstavniki izhajajo.

Dodatno je obveljalo še mnenje, da naj bi v bodoče I. K. A. R. poleg podkomisij za plazove in opremo postavil še podkomisijo za zdravnike in za letalsko reševalno službo.

Organizacijske razprave je bilo za tem konec, med volitvami smo za predsednika ponovno izvolili Campella.

Spriče predsednikovih let (71) in njegove lastrie želje smo navzoči sklenili, da bo treba misliti na namestnika. Enoglasno mnenje vseh je bilo, da naj bo predsednik I. K. A. R. Švicar — seveda tak, ki so mu problemi in naloge I. K. A. R. poznani.

II. Delo in naloge podkomisije za plazove

1. Tečaj I. K. A. R. za instruktore reševanja iz plazov bo januarja 1965. Sodelujeta SAC in I. V. R. kot pokrovitelj.

— Udeležba na stroške sodelujočih številčno neomejena.

— Zahteva se solidno osnovno znanje tečaj bo obravnaval nauk o snegu in okoliščinah, ki so važne za nastanek plazov, tehniko reševanja in organizacijo reševalne postaje (po vzorcu Parsenn Rettungsdiensta).

— Podrobnejši program pripravil M. Schild do junija.

Instruktorji so dobrodošli od vsepovsod, kot pripomoček bo verjetno služila že knjiga o tehniki reševanja iz plazov izpod peresa evropskega in svetovnega strokovnjaka M. Schilda.

Udeleženci bodo dobili o udeležbi in opravljenem tečaju izkaz.

2. Konferenco o nesrečah v plazovih (po vzorcu konference I. V. R. iz Züricha oktobra 1963) prirede letos pod pokroviteljstvom I. K. A. R. v Innsbrucku Avstriji, verjetno v prvi polovici novembra. Sodelovati morajo aktivno vsi člani podkomisije. Organizacijo bo vodil A. Gayl, avstrijski strokovnjak za plazove.

3. Letos bo podkomisija za plazove zasedala v Sloveniji, verjetno konec oktobra ali novembra.

4. Na tečaju lavinskih psov je avstrijsko filmsko podjetje Benesch Film posnelo film. Na to podjetje se naj obrne tudi komisija za GRS pri PZS, če želi film uporabiti za svojo preventivno službo.

5. Natisnjeno je bilo končno poročilo »simpozija ustanove V. Eigenmann« o sredstvih in metodah reševanja iz plazov.

Vse članice I. K. A. R. material lahko uporabljajo in prevajajo. Ustanova V. Eigenmann prispeva del sredstev za kritje stroškov.

V tem smislu bi kazalo, da komisija za GRS pripravi delen prevod in ga kombinira z materialom, ki ga je pripravil dr. A. Robič, v enotno brošuro o reševanju iz plazov.

6. Ameriška firma »Varian« je prikazala novi model sonde za iskanje v plazov. Je izboljšana izvedba

tiste, ki so jo demonstrirali pred leti, a našim zahtevam ne ustreza. (Ponesrečenec mora še vedno imeti pri sebi magnet!) Podobno, vendar kvalitetnejšo sondo so izdelali že tudi v Jugoslaviji, priredbo za reševanje v plazov bomo preizkusili v prihodnji zimi.

7. O nesrečah o letošnji zimi smo že pisali. Vzrok, da so bile tako številne, je pripisati dejstvu, da se sneg zavoljo hudega mraza ni mogel trdno vezati na podlago. Zato so se že majhne količine sprožile v plazove.

8. Akcijo »Sah smrti v plazov« je treba nadaljevati z vsemi sredstvi, še bolj zajeti tisk, radio, televizijo, kino itd.

9. Priprave za celovečerni film o plazovih so v zaostanku, tako da v sezoni 1964/65 nanj ni moč računati.

10. Vzdrževanje reda na smučiških progah in mariranje prog zahteva pospešeno delo in enostavno označevanje. Nujno je enotno mednarodno označevanje, da se bodo smučarji spoznali vsepovsod in ne le na domačih smučiških. Stvar je že tako daleč, da Avstriji ne nameravajo več čakati. (Za naša smučarska področja bomo vse izkušnje lahko uporabili, čim se bo pokazala potreba.)

11. Obdelali smo še vprašanje statističnega pregleda nesreč v plazovih, organizacijsko varnostne službe, pripravo poučnega materiala za šole (diapozitivi, skice, slike, itd.), kazenske odgovornosti (reprizo pred sodiščem bo doživel tudi primer Saluver — Bud Werner).

12. S področja metod reševanja in naprav za reševanje po novih principih ni novic, pač pa smo videli par zanimivih naprav.

a) Jugoslovani smo poročali o žepni UKV postaji UKP5, izdelku ISKRA-e. Demonstrirali jo bomo jeseni na sestanku podkomisije.

b) Oesterreichischer Bergrettungsdienst — OBRD, Ortsstelle Villach, Klagenfurterstrasse 2 proizvaja zelo kvalitetne grelne vrečke: »Karnthner Wärmebeutel« po ceni 30 šil. kos. Ena vrečka je za večkratno uporabo in se dobro obnese. Priporočamo nabavo poskusne količine 10 vrečk.

c) Avstrijska firma Schukra, Lienz proizvaja zložljivo nosilnico, ki jo je moč zviti in nositi kot vrečo. V določenih ozirih zelo zanimiva rešitev, kot nosilnica pa seveda ne predstavlja ničesar novega.

d) Na podoben način deluje tudi povsem zložljiva lavinska sonda iste firme. Sestavljena je iz samih obročkov, ki se tesno spoprimejo v fogo palico, ko pritezamo vijak na isti način kot pri naši domači sondi. Sonda je zelo draga — 200 a. šil. Trenutno za nas ni zanimiva, razen če bi jo proizvajali sami, ker je škoda deviznih sredstev.

e) Član podkomisije, švicarski reševalec Friedli, je konstruiral do 4 m dolgo sondo, ki jo je moč sestaviti z dveh 2 m palic iz anticorodala in členov iz plastične mase. Obe polovici sonde hrani smučar v smučarskih palicah. Cena bi bila 3 šfr, teža komaj 30 g.

Uvesti obvezno rabo te praktične sonde pač ne bo mogoče, je pa zelo prikladna za smučarje, tečaje, alpiniste itd. Zanimivo bi bilo ugotoviti, kakšna bi bila cena smučarskih palic s tako sondo pri nas. f) Reševalci iz Avstrije so pokazali tudi reševalni aparat, ki ga je izdelal ing. Raich iz Innsbrucka. Kolikor bi ga sploh kazalo obravnavati, je uporaben le za kopaste plazove in za plazove, v katerih ni tujkov, kamenja, skal itd.

Princip: z vmetjo v zaporednih sunkih (streljih) pognati skozi snežno gmoto raketasto glavo, ki nosi jekleno žico. Ko glava na drugi strani pogleda iz snega, dva reševalca gmoto prerežeta z žico in nadaljujeta z vrtnanjem, če ni bilo uspeha.

III. Delo in naloge podkomisije za opremo

Podkomisijo vodi W. Mariner, ki pa je zadnja leta svojo dejavnost posvetil zlasti plazovom; tako ni imel povedati nič novega. Edini prispevek so dali Švicarji, boljše rečeno Friedli, ki je konstruiral klešče za reševanje iz razpok.

V ledenih predelih se pogosto dogodi, da alpinist pade v tako ozko razpoko, da se v njej živ zagosti, reševalci pa ne morejo do njega. Preden si z dleti izkrižjo pot do ponesrečenca, je žrtev že mrtva zavoljo podhladitve.

Friedlijeve klešče so tako velike, da s krakoma, obloženima s penasto gumo objamejo žrtev preko stegen in bokov, nakar ga moštvo lahko prične vleči iz razpoke. Možno je reševanje iz helikopterja.

Pri nas kaj takega ni potrebno, sodimo pa, da bo Friedlijevo delo marsikomu v ledeniških predelih Alp rešilo življenje.

Avstrijci prodajajo za ceno 600 a. šil. nahrbtnik W. Marinerja, ki ima v hrbtnem predelu vgrajene kovinske ročice, s katerimi lahko v primeru potrebe povežemo smuči za prevoz ponesrečenca. Vredno posnemanja!

Vitel, ki ga priporoča I. K. A. R. za reševanje v stenah, bo za 2800 a. šil. naprodaj v nekaj tednih. Nanj čakamo že dolgo tudi mi!

IV. Zaključne pripombe

Razprava se je zavlekla dolgo v noč. Za zaključek je dr. Campell pokazal še nekaj diapozitivov (barvni iz leta 1943) o ozeblinah ter širok avditorij seznanil z že omenjeno metodo reševanja ozeblnih ponesrečenec.

Končno je M. Schild prikazal nekaj kadrov iz filma o delu Instituta za raziskavo snega in plazov na Weissfluhjochu, v katerih smo videli med drugim nekaj nadvse uspešnih posnetkov plazov in njihove moči.

Film nekega avstrijskega amaterja v zelo dobri barvni tehniki nam je pokazal varnostno službo organizatorjev zimskih olimpijskih iger »Innsbruck 1964«.

Vendar, ura je bila 24 in veseli smo bili, da je dan pri kraju. Polnih 16 ur intenzivnega dela niso mačkine solze. Produktivnost na višku!

Kljub napornemu delu smo prebili par prijetnih dni in si pridobili nove izkušnje, z žičnico smo se potegnili tudi na Aignille du Midi (3842 m) ter občudovali prekrasno panoramo od Chamoriških igel, Grandes Jorasses do Mont Blanca in Matterhorna v beli daljavi.

ing. Pavle Šegula

KAKO BI V ŠOLAH IN V MLADINSKIH ODSEKIH PD BOLJ SMOTRNO KOT DOSLEJ GOJILI IN VZGAJALI ZDRAV ODNOS DO NARAVE?

Prosimo vas za sodelovanje v pripravah za to prvo srečanje planincev — pedagogov. Prijave, vaša mnenja, vprašanja in odgovore na naša vprašanja pošljite PZS, komisiji za varstvo narave. Srečali se bomo v Trenti 23. julija. V Triglavskem narodnem parku bi delo nadaljevali s spoznavanjem geoloških, bioloških in drugih zanimivosti. Poslovili se bomo v Bohinju 26. julija.

Planinska zveza Slovenije
Komisija za varstvo narave
Mladinska komisija

OBVESTILO PROSVETNIM DELAVCEM

Vabimo vas in planince k razgovoru. Vzgoja mladine in varstvo narave sta postali dve osnovni in neločljivi nalogi naših društev. Po tujih vzorih smo sprejeli gorsko stražo. Zveza tabornikov je od ustanovitve te organizacije ostala osamljena. Planinci smo šele na izredni skupščini PZS v letu 1963. sprejeli sklep o ustanovitvi komisije za varstvo narave. Načela varstva narave, načela smotrnega gospodarjenja z naravnimi dobrinami si prepočasi utirajo pot v našo zavest. Prepovedovanje trgiranja rož je morda zadoščalo na začetku tega stoletja, sedaj pa ne zadošča več.

POPRAVI!

V novi izdaji vodnika po slov. plan. transverzali si je tiskarski skrat privoščil par razposajenih nebodijhtreba. Na str. 180 je v Kugjjevem aforizmu prevrgel zelenice v železnice, na str. 208 pa je iztrgal vso osmo vrstico in jo vstulil na naslednjo stran kot šesto, kjer nima nobene zveze.

Drobtine

Vitko Jurko

Minilo bo skoraj 50 let, kar sva s Stanetom rinila po slabo nadelani poti Robanovega kota na Korošico. Spotoma sva dohitela planinca, ki je, naslonjen na okovano palico, duškal. »Dobro poprijemljeta, ali le počasi se daleč pride,« je odgovoril na najin pozdrav.

Pozno zvečer smo vsi trije potrkali na vrata kočje prijatelja Kocbeka, kjer sva se veselo pozdravila z nekim sošolcem iz Maribora, Fortunatom Herletom. Najin sopotnik je zanimivo pripovedoval o potepanjih, kakor je imenoval svoje ture v Cine, Rosengarten in Mont Blanc, kjer bi si bil nalomil nekaj reber. Omenil sem mu vzpon Lienz-Franz Josef Hutte — Veliki Klek. Najin pripovednik je postregel z nekaterimi točnimi popisi poti. Šepnil sem Stanetu: »Bo držalo, ni luftjek!« Ker so se najinemu tovarišu zdeli žganci premalo zabeljeni, jih je še sam zabelil z nekaj salonskimi dovtipi. S Stanetom nisva zaostajala in sva mu postregla s prav sočnimi, svinjskimi. »No ja, žganci in svinnina se kar ujema,« je smeje ugotovil najin sopotnik.

Kočka je imela en sam prostor za kuhinjo, obednico in spalnico. Ko sva se s Stanetom spravljala na pograde, nama je želel prijetni družabnik lahko noč in pristavil, da se mora še malo pokregati z Davidom. »Duhovnik,« šepne Stane. No, lepa reč! Zjutraj sem bral v vpisni knjigi: Franc Čilenšek, župnik. V tedanjih časih je bil Čilenšek eden najvidnejših planincev, poznavalec naših in Centralnih Alp, zelo razgledan in obrajtan klasični alpinist, Mlakarjev sopotnik. V Planinskem Vestniku se je večkrat oglašal.

Pred nekaj leti je tridesetorica zasavskih planincev obiskala kočjo na Prehodavcih. Posedil smo ter čakali kosila. Po naključju smo bili Dolanci pri mizi, kjer se je, kakor se je izkazalo, bavarski turist krepko zalagal z dunajskim zrezkom in slovenskim krompirjem ter oboje podkadal z nemško cigaro. »Vprašajte ga kaj,« mi pravi Drago. Bavarec pove, da je prav danes končal z Julijci. Sestopil bo v Trento in potem z mercedesom naprej v Monte Negro. »Oprostite, Monte Negra ne poznam v Jugoslaviji.« »To se pravi, da ne poznate svoje dežele.« Seže v žep in razgrne zemljevid Jugoslavije. Črno na belem: namesto Crne gore — Monte Negro. Točen, pregleden zemljevid angleške izdaje. »Od kod ga vendar imate?« »Pri nas ga lahko kupite v vsaki knjigarni.« Pri trasiranju zasavske planinske poti sem nujno rabil specialko. Iskal sem jo zaman.

10. septembra 1958 sem peljal vnuka Marijana na Triglav. Po ogledu sva se sončila pri Aljaževem domu. Za dolgo leseno mizo je sedela skupina mladih avstrijskih alpinistov in debatirala o Triglavski steni. Naenkrat zakliče turist, ki je gledal skozi daljnogled: »Poglejte, kos strehe nemške hiše (Deutsche Hütte) se vidi.« Nehote pogledam. V soncu se je blestel delček pločevinaste strehe Staničve kočje. Kdo bi si mislil, da po štiridesetih letih še vedno straši nekdanja »Deschmann Hütte«. Ze v mraku sva z Marjanom prispela do usahlega studenca, kjer se spajata Tominškova pot in pot čez Prag.

»Sedaj pa kar stopi po stezi na levo, kmalu boš ugledal Staničvevo kočjo in naroči večerjo!«

Vendar Staničev dom je bil že zaprt, vrata in okna zaphana s železnimi drogovi. Hajdi čez Rež! Ko stopiva okrog 22. ure v Triglavski dom, nama udari v nos prijeten vonj po golažu. »Marijan, smej se bajaco, golaž si bova privoščila!« Pride prijazna upravnica in prosi za legitimacije. »Pri vas tako prijetno diši po golažu, ali bi ga lahko bila tudi midva deležna?« »Tako pozno pri nas, žal, ni več golaža.«

Pred menoj se ustavi širokopleči Avstrijec: »Je res, da ste star 72?« »Kdo vam je to povedal?« »Frau Direktor!« Pa se prismeje upravnica. »Legitimacija je izdala vašo starost. Veste, tako starostne številke so pri nas bolj redke.« Posledica: še enkrat je krepko zadišalo po golažu. Drugi dan sva obiskala Dolič, Prehodavce in Dom pri Triglavskih jezerih. Noč naju je zatekla v Komarči. Srečno sva se pripatala do koč pri Savici. »Glejte me, popolnoma sem premočen, ali bi se lahko preoblekel nekje na toplem.« sem po pozdravu pobaral upravnico. »V kuhinjo ne moreta, na skupnem ležišču si poiščita prostor, rjuh nimam, oddajta legitimacije.« Oho! Ko sva iskala prostor, se je med vrati pojavila tokrat nasmejana upravnica: »Izvolite v kuhinjo, ja kaj takega! Oprostite, da vas nisem takoj spoznala, bila sem vaša učenka.«

Potem se je pa pričelo v levem kotu pri vratih kuhinje. Pri drugem policu sem bil že prepričan, da je bila res moja učenka, posebno še, ko nama je pripravila štiri sveže rjuhe.

Avgusta 1961 sem pogledal zgodaj zjutraj skoz okno Vodnikovega doma. Presenetila me je bila odeja novo zapadlega snega. V obednici si je samotni popotnik vezal nahrbtnik. »Proti Triglavu?« »Mhm.« »Ze kar nared?« »Mhm. kar bo, pa bo!« Predstavim se. »Cesar,« odgovori. »Pa ne Franc Jožef, za katerega smo se topli v prvi svetovni vojni?« »Jože sem pa res.« Tako sem se seznanil s Cesarjem Jožetom, funkcionarjem gospodarskega odseka Planinske zveze Slovenije. Med potjo sva se imenitno zabavala, ker Jože »v pokretnem stanju« sploh ne govori, jaz pa molčim. Triglavsko pot sva zamočila v Doliču s čašo čaja. V koči je bila pisana družba Mariborčanov, Tržačanov in Avstrijcev. Eden slednjih vpraša mlado črnooko strežajko, kaj bo za večerjo. Ni ga razumela, ozirala se je za tolmačem. Stopil sem za njo na hodnik ter ji povedal, da želi tujec vedeti, kaj bo za večerjo. »Povejte mu, da ,makaroniflajš.« »To mu pa kar sami povejte, tako slovenščino bo pa že razumel.«

Leto pozneje, 10. avgusta 1962, sem vodil mlajšega vnuka Petra na Triglav. Zaradi nenadne nevihte sva se z Malega Triglava rešila v Planiko. Za mizo, kamor sva se stisnila, je bila družba Nemcev, ki je imela tolmača iz Srednje vasi. »Vprašajte, kaj bo za večerjo?« pravi inozemec. Tolmač: »Marica, kaj bo za večerjo, vpraša doktor.« »Argo juha, kakao!« Turist ni čakal tolmačeve prestave, nego je kratko oddehnil: »Danke, verstanden!«

Leopold Stanek

Vprašanje

*Se kdaj pa kdaj vrnem
na iste poti sled,
srečam nenadno
že davno pozabljeno
zvezo besed
in nad slutnjo izgubljeno,
v misel ponovljeno
obstrmim pred uganko:
Od kod?
Nemara zares
s pradedov očmi
gledamo, božamo
raj naših podob
in je to tista vez,
ne samo kri iz krvi,
ki iz veka v vek
nas na zemljici
naši drži?*

Ludvik Zorzut

V gorah nikdar ne zastarimo

(Sedemdesetletnikom ob sedemdesetletnici
SPD)

*Goré, planine, res? Smo vam že stari?
Kaj nismo v mladem društvu nepokojnih
in nektar pijemo iz čaš opojnih?
Kaj ne mladijo nas še gorski čari?
Pocvtanje jesensko zdaj gre mimo:
v gorah nikdar ne zastarimo.*

*Juventus fervida še burke uganja
vodeč nas po čeréh v strmih,
plazeč se v krne in v škrbine.
O, da je to le bajna sanja?
Naprej! Uženemo še staro Zimo:
v goráh nikdar ne zastarimo.*

*Infarkt srca? O, naš remont je priča,
lepózveneči instrument še poje.
Goré še v naše neutrudljive hoje
povečano Srcé jih povelja.
Prerajamo se z alpsko klimo:
v goráh nikdar ne zastarimo.*

*Viharniki — krik gorskega Parnasa —
od strel ožgani na prepadni skali
so neizkoreninjenci obstali.
Takó kljubujemo viharjem časa.
Po smrti še spomin, imé vam zapustimo:
v goráh nikdár, nikdár ne zastarimo.*

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tekoči račun pri NB Celje 603-11-1-1030
Brzjavni: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Āavarna dušika Ruše

RUŠE — SLOVENIJA

proizvaja :

1. Elektrometalurške proizvode:

ferokrom suraffine
ferokrom carbure
silikokrom

2. Elektrokemične proizvode:

kalcijev karbid
karborund
elektrokorund
elektromagnezit

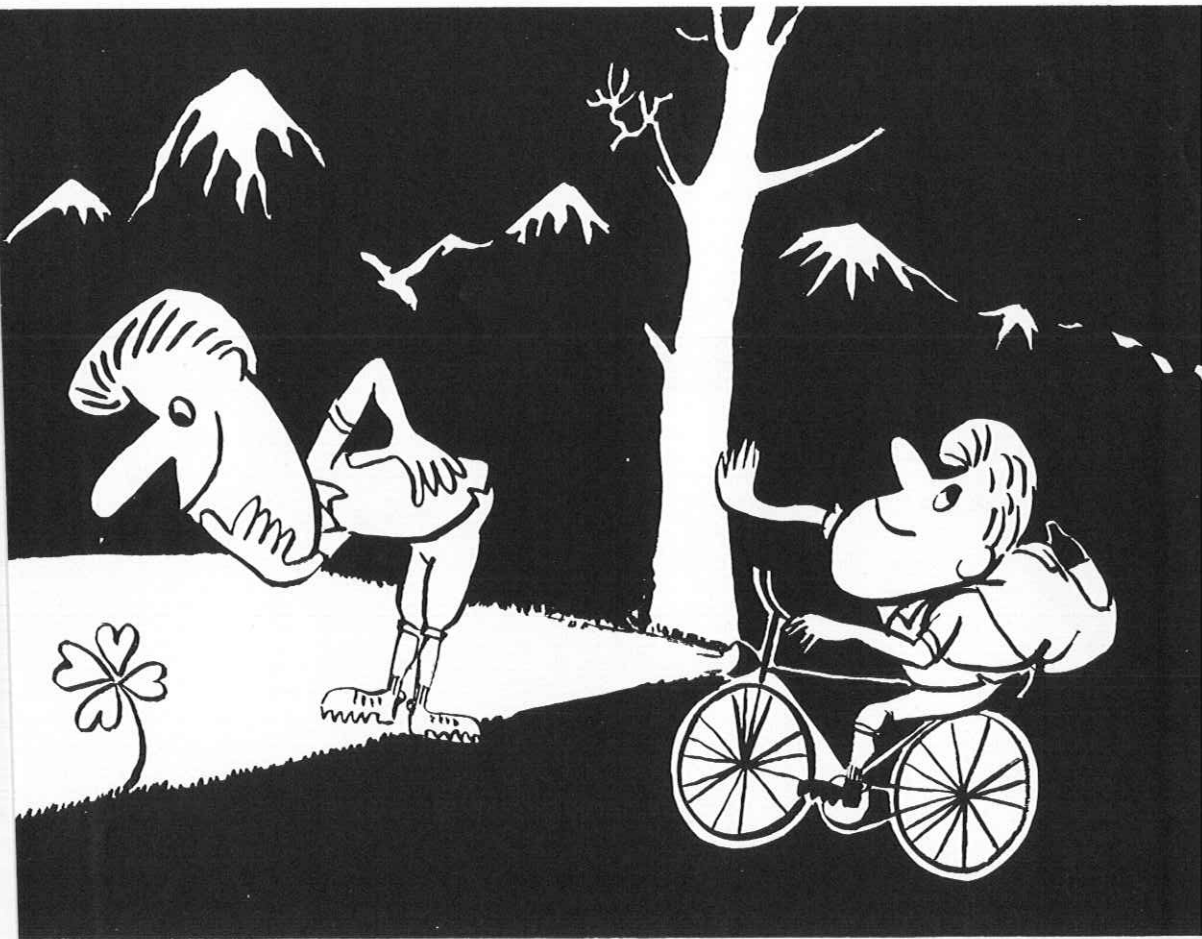
3. Umetna gnojila:

kalcijev cianamid
mešana gnojila — nitrofoskal
mlete fosfate

4. Komprimirane pline:

kisik
acetilen — dissousplin
dušik
zrak

Brzjavni naslov: AZOT MARIBOR — Telefon: 80-108 — Teleprinter: 03-312
Železniška postaja: Ruše — ind. tir

DINAMO ZA DVOKOLO

Prašek za avtomatsko varjenje

EP-10

vrsta toka: enosmerni (=)

granulacija 12 x 48

EP-20

vrsta toka: izmenični (∞)
enosmerni (=)

granulacija 12 x 48

Proizvaja

Železarna Jesenice

Jesenice — SR Slovenija